

ЛЬВІВСЬКИЙ НАУКОВИЙ ФОРУМ

МАТЕРІАЛИ

МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

ПРІОРИТЕТНІ ШЛЯХИ РОЗВИТКУ НАУКИ ТА ОСВІТИ

5-6 травня 2020 року

(частина I)

ЛЬВІВСЬКИЙ НАУКОВИЙ ФОРУМ

**МАТЕРІАЛИ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ**

**ПРІОРИТЕТНІ ШЛЯХИ РОЗВИТКУ
НАУКИ ТА ОСВІТИ**

5-6 травня 2020 року

(частина I)

**Львів
2020**

УДК 005

ББК 94.3(0)

Пріоритетні шляхи розвитку науки та освіти (частина I): матеріали Міжнародної науково-практичної конференції м. Львів, 5-6 травня 2020 року. – Львів : Львівський науковий форум, 2020. – 68 с.

У даному збірнику представлені тези доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції «Пріоритетні шляхи розвитку науки та освіти», організованої Львівським науковим форумом. Висвітлюються актуальні питання розвитку науки та освіти на сучасному етапі становлення, розглядаються сучасні наукові дискусії різних наукових напрямів.

Збірник призначений для студентів, здобувачів наукових ступенів, науковців та практиків.

Всі матеріали представлені в авторській редакції. За повноту та цілісність яких автори безпосередньо несуть відповідальність.

ЗМІСТ

АРХИТЕКТУРА	5
<i>Воронова В.О.</i> АРХИТЕКТУРНО-ПЛАНУВАЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНОГО НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОГО КОМПЛЕКСУ В СТРУКТУРІ ТЕХНОПАРКУ.....	5
<i>Калініченко А.С., Іванов-Костецький С.О.</i> СУЧАСНА ФОРМА ПРОМИСЛОВОГО ОБ'ЄКТА	6
ГЕОГРАФІЧНІ НАУКИ	8
<i>Одаренко А.С, Фірман В.М.</i> БЕЗПЕКА ТУРИЗМУ НА ТЕРИТОРІЇ КОМПЛЕКСНОЇ ПАМ'ЯТКИ ПРИРОДИ «ГРУШЕВІ МОГИЛИ».....	8
<i>Шпак Х.В., Фірман В.М.</i> ОСВІТНІЙ ТУРИЗМ, ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІД ЧАС ОСВІТНІХ ПОДОРОЖЕЙ	10
ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ	12
<i>Сунрунова І.В.</i> ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ ТА ТНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН ЯК ЗАГРОЗИ ДЕРЖАВНИЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ	12
ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ	13
<i>Lazarijeva A.I.</i> PERSONNEL MARKETING: PRACTICAL SIGNIFICANCE FOR THE DEVELOPMENT OF MODERN ORGANIZATIONS.....	13
<i>Skalatsky N.S.</i> DIGITAL ECONOMY DEVELOPMENT IN TERMS OF GLOBALIZATION PROCESSES.....	15
<i>Tselitan Y.M.</i> SUCCESSFUL MANAGEMENT OF THE ENTERPRISE'S FINANCIAL RESOURCES IN MODERN CONDITIONS	17
<i>Бавдик Я.О.</i> ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ СТИМУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ	18
<i>Візнюк А.Я., Пушкарь І.В.</i> ФАКТОРНИЙ АНАЛІЗ ПРИБУТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ. 20	
<i>Воскресенська О.Е., Позняков В.А.</i> МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНКИ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА	23
<i>Карпишина А.Ю.</i> ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ ВПЛИВ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ НА СУБ'ЄКТІВ ЕКОНОМІКИ	25
<i>Кириленко Н.О.</i> ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ . 26	
<i>Міщинська М.Р.</i> СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ З МІЖНАРОДНИМИ ВАЛЮТНО-КРЕДИТНИМИ ТА ФІНАНСОВИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ, ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХНЬОГО ВИРШЕННЯ	28
<i>Ніцович О.Т., Бойчук Н.Я.</i> ТЕХНІКО-ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ В ЕНЕРГЕТИЧНІЙ ГАЛУЗІ... 30	
<i>Павлова О.В., Алексеева Л.М.</i> СЕНСОРНИЙ НЕЙРОМАРКЕТИНГ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ІНСТРУМЕНТ УСПІШНИХ ПРОДАЖ.....	32
НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА	34
<i>Скорупський О.О., Фірман В.М.</i> ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ, ЯК ОДИН ІЗ СПОСОБІВ ЗАПОБІГАННЯ ПРОНИКНЕННЯ НА ОБ'ЄКТИ	34
ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ	36
<i>Stepanov A.</i> DISTANCE TEACHING OF ENGLISH TO UNIVERSITY STUDENTS DURING THE LOCKDOWN PERIOD	36

<i>Беліменко А.М.</i> ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ	37
<i>Вовк Л.П., Боляк Т.М.</i> ПОЧАТКОВА ОСВІТА В ПЕРЕДУМОВАХ ВПРОВАДЖЕННЯ ІДЕЙ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ (НУШ)	39
<i>Воротинцева О.</i> ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІВ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ КУРСІВ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ (НА ПРИКЛАДІ ЗАКАРПАТСЬКОГО ІНСТИТУТУ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ).....	40
<i>Кисиленко А.Р.</i> ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	43
<i>Никифоров А.М.</i> ЄВРОПЕЙСЬКИЙ КОНТЕКСТ НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНОГО ПІДГРУНТЯ ВПРОВАДЖЕННЯ НАВЧАННЯ ДЕКОРАТИВНОГО МИСТЕЦТВА НА ТЕРЕНАХ ПІДРОСІЙСЬКОЇ УКРАЇНИ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ	45
<i>Носова О.О.</i> STEM-ОСВІТА – ВІДПОВІДЬ НА ВИКЛИК ЧАСУ	46
<i>Паньків К.А., Холоденко В.О.</i> ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ В ПОЗАШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ.....	47
<i>Сташко І.В., Паровенко Ю.В., Ратушняк А.В.</i> ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ ГОТЕЛЬНО – РЕСТОРАННОЇ СПРАВИ У ВНЗ	49
<i>Харіна А.В.</i> ВПЛИВ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ОСВІТУ	51
<i>Чиркіна С.В.</i> ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ.....	52
ПОЛІТИЧНІ НАУКИ	53
<i>Орос Б.В.</i> ДИПЛОМАТИЧНА СЛУЖБА УКРАЇНИ.....	53
ТЕХНІЧНІ НАУКИ	56
<i>Жданюк Н.В.</i> ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕРМІЧНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ ОРГАНОМОНТОРИОНІТУ	56
<i>Слепужніков Є.Д., Фідоровська Н.М.</i> ВИКОРИСТАННЯ КРАНОВИХ ХОДОВИХ КОЛІС З ГУМОВИМИ ВСТАВКАМИ	58
<i>Тукало Р.А.</i> ТЕХНОЛОГІЇ ЗБЕРІГАННЯ ІНФОРМАЦІЇ В СИСТЕМАХ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ	60
ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНІ НАУКИ	61
<i>Дьомічев К.Е., Стебляк П.О., Петров О.Д.</i> МОДЕЛЮВАННЯ МИТТЄВОЇ ТЕРМОМЕХАНІЧНОЇ ПОВЕРХНІ ТРИЛІНІЙНОГО ДВОХФАЗНОГО МАТЕРІАЛУ ПРИ НЕСТАЦІОНАРНОМУ НАВАНТАЖЕННІ	61
<i>Сеньків В.</i> ДЕЯКІ ВИДИ ЦІКАВИХ ЧИСЕЛ.....	63
ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ	64
<i>Бринов В.В.</i> РОЛЬ ТА ПЕРСПЕКТИВА РЕЛІГІЙНИХ СПІЛЬНОТ У ДОСЯГНЕННІ СОЦІАЛЬНОЇ СПРАВЕДЛИВОСТІ З ТОЧКИ ЗОРУ РЕЙНХОЛЬДА НІБУРА	64
<i>Жукова Г.</i> НАСТУПНІСТЬ В ОСВІТІ: ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ ПОЗААКАДЕМІЧНОЇ ОСВІТИ.....	65
<i>Ковтун Н.М., Коваленко О.В., Венцель Н.В.</i> ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНІ ОСОБИ В УКРАЇНІ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇХ РЕІНТЕГРАЦІЇ В СИТУАЦІЇ ЗРОСТАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ТРАНЗИТИВНОСТІ.....	66
<i>Обухов І.Є.</i> ПИТАННЯ ПІЗНАННЯ ІСТИНИ В ДІАЛЕКТИЧНОМУ СВІТІ	67

АРХІТЕКТУРА

УДК: 725, 727

Воронова В.О.,

ст. гр. АБС-636 кафедри теорії архітектури

Київський національний університет будівництва і архітектури

АРХІТЕКТУРНО-ПЛАНУВАЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНОГО НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОГО КОМПЛЕКСУ В СТРУКТУРІ ТЕХНОПАРКУ

Основною метою дослідження є визначення найоптимальнішої архітектурно-планувальної структури та функціонально-просторового моделювання технопарків для комфортної творчості та праці людей на їх території. Для досягнення поставленої мети необхідно виявити умови, що впливають на формування структури технопарків та розробити простір сприятливий для створення наукоємної продукції; виявити закономірності формування та створити модель архітектурно-планувальної структури науково-дослідницьких закладів із підвищеним рівнем технологічності.

Дослідження охоплює досить широкий спектр проблем формування та розвитку технопарків: історичні та економічні передумови формування; сучасний стан досліджень; проблеми формування типологічної мережі закладів; питання структурно-функціонального та об'ємно-планувального формування різних типів технопаркових структур;

В ході дослідження було виявлено такі основні моделі технопарків як американська, європейська та азійська. Також було виявлено, що для формування архітектурно-планувальної структури важливу роль відіграє територіальне розміщення парку та його комунікативні зв'язки. Велика увага приділяється дослідженню роботи технопаркових структур на території України. Українські технопарки – це добровільні об'єднання суб'єктів наукової, науково-технічної і підприємницької діяльності (без обмеження форм власності), які представляють інноваційні структури у вигляді груп юридичних осіб, що діють на підставі угоди про спільну діяльність. Технопарки України умовно можна розділити на три категорії :

1. Технопарки, що створені при вищих навчальних закладах, які не мають жодних пільг і будь-якої іншої підтримки з боку держави.

2. Технопарки, які функціонують всередині спеціальних (вільних) економічних зон і відповідають вимогам законодавства про СЕЗ.

3. Технопарки, створені на базі великих наукових центрів чи при вищих навчальних закладах, які мають потужні наукові підрозділи та відповідають вимогам Закону України „Про спеціальний режим інвестиційної та інноваційної діяльності технологічних парків”, користуються спеціальними пільгами та державною підтримкою, що обумовлені в цьому законі.

Багато уваги приділяється вивченню різних моделей та структур технопарків відповідно до їх складу та країни де вони знаходяться. Також виявлено сім властивостей архітектурних просторів, що працюють для усіх типів технопарків. Такі як комфорт, доступність, інформатизація, спокій, соціалізація, знаковість та різноманітність. У ході Архітектурна організація технопарків починається з вибору місця розміщення, розробки генеральних планів. Розміщення технопарку і його спеціалізація взаємопов'язані, так на території великих виробничих підприємств розміщуються технопарки виробничо-технологічного профілю; на базі науково-освітніх установ формуються науково-технічні, агропромислові технопарки. Організація та структура технопарків тісно пов'язана із функціонально-просторовими характеристиками, такими як розміщення біля крупного університету, приміщень, що формують «ядро» (інфраструктура бізнес інкубаторів), рекреаційні території та унікально архітектурно-просторові рішення.

У результаті дослідження було виявлено три типи технопарків: точковий, комплексний та самодостатній. Розглянуто принципи архітектурної організації притаманні саме для них. На основі цього виведено власний тип технопарку, у організаційній структурі якого задіяно прийому вище перерахованих архітектурних структур, поєднано у єдину систему такі принципи як атріумний принцип ти принцип озеленення платформ. У ході дослідження була проаналізована значущість містобудівних факторів у

розробці архітектурно-планувальної організації інноваційного центру: близькість магістралей, зелений каркас, інфраструктура. Важливим є зв'язок із міжрегіональним та міжнародним сполученням.

Однією із цілей у проектуванні технопарку є створення належних умов для комфортної праці та творчості його робітників. Для цього у розробці технопарку необхідно звернути увагу на ландшафтні рішення, зони відпочинку, архітектурно-естетична складова та зони приймання їжі.

У розробці моделі технопарку було особливу увагу було приділено функціональності, екологічності та гнучкості простору.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Борисовска Л.А. Модель градостроительной организации научно - исследовательского парка производственно-технологического типа/Санкт-Петербургский Государственный Архитектурно Строительный Университет.-2013
2. Румянцев А. А. Архитектурная организация инновационного процесса в технологических структурах. -2007.- Санкт Петербург
3. К. Н. Рыков, Г. А. Трухачева принципы архитектурной организации точечной и комплексной моделей вузовских технопарков/ООО НПО «Южный градостроительный центр». 2007. Санкт Петербург
4. К.Н. Риков Условия Архитектурной организации технопарков, способствующие творческому интеллектуальному труду/ Иархи ФГБОУ ВПО «ЮФУ», ООО «НПО «ЮРГЦ»». 2012. Ростов на Дону
5. Поливанова М.В. Проблематика розвитку технопарків в Україні. Архітектурний вісник КНУБА: наук.-виробн. збірник. Київ, 2018. Вип.
6. Особенности архитектурной организации структур технопарков //Архітектон: известия вузов
7. Лавров А.А. Особенности функциональных высокотехнологических кластеров в Китае и Японии//электронная библиотека ТГУ-2009.

*Калініченко Анастасія Сергіївна,
студент.*

*Іванов-Костецький Сергій Олексійович,
К.а., доцент.*

Національний університет «Львівська політехніка»

СУЧАСНА ФОРМА ПРОМИСЛОВОГО ОБ'ЄКТА

Вступ:

В даній статті розглянуто сучасну форму промислового об'єкту, фактори його формування та ефективність.

Ключові слова : багатofункціональне виробництво, архітектура промислових об'єктів, інтеграція підприємств малого бізнесу.

Ціль:

Архітектура промислових об'єктів безпосередньо пов'язана з тенденціями розвитку технологій виробництва, будівництва, конструктивних систем і систем інженерно-технічного забезпечення.

В проєктній діяльності архітектор сьогодення має враховувати всі аспекти та новинки будівництва. Це безпосередньо стосується промислових споруд. Особливістю майбутніх будівель має стати гнучкість внутрішнього простору та можливість зміни профілю виробництва.

Тому головна проблема сучасного проектування промислових будівель- це гармонійне поєднання форми та доцільного й виваженого функціонального планування.

Матеріали і методи:

Автор цього дослідження ознайомився з новими підходами до проектування, викладеними у Патенті №: 1728448. Авторства :Л. Б. Кологривової та ін. [1] та у статті «Нові форми промислових будівель із наближенням до нульового енергетичного балансу» авторства Іванова-Костецького С.О. [2], та проаналізував проблеми розвитку промислових об'єктів, їх доцільність та гармонійне поєднання форми та функціонального призначення.

Результати та обговорення:

Функціональний, конструктивний, економічний та інші аспекти самі по собі не створюють архітектуру об'єкта, призначення якої позитивний емоціональний відгук людей на естетику споруди. Тому проблема пошуку нових архітектурних форм будівель та споруд – основна проблема архітектурного формотворення як фундаментального напрямку сучасного зодчества.

Наразі такі фактори як новизна, художня складова та естетика зовнішнього вигляду архітектурної споруди не є визначальними при виборі конкретного варіанту проектного рішення об'єкта, головним є функціональна так економічна раціональність.

Одним із актуальних напрямків архітектури XXI століття є «високотехнологічна архітектура», заснована на принципах енергозбереження та ефективного використання матеріалу. Сучасні промислові об'єкти повинні бути компактними структурами які ідеально використовують простір, енергію, матеріали і відкриваючими можливість гнучкої організації виробництва.

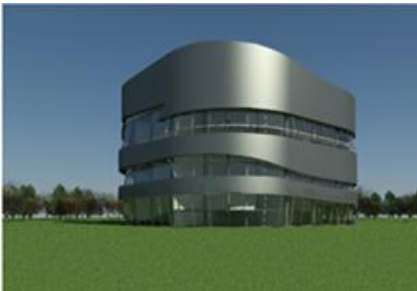
Ці найважливіші принципи сформувалися під впливом таких факторів:

- Вичерпність енергоресурсів, світових запасів мінеральної сировини і палива;
- Стрімкий розвиток технологій останніх років;
- Розробкою нових синтетичних матеріалів з кращими якостями для конкретних цілей;
- Стрімкий ріст населення та обмеження вільних земельних ділянок.

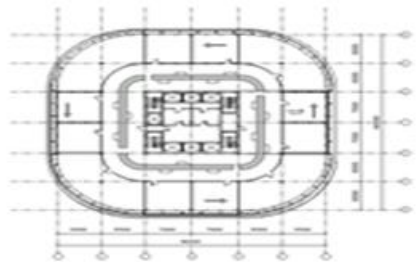
Поєднання цих факторів безумовно відображається на параметрах архітектурних форм сучасних промислових об'єктів. Один з можливих варіантів – це високотехнологічні автоматизовані лінії в сучасній інтерпретації розвитку простору виробничих будівель що можуть розміщатися по вертикальній спіралі і цей простір передбачає можливість розширення виробництва по вертикалі (надбудова або використання підземних рівнів). Ці універсальні виробничі будівлі, центричної композиції мають, відмінну особливість об'ємно-планувального рішення - спіральне розміщення виробництва навколо центрального блоку інженерного забезпечення.[3] Це рішення забезпечує компактність будівлі в умовах дефіциту території. Розвиток виробництва в цих будівлях здійснюється вздовж їх вертикальної осі.

Ефективність використання цих будівель зумовлена наступними чинниками:

- компактне планування;
- оптимальна форма (форма в плані наближена до кола);
- найкоротшим доступом до них;
- енергоефективністю;
- інженерно-технічними рішеннями, які дозволяють змінювати форму в залежності від потреб.

*Рис. 1. Архітектурно-художня концепція промислової будівлі.
Автор. Калініченко А.С.*

*Рис. 2. Функціонально-планувальна концепція промислової будівлі (план 2-го поверху).
Автор. Калініченко А.С.*

Автор цього дослідження бакалавр архітектури Калініченко А.С. під керівництвом доцента архітектури Іванова-Костецького С.О. розробили проект бакалаврського диплому про сучасні підприємства в нових формах. Проектом передбачається виробництво точної електроніки конвеєрним методом (по спіралі). Згідно технічних вимог довжина конвеєра може досягати більше 100 метрів. Тому проектом запропонована нова форма організації виробничого процесу по спіралі. Ці рішення значно економлять ресурси:

- оптимальне використання земельної ділянки
- рівновіддаленість від центрально розміщених інженерних мереж
- можливість використання довгих конвексних ліній (понад 100-500 метрів)
- панорамність засклення і освітлення робочих місць(рис.1) .[4]
- економія будівельних матеріалів
- рівновіддаленість від робочих місць до центральних пішохідних

Висновки

Проаналізовані методи проектування промислових будівель, які були описані та запатентовані Л. Б. Кологривового, та частково реалізовані ще в радянський час, є доцільними з точки зору економії ресурсів та енергії.

1. Многоэтажное производственное здание. Номер патента: 1728448. Авт.:Л.Б.Кологривова, Манькин,Бурмистрова,Элгуджан,Пончек//База патетов СССР. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://patents.su>.

2. «Нові форми промислових будівель із наближенням до нульового енергетичного балансу» Іванов-Костецький С.О. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Архітектура». Том 1, спецвипуск 2.

3. «Новые типі зданий для научных инновационных центров» Л.Б.Кологривова. [Електронний ресурс].– Режим доступу: <https://cyberleninka.ru/article/n/novye-tipy-zdaniy-dlya-nauchnyh-innovatsionnyh-tsentrov/viewer>

4. Дипломна кваліфікаційна робота «Дизайн архітектури заводу точної електроніки» кер. доц. Іванов-Костецький С.О. авт. Калініченко А.С м. Львів 2020р.

ГЕОГРАФІЧНІ НАУКИ

***Одаренко А.С,
Фірман В.М.***

Львівський національний університет імені Івана Франка

БЕЗПЕКА ТУРИЗМУ НА ТЕРИТОРІЇ КОМПЛЕКСНОЇ ПАМ'ЯТКИ ПРИРОДИ «ГРУШЕВІ МОГИЛИ»

Ключові слова: туризм, безпека в туризмі, пам'ятка природи, заказник.

Досліджено роль безпеки туризму на прикладі пам'ятки природи «Грушеві могили». Проаналізовано потенційні надзвичайні ситуації під час проведення освітньо-туристичної діяльності. Запропоновано підходи для підвищення рівня безпеки в туризмі в Чутівському районі Полтавської області.

Кожен, хто працює, має право на відпочинок. Це право забезпечується наданням днів щотижневого відпочинку, а також оплачуваної щорічної відпустки[1]. Безпека в галузі туризму - це сукупність факторів, які характеризують соціальний, економічний, правовий і інший стан забезпечення прав і законних інтересів громадян, юридичних осіб і держави в галузі туризму. [2]У свою чергу безпека туристичних послуг - це відсутність ризику для життя, здоров'я, майна туристів і оточуючого природного середовища за звичних умов їх виробництва і споживання.

Динаміка туристичних потоків за останнє десятиліття показує, що на українському ринку переважає внутрішній туризм, прогнозується й подальше зростання на тлі обмежень виїзду за кордон та фінансової спроможності туристів. З огляду на ситуацію, яка склалася на сьогодні в туризмі, актуальним залишається питання забезпечення безпеки під час подорожей Україною. За даними Держстату, загальна кількість туристів, обслугованих туроператорами та турагентами 2014 року становила 2,4 мільйона, на 2018 рік зросла до 4,5 мільйона осіб. За підсумками 2018 року сукупні надходження туристичного збору та податкових платежів з туристичної галузі зросли на 20,7% – до 4,2 мільярда гривень, надходження туристичного збору зросли на 29,2% і склали 90,7 мільйона гривень. [3]

Соціально-економічне зростання України дало поштовх для розвитку екологічного туризму, раціональне використання наявних природних та людських ресурсів сформували перспективний

туристично-рекреаційні умови. Заповідні території виконують функції скарбниць цінних природних комплексів. Це унікальні бази для дослідницької роботи на різних рівнях. [4] Один із таких об'єктів – комплексна пам'ятка природи «Грушеві могили», розташована на південь від села Кочубеївка Чутівського району Полтавської області.

Природний комплекс пам'ятки природи «Грушеві могили» утворений рішенням Полтавської обласної ради в 2009 році (28.08), займає площу 2,5 га. Досліджувана територія розташована на території розритого кургану. Пізніше він використовувався як селітряний майдан. Це одна з найвищих точок Чутівського району, знаходиться тут і геодезичний знак. Територія пам'ятки природи відноситься до складу природно-заповідного фонду України.

Рослинний світ пам'ятки природи «Грушеві могили» є різновидовим. Він представлений переважно степовою рослинністю. Тільки регіонально рідкісних видів тут нараховується 12, крім того, особливістю заказника є наявність червонокнижних ковили волосистої та шафрана сітчастого. Такі види як гоніолімон татарський, карагана кушова, волошка східна, айстра заміщаючи, анемона лісова, гвоздика Ївги в Полтавській області зустрічаються дуже рідко, а в Чутівському степу представлені широко. [5]

Найбільш поширеною тваринною місцевостою є ящірка прудка. Цією ящіркою живляться їжаки, змії, багато видів птахів і ссавців»[6]. Одним з найбільш поширених видів комах є метелики: махаон, павичеве око. На території проживає сліпак звичайний, що відноситься до категорії видів, які зникають в Європі.[7]

Зважаючи на таку біорізноманітність, що зосереджена на 2,5 га., важливо розуміти про екологічну безпеку, адже під час відвідування навіть невеликими туристичними групами відбувається витоптування рослинності, сміттєве засмічення, порушення ритму життя тварин. Серед потенційних небезпек, які можуть спіткати туристів під час подорожі до пам'ятки природи, можна виділити наступні: небезпечні атмосферні явища, пожежонебезпека, ризик укусів тварин, отруйних комах, небезпека ультрафіолетового випромінювання, небезпеки, пов'язані з відсутністю необхідного спорядження, ризик отримання травм під час проходження маршруту, низький рівень підготовки обслуговуючого персоналу і туристів для проходження маршруту, недостатнє інформаційне забезпечення на маршруті.

На сьогодні «Грушеві могили» використовуються як об'єкт природи для туристичних маршрутів. Розроблені і впроваджуються заходи, спрямовані на розвиток безпечного туризму, а саме:

- Організація навчальних і туристичних екскурсій ;
- Проведення художніх виставок на екологічну тематику;
- Участь та проведення природоохоронних конференцій різного рівня;
- Співпраця з місцевими органами влади та екологічними службами;
- Встановлення інформаційних знаків та маркування.

У Полтавській обласній програмі розвитку туризму і курортів на 2016–2020 роки одним з ключових завдань є забезпечення безпеки відвідувачів, надання усіх видів допомоги, відповідності санітарно-гігієнічним вимогам на туристичних об'єктах та маршрутах. Виконавцями виступають Департамент культури і туризму облдержадміністрації, Головне управління національної поліції в Полтавській області, управління житлово-комунального господарства облдержадміністрації, райдержадміністрації, міськвиконкоми, суб'єкти господарювання [8].

В результаті вивчення загальних тенденцій розвитку та безпеки туризму в Україні, зокрема на території комплексної пам'ятки природи «Грушеві могили» важливим є співпраця громади, органів місцевого самоврядування та представників туристичних компаній. Їх завданням є створення умов для проведення безпечної рекреаційної та освітньої діяльності, враховуючи всі вимоги нормативно-правових актів. На основі вищенаведеного, можна зазначити що на даний момент антропогенний вплив на природу Грушевих могил незначний, але навіть такі умови несуть загрозу для існування цього унікального куточку природи.

Список використаних джерел

1. Конституція України, стаття 45[Електронний ресурс]. – 1996. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
2. Конституція України, Закон України про туризм [Електронний ресурс]. – 1996. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80>.
3. Кількість туристів, обслуговувана турагентами і туроператорами в Україні. Електронний ресурс: [Режим доступу]: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/tyr/tyr_u_potoki2006_u.htm

4. Байрак О.М. Атлас рідкісних і зникаючих рослин Полтавщини / О.М. Байрак, Н.О. Стецюк. – П.:Веретка, 2005. – 248с.,іл.
5. Масляк П.О. Географія України: Пробний підруч. для 8–9 кл. серед. шк. / П.О. Масляк, П.Г. Шищенко – К.: Зодіак – ЕКО, 2000. – 432 с., іл.
6. Полтавська область: природа, населення, господарство. Географічний та історико–економічний нарис / [Аліман М.В., Андрієнко В.В., Булава Л.М.]; за ред. К.О. Маца. – [2-ге вид., доп. і перероб.]. – Полтава: Полтавський літератор, 1998. – 336с., іл. + вкл.
7. Полтавська область: природа, населення, господарство. Географічний та історико–економічний нарис / [Маца К.О., Чичкало Б.В., Коваленко Г.М.] – Полтава, Обласне управління по пресі, 1993. – 304с.
8. Полтавська обласна програма розвитку туризму і курортів на 2016–2020 роки. Електронний ресурс - [Режим доступу]: <http://poltava-tour.gov.ua/page/oblasna-programa-rozvitku-turizmu-i-kurortiv-na-2016-2020-ttzi-zminami>

Шпак Христина Василівна,
студентка кафедри туризму географічного факультету,
Фірман Володимир Михайлович,
Доцент, к. т. н, доц. кафедри безпеки життєдіяльності.

Львівський національний університет ім. Івана Франка

ОСВІТНІЙ ТУРИЗМ, ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІД ЧАС ОСВІТНІХ ПОДРОЖЕЙ

Конкретизовано зміст поняття «освітній туризм», виявлено особливості сучасного стану та перспективи розвитку, досліджено стан безпеки туристів під час освітніх турів.

Конституція України гарантує не тільки право на працю, а й на відпочинок [1]. На сьогоднішній день одним з видів відпочинку є подорож. Щороку десятки тисяч українців прагнуть ознайомитись з природою, культурою, традиціями різних народів світу і водночас збагатити свій психологічний стан і відволіктись від буденної рутини. В епоху інтелектуального розвитку туризм, окрім пасивного відпочинку, перетворився ще й на дієвий інструмент не лише пізнання навколишнього світу і міжкультурного діалогу, а й освітнього процесу.

Туризм – це тимчасовий виїзд людини з місця постійного проживання в оздоровчих, пізнавальних або професійно-ділових цілях без зайняття оплачуваною діяльністю [2]. Соціологічні дослідження показують, що у 2019 році зростає кількість туристів. Упродовж 2017-2018 років Україною подорожували 63% громадян. На жаль у 2019 році цей показник знизився до 56%. Натомість кількість подорожей українців Європою збільшилася на 10% (з 17% у 2017 до 27% у 2019). Найбільше до Європи подорожують мешканці Тернопільщини, Буковини, Житомирщини, Львівщини, Одещини. На курорти за кордон (Єгипет, Туреччина, Таїланд) протягом останніх трьох років їздить 16% населення [3].

Соціально-економічний стан сучасного суспільства дає змогу розвивати туристичну галузь всебічно, охоплюючи різні сфери діяльності. Одним з таких напрямів є освітній туризм. Поняття «освітній туризм» є похідним від таких понять як «пізнавальний», «культурний», «культурно-пізнавальний», «екскурсійно-пізнавальний» туризм. Під освітнім туризмом розуміються туристичні поїздки, екскурсії з метою освіти, задоволення допитливості і інших пізнавальних інтересів [7]. Даний вид туризму сприяє формуванню освітньої мобільності та навичок самоосвіти у громадян. Сфера освітнього туризму охоплює всі види навчання і освіти, які здійснюються за межами постійного місця проживання. Завдяки освітньому туризму громадяни можуть отримати нові знання і корисний досвід, познайомитися з місцем перебування, оглянути визначні пам'ятки, дізнатися звичаї і культуру місцевого населення. Відмінною рисою освітнього туризму є сприяння формуванню соціальної мобільності, професійної універсальності, навичок самоосвіти, що стимулює інтелектуальний розвиток.

Розрізняють три різні напрями в освітньому туризмі: мовні тури; професійне навчання; спортивно-навчальні тури. Мовно-навчальний вид освітнього туризму націлений на поліпшення знань в області іноземних мов. Можливість отримання дипломів або мовних сертифікатів привертає увагу людей різного віку. Завдяки інтенсивним заняттям, поєднанню з відпочинком та екскурсіями, рівень мовних знань помітно збільшується. У професійне навчання під час освітнього туризму входить безліч програм: академічний рік за кордоном, бізнес-освіта, підвищення кваліфікації, «Work & Study» - робота і навчання тощо. Отримання досвіду, розширення знань збільшує цінність людини як професіонала на ринку праці [7].

Щороку популярність освітнього туризму зростає, і все більше людей бажають отримати освіту в престижних навчальних закладах, пройти спеціалізовані курси чи стажування за кордоном, підвищити свій інтелектуальний і загальноосвітній рівень. За даними Всесвітньої туристичної організації за останні п'ять років загальна кількість студентів, бажаючих поєднати пригоди та відпочинок з користю для власного розвитку, зросла на 40% [4]. В Україні ці показники також збільшуються, і, ймовірно, швидко зрівняються з загальноосвітніми показниками. Освітні тури є прекрасною можливістю для українців не лише підвищувати рівень своєї ерудованості, а й запозичити нові шляхи розвитку освіти в інших державах, що може значно покращити ситуацію у цій сфері в Україні. Чудовим способом в наочному вивченні деяких предметів є екскурсійні поїздки для школярів та студентів. Проходження різних маршрутів, туристичних стежок, відвідування національних парків, галерей, музеїв краще та ефективніше сприймаються молоддю, ніж монотонне читання лекцій. Наприклад, вчителі загальноосвітніх шкіл м. Кременця щороку організують екскурсійні освітні тури школярам до м. Львова. Водночас, неодноразово на Кременеччину приїжджали львівські студенти задля задоволення освітньо-туристичних потреб, аби досліджувати і оцінювати стан історичних споруд м. Кременця.

Чи не найважливішим аспектом подорожі є безпека туристів. Кількість освітніх турів щорічно зростає, тому туроператори повинні забезпечувати безпекою подорожуючих. У Законі України «Про туризм» зазначається, що безпека в галузі туризму - це сукупність чинників, які характеризують соціальний, економічний, правовий і інший стан забезпечення прав і законних інтересів громадян, юридичних осіб і держави в галузі туризму [2].

Згідно закону України «Про охорону праці», адміністрації туристичних операторів зобов'язані створювати безпечні умови для персоналу[5], та відповідним чином забезпечувати безпеку подорожуючим.

На туроператорів покладаються обов'язки моніторингу туристичних маршрутів, у випадку виникнення надзвичайних ситуацій, вони зобов'язані повідомляти органи місцевого самоврядування, компетентні рятувальні служби, а також приймати участь в наданні допомоги потребуючим туристам. Організацію рятувальних служб і порядок здійснення рятувальних заходів визначає Кабінет Міністрів України.

Водночас туроператори повинні розробляти програми, щодо покращення умов відпочинку, проживання та надання необхідної інформації подорожуючим, забезпечувати безпечною технічною базою на маршрутах аби подорожі були не лише приємними, але й безпечними.

Таким чином, актуальність заходів, пов'язаних з безпекою, постійно зростає для будь-якого регіону. Безпека в даному випадку розуміється не у вузькому сенсі, як охорона туристичних об'єктів, а як комплексна система заходів з метою створення безпечних умов для туриста. Тому виникає нагальна необхідність у прогресивних організаційних та управлінських заходах по вдосконаленню державної політики в туристичній сфері. По-перше, це збільшення фінансового забезпечення та відповідного контролю за їх використанням. По-друге, це підвищення кваліфікації персоналу та розробка ефективних стратегічних планів, що покращить туристичний імідж, активізує туристичну діяльність та підвищить економічне надходження до бюджету. І останнє, але не менш важливе, це забезпечення усіх туристів безпечними умовами під час будь-якого типу рекреації.

Література:

1. Конституція України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141)
2. Закон України "Про туризм" Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1995, № 31, ст.24
3. Соціологічна група Рейтинг // Електронний ресурс - [Режим доступу] <https://www.facebook.com/sociological.group.rating/photos/a.243980579019071/2565757173508055/?type=3&theater>
4. Всесвітня туристична організація UNWTO // Електронний ресурс - [Режим доступу] <https://www.unwto.org/>

5. Закон України «Про охорону праці» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 49, ст.668)
6. Атаманчук П.С. Безпека життєдіяльності: навч. посіб. / П.С. Атаманчук, В.В.Мендерський, О.П. Панчук, О.Г. Чорна. – К.: Центр учбової літератури, 2011.
7. Ткачук Л. М. Освітній туризм у світі й в Україні / Л. М. Ткачук // Науковий вісник Інституту міжнародних відносин НАУ [Текст] : зб. наук. ст. — Вип. 2. — К. : Національний авіаційний університет, 2010

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ

Супрунова І.В.,

*к.е.н., доц., доцент кафедри економічної безпеки,
публічного управління та адміністрування*

Державного університету «Житомирська політехніка»

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ ТА ТІНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН ЯК ЗАГРОЗИ ДЕРЖАВНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ

На разі світ потерпає від пандемії COVID-19, яка прискорюється з експоненціальною швидкістю. Пандемія коронавірусу стала найбільшим викликом для світової економічної та фінансової сфери на останніх сто років. За масштабами економічних втрат нинішня ситуація можна порівняти з часами Великої депресії.

У зв'язку з поширенням коронавірусу і глобальною рецесією економіки Кабінет Міністрів України постановою № 253 від 29 березня 2020 року [1] оновив макроекономічний прогноз на 2020 рік, затвердивши оновлені прогнози макропоказників економічного і соціального розвитку України на 2020 рік. Згідно з даним документом падіння ВВП складе 4,8%, порівняно з 3,7-4,8% зростання (залежно від сценарію розвитку), яке прогнозувалося в жовтні 2019 р.

Крім того, Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України оприлюднило консенсус-прогноз «Україна у 2020-2021 роках: наслідки пандемії» [2], в якому висвітлюється уже восьмий варіант прогнозу основних макропоказників економічного і соціального розвитку України на 2020 рік. Згідно з консенсус-прогнозом, розробленим експертами на основі узагальнених консенсусприпущень, отриманих за результатами анкетного опитування, медіанне значення падіння ВВП в 2020 році складе 4,2%.

Більш песимістичним є прогноз Міжнародного валютного фонду, оприлюднений 14 квітня 2020 року у доповіді МВФ «Перспективи розвитку світової економіки» (World Economic Outlook: The Great Lockdown) [4]. Якщо раніше МВФ очікував зростання ВВП України в 2020 році на 3 відсотки, то за новим прогнозом передбачено різкий економічний спад на 7,7%.

За оцінками МВФ, кумулятивний збиток глобальній економіці від заходів боротьби з коронавірусом, зокрема локдауну (блокування) територій, закриття бізнесів, соціального дистанціювання і обмежень на пересування, складе \$9 трлн. у 2020-2021 роках. Для порівняння, під час останньої світової фінансової кризи 2009 року світова економіка скоротилася лише на 0,1%. (рис. 1). І тоді економіки країн, що розвиваються, стали драйвером відновлення. А особливість економічної кризи, зумовленої поширенням коронавірусу, полягає у тому, що одночасно великі втрати несуть як розвинені країни, так і країни, що розвиваються.

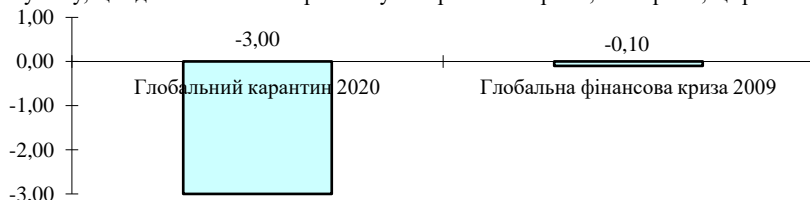

Рис. 1. Реальне зростання ВВП (real GDP growth) за даними МВФ, % [3]

Таким чином, вітчизняні економісти та український уряд більш оптимістичні в своїх прогнозах. Зокрема, вітчизняні фахівці в контексті зниження темпів зростання економіки, звертають увагу на фактори, які можуть сприяти недопущенню найгірших прогнозів для вітчизняної економіки, зокрема, зважену макроекономічну політику, надійність банківської системи, відсутність значних дисбалансів у зовнішній сфері і квазіфіскальних дефіцитів. У світлі погіршення світової та вітчизняної економічної кон'юнктури загострюється актуальність проведення ефективної політики держави у сфері попередження та боротьби з тінювою економікою і протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом.

Для максимального уникнення в майбутньому негативного впливу наслідків пандемії на економіку України та забезпечення державної безпеки доцільно розробити антикризову економічну стратегію, з детальною програмою дій та забезпечити підвищення ефективності державного управління. На сьогодні важливим є впровадження заходів соціальної підтримки населення, підтримки малого і середнього бізнесу. Одним з кроків на шляху виходу з кризи є створення Ради з питань економічного розвитку України, яка розроблятиме пропозиції щодо забезпечення конкурентоспроможності українських виробників та конкретні механізми подолання наслідків та забезпечення економічного зростання України.

Література

1. Постанова Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 15 травня 2019 р. № 555» № 253 від 29 березня 2020 р. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/253-2020-%D0%BF>.

2. Україна у 2020–2021 роках: наслідки пандемії. Консенсус-прогноз / Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. – 2020. – №51 – 35 с. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=767c9944-87c0-4e5a-81ea-848bc0a7f470&tag=Konsensus-prognoz>.

3. Gopinath G. The Great Lockdown: Worst Economic Downturn Since the Great Depression. – April 14, 2020 – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://blogs.imf.org/2020/04/14/the-great-lockdown-worst-economic-downturn-since-the-great-depression/>

4. World Economic Outlook: Chapter 1 The Great Lockdown (Full Report to Follow in May 2020). / International Monetary Fund – April 2020. – 26 с. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2020/04/14/World-Economic-Outlook-April-2020-The-Great-Lockdown-49306>

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

Lazarieva A.I.,

*student of the group 418-ZD, Faculty of Transport, Management and Logistics,
National Aviation University,*

PERSONNEL MARKETING: PRACTICAL SIGNIFICANCE FOR THE DEVELOPMENT OF MODERN ORGANIZATIONS

Marketing activity is the most important function in the business sphere and is intended to provide a stable, competitive state of the organization in the market, taking into account its internal and external environment. This activity involves implementing on the market and using the results obtained to make managerial decisions [2]. A qualitatively new level of economic development cannot be achieved without the effective use of personnel of enterprises and firms of all ownership forms.

In the last years, the tendency towards the personnel marketing development as a science became a constant trend. A personnel marketing is used as an instrument of purposeful and effective work with personnel. It is an integral part of the strategy and tactics of survival and development of an enterprise in a market-based relationship [3]. As the personality of an employee develops, it is increasingly necessary to coordinate the market conditions and interests of the company's employees.

HR marketing includes such activities as market research to determine the current and future needs of the organization in the quantity and quality of staff; research of the current situation in the development of production; designing new jobs and requirements for employees; personnel audit; search and purchase of the required personnel [4].

For the organization, which operates on the market, the main task of personnel marketing is the creation of attractive goods as a rendering agent. It empowers the organization to gain competitive advantages in the labor market and attract human resources with optimal quantitative and qualitative parameters [5]. Establishing and organizing the image of the organization on the labor market should be carried out in a progressive but steady and purposeful manner.

In the case of marketing, it is necessary to use the market force to carefully consider general marketing tools, transferring them into the area of human resources management of the enterprise, in particular, the marketing of personnel. The result of marketing practices in this field is to increase the competitiveness of an organization and to provide it with a stable status in the labor market [8].

To make a decision an organization must consider internal and external factors on the every stage of personnel marketing [5]. External factors that define direction of HR marketing are: situation on the labor market; development of new technologies; features of social needs; development of legislation; HR policy of competitors. Internal factors that define direction of HR marketing are goals of the organization; financial resources; personnel potential of the organization; sources of staffing coverage [9].

To determine the quantitative composition of the personnel different methods are used – from the simplest method of comparison to the most complex of computer programs. In the future, the personnel marketing development as one of the areas of research and development is projected [6]. In this case, wider use of computer models is expected to determine personnel quantitative composition. They will provide the opportunity to have the most accurate forecast of labor needs, and will also stimulate the development of specific knowledge and skills for application in practice [11].

Effective use of human resources is preceded by the selection of enterprise's personnel. This issue is usually the key one in the work of personnel management centers [7]. Personnel marketing begins with the definition and provision of needs and requirements for qualified and professional personnel on the basis of labor market research, further, the marketing of personnel creates a basis for advertising personnel, selection and staffing, training and assessment of employees, their professional advancement.

In general, mistakes in the selection of personnel entails a chain of unforeseen complications in the work of the company associated with the possible relocation, and sometimes dismissal of an employee [10]. Hiring conditions in the labor market are determined by the specifics of employment in the enterprises. The competitiveness of an employee can be defined as the degree of development of the enterprise (firm) used in the relations of production and labor, skills and qualifications of the worker. The high level of competitiveness of an employee allows him/her to withstand competition from real and potential applicants to the workplace.

The current situation in the labor market in Ukraine and other countries reflects the high demand for the introduction and development of new methods of human resource management in organization, which includes personnel marketing. There are variety indicators which can be a subject for HR analysis. For example, analyzing education base of workers and age group between an organization and its main competitors, specific characteristics for the recruiting, training processes and encouragement of the company employee can be determined. Also it is necessary to identify if there is the surplus of workers needed for specific process in the company compared with another organization. As the consequences of implementing personnel marketing, an organization is able to create a sustainable development strategy, taking into account trends on the labor market.

Thus, while the market changes rapidly, it is essential for the organization to follow it. Based on the market trends, an organization can change its requirements needed for the applicants and employees. HR should be at the core of any organization's model. That's why it's so important to analyze the labor market and bring the values for the organization (particularly, investing in the personnel) to increase the company's brand value and reputation on the market. In addition, implementation of personnel marketing helps to set modern mechanisms of interaction between the labor market and educational services, create an attractive image of an enterprise, as an employer, to ensure its human resources activities with optimal quantity and quality.

References:

1. Воронкова В.Г. Управління людськими ресурсами: Філософські засади [Електронний ресурс] / В.Г. Воронкова, О.М. Попов. – Режим доступу: https://pidruchniki.com/17280924/mededzhment/marketing_personalu
2. Вячеславський М. Суть і принципи маркетингу в діяльності підприємства / М. Вячеславський // Економіка України. – 2003. – № 12. – С. 34-39.

3. Кравченко В.А. Маркетинг персоналу як чинник управління підприємницьким структурами [Електронний ресурс] / В.А. Кравченко, Л.В. Пашук, А.І. Старостіна. – Режим доступу: http://tpre.econom.univ.kiev.ua/data/2012_27_1/Zb27_1_14.pdf
4. Колпаков В.М. Маркетинг персоналу: навч. посіб. для студентів середніх та вищих навчальних закладів [Електронний ресурс] / В.М. Колпаков. – Режим доступу: http://maup.com.ua/assets/files/lib/book/market_pers.pdf
5. Методологічні засади управління бізнесом: [монографія] / [А.А. Длігач, М.А. Гольдберг, І.О. Тихомирова, Т.М. Циганкова, І.В. Лілик та ін.]; за заг ред. М.А. Гольдберга. – К: ТОВ «Задруга», 2014. – 416 с.
6. Шарапова В.М. Аудит і контролінг маркетингу персоналу. [Електронний ресурс] / В.М. Шарапова, Н.В. Шарапова. – Режим доступу: <http://printpiter.com/upravlenie-perso/osnovnie-etapi-r.html>
7. Lloyd T. HR and Marketing: Building Your Employer Brand Together [E-resource] / T. Lloyd. – Mode of access: <https://www.emotivebrand.com/hr-and-marketing/>
8. Marketing and PR in the Human Resource Marketplace [E-resource]. – Mode of access: http://www.hrmarketer.com/home/HRmarketer_Marketing_and_PR_Book.pdf
9. Marsikova K. Personnel marketing in Czech businesses [E-resource] / K. Marsikova, S. Myslivcova. – Mode of access: https://www.researchgate.net/publication/283804892_Personnel_marketing_in_czech_businesses
10. Michie J. Business Strategy, Human Resources, Labour Market Flexibility and Competitive Advantage [E-resource] / J. Michie, M. Sheehan. – Mode of access: https://www.researchgate.net/publication/233272092_Business_Strategy_Human_Resources_Labour_Market_Flexibility_and_Competitive_Advantage
11. Uglyai G. Personnel marketing in the practice of domestic large enterprises [E-resource] / G. Uglyai. – Mode of access: http://doktori.nyme.hu/216/3/tz_en2895.pdf

Skalatsky N.S.,

*Student of Faculty of Transport, Management and Logistics
National Aviation University*

DIGITAL ECONOMY DEVELOPMENT IN TERMS OF GLOBALIZATION PROCESSES

The world is continually changing, with the advent of technology and the globalization process, digital transformation with the digital as well as traditional economies is emerging in the world. All economic transactions that occur on the internet involve Digital Economy, so it is the one collective term for all economic transactions, also known as the Web Economy or the Internet Economy. Due to this its development is an extremely relevant issue.

E-government and the digital economy are identified as priorities of the informatization strategy for 2019–2022. During the period, a program for digital economy and information society development will be implemented. It will include the use of electronic document management systems and methods of teaching e-government technologies to heads of government. An action plan in various sectors, from the social sphere to the banking sector, will be implemented. In particular, in medicine for the indicated period the document flow should be completely converted into electronic form, in state structures – by 95%, in the sphere of services of state bodies – not less than 75%. All this will be carried out on the basis of the development of telecommunications infrastructure (implementation of 4G networks) and data centers.

It was identified that the issue of the digital segment of the economy has become relevant due to the qualitative changes occurring in the economy and society. New technologies and platforms allow enterprise management and individuals to reduce transaction costs on an over-increasing scale and make closer contact with business entities and government agencies. As a result, an economy based on network services is formed as digital or electronic [1]. The basic concept of “digitalization” indicates a new stage in improving the management of production of goods and services and production itself based on the “end-to-end” application of modern IT, starting from the Internet of things and ending with e-government technologies.

The underlying reason for the expansion of the digital segment of the economy is the growth of the trans-sector, which accounts for over 70% of national GDP in developed countries. This sector includes: public

administration, consulting and information services, finance, wholesale and retail trade, as well as the provision of various utilities, personal and social services.

The greater degree of diversification and dynamics of the economy, the greater amount of unique data circulates within and outside the country and, accordingly, the more information traffic is generated within national economies. Therefore, the digital economy operates most efficiently in markets with a large number of participants and a high level of penetration of ICT services. This primarily concerns “Internet-dependent” industries (transport, trade, logistics, etc.), in which the share of the e-segment is approximately 10% of GDP, over 4% of employment, and these indicators have a clear upward trend. In the technological aspect, the digital economy is determined by four trends: mobile technology, business intelligence, cloud computing and social media; globally, social networks such as Facebook, YouTube, Twitter, LinkedIn, Instagram, etc. This means that it is important to use their capabilities when creating a national segment.

In order to effectively return on investments in the national digital economy and receive dividends from it, it is necessary to develop not only ICT infrastructure in the context of global networks, but also “analogue additions”: a favorable business climate, significant human capital and good governance. The latter is the foundation of sustainable economic growth. Therefore, their specification in terms of determining priorities and a set of measures, assessing the required investments and the risks of their maximum return is a complex and urgent problem for specialists and government officials responsible for the formation of the digital segment of the Ukrainian economy.

According to various estimates, the digital economy brings enormous changes for more than 50% of different industries. This is due to the fact that information technologies and platforms are fundamentally changing business models, increasing their effectiveness by eliminating intermediaries and optimization. An increase in the number of users of high-speed Internet by 10% can increase the annual GDP growth from 0.4 to 1.4% [2]. Recognition of the importance of the role of the e-economy is the annual increase in its share in the GDP of states by almost 20%, in developed countries this figure averages 7%. With continued growth rates, in 10–15 years, the share of digital economy in global GDP will reach, according to various forecasts, 30–40%. In developing countries, the ICT sector accounts for about 1% of the workforce, while a relatively small number of jobs are directly created in it, but the number of employees in other sectors that are promoted by high technologies will increase (4.9 jobs per 1 in ICT) [3].

In the digital economy, new opportunities for entrepreneurship and self-employment are rapidly expanding. In many cases, investments in the IT development made it possible to receive benefits in the form of economic growth, the creation of new jobs, the emergence of new types of services for the population and business, and the reduction of public administration costs as part of e-government projects. However, in a number of countries the cumulative effect of their use was weaker than expected and is distributed unevenly. In order to get the maximum of digital dividends, it is necessary to better understand the nature of the interaction of technologies with other factors important for development (“analogue additions”) [3].

These include the following components:

- a regulatory framework that creates a dynamic business environment and allows enterprises and households to fully use digital technologies for competition and innovation, reduce various costs, increase the comfort of the living environment;
- skills that enable businesses and government employees to take advantage of IT;
- institutions (government agencies and private companies) that help use information technology.

It was noted that assessing the economic effect of the digital economy is problematic since there are difficulties associated with calculating the relationships available for economic entities through electronic services and access to meta-data. As a result, it is not easy to justify the feasibility of investing in various informatization projects, especially at the state level. It's not always possible to calculate the cost of a gigabyte of data created in a particular field of activity due to differentiation of estimates.

It was concluded that the concept “global economy” refers to all economic transactions done in the Internet. With digital economy activation, competition and productivity increased in the market, innovation and job opportunities were driven, economic growth was achieved. Thus, it is needed to understand the digital economy as a whole and the impact of the digital economy for a better and developed future under conditions of globalization processes.

References:

1. Digital Economy. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Digital_economy
2. Milgrom P., Roberts J. The Economics of Modern Manufacturing: Technology, Strategy, and Organization. The American Economic Review. URL: <https://www.jstor.org/stable/2006681?seq=1>
3. World Development Report “Digital Dividends”. URL <https://www.worldbank.org/en/publication/wdr2016>

Tselitan Y.M.,

*student of the group 418-ZD, Faculty of Transport, Management and Logistics,
National Aviation University,*

SUCCESSFUL MANAGEMENT OF THE ENTERPRISE'S FINANCIAL RESOURCES IN MODERN CONDITIONS

Driven by the up-to-date situation in the world economy, modern enterprises are led in a new development opportunity. The fundamental objective of financial management is to increase the value of the enterprise and create value for money to ensure the well-being of the enterprise's owners, its shareholders. All these objectives are ensured by the effective management of the process of formation and use of the most important factor in the economic growth and development of the enterprise – financial resources. Therefore, inefficient system for the management of these resources is one of causes of the crisis situation of many enterprises.

It was revealed that current environment for successful performing financial and economic activities is triggered by increasing competition as well as increasing uncertainties and high dynamics of transformation on markets where economic entities operate. An effective financial resource management helps to achieve the objectives of enterprise's overall development in the conditions of significant and rapid changes in macroeconomics, financial market and related uncertainties through implementing optimal financial strategies.

Financial resources of organization perform mainly three functions: distributive (stimulating), serving (reproductive) and controlling [1, p.24-25].

With continuous economic, industrial and globalization development companies face more and more urgent challenges, especially relating to financial decisions. The most relevant ones are the following:

1. External environment changes faster than ever before. So, there is a risk to build an analysis on retrospective data which is outdated.
2. Applying universal liquidity and solvency analysis models with further designing of short reports.
3. Incomplete monitoring of financial flow management methods considering changes in cooperation terms with partners, the product life cycle shifts, etc.
4. Ineffective or lacking diversification of methods in management of various financial resources.
5. Some managers concentrate only on maximizing profits of their enterprise, ignoring the fact that the well-being of the owners in the current and long-term period should be provided by maximizing its market value.
6. The issue of the data discrepancy included in the financial statements occurs more often, leading to the formation of incorrect informative indicators of risks.
7. Exacerbation the issue of selecting investment horizon, since frequently managers prefer short-term projects over long-term ones. It can bring loss opportunities.
8. Managers always intend to avoid risks. The probability of bankruptcy depends on a risk level of projects. But managerial decision may be smoothed by the decision of shareholders, which prefer long-term projects with high risks and high profit potential. It happens because shareholders' responsibility is limited by their share in the company's capital [2-4].

It was identified that financial resources management is a system of tools, methods, forms of development and implementation of management decisions related to the processes of formation, distribution and use of financial resources to achieve a sustainable financial position and efficient operation of the enterprise.

There are some possible ways of improving management of financial resources of the enterprise in modern fast changing environment, in particular:

1. Determining the actual volume of available financial resources (financial potential).
2. Substantiation of the optimal size of financial resources needed, their distribution and use considering the needs of enterprises, economic expediency of costs, as well as their impact on the final results of production and economic activity of the enterprise.
3. Controlling over rational use of resources, production funds, performance of planned tasks, continuity of calculations, and increasing the production profitability.
4. Organization of timely economic settlements with the financial-credit system, other enterprises, organizations, employees.

5. Improving enterprise's financial system through increasing the intensity of enterprise financial regulation, creating the rules and regulations of financial management and developing ways to prevent the violations.

6. In order to adapt to the development of market economy and the needs of enterprises, financial management personnel's professional quality should be improved. The development basis of the enterprise is competent human resources. Since accounting knowledge updates faster, enterprise can have regular training and examination for financial staff to optimize financial management personnel agency.

7. Ensuring regular analysis of financial and economic activity of the enterprise in terms of the efficiency of its performance as a basis for making sound management decisions [3; 5].

In the result of the conducted study it was concluded that some problems in finance resource management occur because of unwillingness to change outdated approaches for achieving the main aim of running a business. The availability of relevant and reliable financial information for an enterprise plays one of the most import roles. The process of adaptation to external changes may be different within countries, fields, enterprises, etc. Top-management must analyze particular situations appearing in the process of enterprise functioning that may influence the financial flow management of the enterprise. Thus, an effective financial resource management should be created.

References:

1. Khaykin I. Financial Resource Management. Balancing Complex and Competing Constraints on Capital, Liquidity and Funding / I. Khaykin, U. Koyluoglu, D. Elliott, C. Spicer. – New York: Oliver Wyman, 2017. – 25 p.

2. Kolodziej O. Solving Modern Problems in Financial Flow Management of Enterprises: a System Approach in New Economy Realities / O. Kolodziej, O. Kotsiuba // Економіка розвитку. – 2018. – № 1 (85). – P. 66–74.

3. Patienko T.V. Directions of Optimization of the Financial Flows Allocation Involving Financial Intermediaries / T.V. Patienko, Y.V. Koheminska // Scientific Journal "Independent auditor". – 2016. – Vol. 15(1). – P. 23-28.

4. Попов С.А. От теории стейкхолдеров – к реализации концепции общих ценностей / С.А. Попов, Л.Л. Фомина // Российское предпринимательство. – 2013. – Т. 14. – №2. – С. 60-65.

5. Гаврилко П.П. Вдосконалення управління фінансовими ресурсами підприємства на сучасному етапі розвитку економіки України / П.П. Гаврилко // Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка. – 2016. – Т. 21, Вип. 3. – С. 131-134.

Бавдик Я.О.,

*студентка спеціальності 072 "Фінанси, банківська справа та страхування"
спеціалізації «Фінанси і кредит»*

Науковий керівник: Шуревич О. І.,

*к.е.н., асистент кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту
Львівського національного університету імені Івана Франка*

ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ СТИМУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Однією з суттєвих переваг національної економіки ринкового типу є можливість залучення іноземних інвестицій. Першочергово, це зумовлює пришвидшення темпів економічного зростання, збільшення рівня ВВП, розвиток промисловості та сільського господарства. Також іноземні інвестиції є одним із ключових каталізаторів приросту інтелектуального потенціалу населення, адже приплив іноземних інвестицій спричиняє не просто зростання кількості робочих місць, а також обсягів виробництва шляхом його оптимізації та впровадження новітніх технологій.

Звертаючись до досвіду іноземних країн, бачимо, що вони не можуть ефективно розвивати свою економіку без залучення іноземного інвестиційного капіталу. Періоди сталих та пришвидшених темпів економічного зростання країн США, Японії, ФРН, Великої Британії та Франції в усіх випадках мали місце саме після найбільшої інвестиційної активності. Більше того, саме внаслідок збільшення припливу іноземних інвестицій з'явилися й такі нові індустріальні країни Азії, як Південна Корея, Тайвань, Сінгапур і Таїланд.

Україна в контексті глобальних постіндустріальних трансформацій і необхідності інноваційної моделі розвитку вимагає великих фінансових інвестицій. Визначною ланкою економічного зростання та збалансування структури держави є активізація припливу інвестицій, оскільки іноземний капітал дозволяє вирішувати важливі боргові, промислові та соціальні проблеми постіндустріальної економіки. Іноземні інвестиції необхідні для збільшення ефективності розширеного відтворення, структурних перетворень, отримання максимального прибутку і вже на основі цього – вирішення соціальних проблем [1, с. 65].

Україна не може вийти з кризового стану за рахунок лише власних сил і ресурсів, саме тому необхідний інтенсивний перехід до конкурентоспроможної моделі національної економіки, що потребує співробітництва зі світовою системою господарювання, в якій іноземні інвестиції є важливим економічним важелем. Створення відкритої, орієнтованої на експорт моделі економіки значною мірою залежить від рівня активності іноземних інвесторів на території України, інтенсивності міжнародного руху капіталів і поділу праці. Згідно з розрахунками вітчизняних економістів, у випадку використання лише внутрішніх резервів без залучення зовнішніх, період відродження української економіки триватиме довше як мінімум на 20 років [5].

Зважаючи на вищезазначене, якісна, а не лише орієнтована на показники діяльності держави в напрямку стимулювання прямих іноземних інвестицій є вкрай важливим аспектом зовнішньоекономічної діяльності в контексті сталого економічного розвитку. Тож, державне стимулювання входить до складу механізму державного регулювання і у відношенні до інвестиційного процесу розглядається як система взаємопов'язаних заходів та завдань законодавчого, виконавчого та контрольного характеру, що стосуються економічного впливу на інвестиційний процес. З точки зору стратегічного управління, можливі два варіанти державного стимулювання інвестиційного процесу:

- 1) збільшення державних капітальних видатків за рахунок коштів бюджету розвитку;
- 2) стимулювання залучення більших обсягів приватних іноземних інвестицій шляхом покращення та вдосконалення інституційних передумов для їх залучення.

Виокремлюючи напрями впливу на інвестиційний процес, держава може вдосконалювати своє конкурентне інвестиційне середовище, в якому виділено та збалансовано інтереси всіх суб'єктів інвестиційного процесу. Стимулювання й заохочення інвестицій – важлива складова Керівництва з інвестиційної політики ОЕСР (Policy Framework for Investment – PFI) [6]. Усі напрями державного стимулювання припливу іноземних інвестицій знаходять своє відображення в інвестиційній політиці і можуть бути охарактеризовані як сукупність заходів, основною метою яких є формування сприятливих умов для здійснення інвестиційної діяльності для забезпечення економічних ефектів від їх реалізації. І, відповідно, ці заходи є завжди між собою взаємопов'язані.

Для стимулювання іноземного інвестування держава може застосовувати такі типи інструментів:

- **інструменти фіскальної політики** – скасування оподаткування реінвестицій, безмитний імпорт обладнання та/або сировини, прискорена амортизація, податкові кредити;
- **фінансово-кредитні інструменти** – безпроцентні й пільгові кредити, інвестиційні гарантії; зниження ставки оподаткування прибутку;
- **проектні інструменти** – гранти (тобто цільове фінансування) ресурсозберігаючого та природозберігаючого обладнання; гранти проектів, що спрямовані на підвищення кваліфікації, навчання та підготовку кадрів, оптимізацію виробництва за рахунок вдосконалених виробничих технологій та поліпшення умов праці; робота, що стосується супроводу інвестора та безпосередньо сприяння в проведенні техніко-економічних об'єктувань проектів; гранти на проведення науково-дослідних та проєктно-конструкторських робіт;
- **інфраструктурні інструменти** – надання землі, будівель і споруд у безкоштовне користування або за пільговими цінами, субсидії на користування енергією; транспортні гранти; пільги щодо фрахту.

З одного боку, найефективнішою у кількості залучених іноземних інвестицій є сформована цільова бюджетно-податкова політика, завдяки якій держава мотивує інвесторів шляхом зменшення податкового тиску на інноваційну сферу підприємницької діяльності. У контексті бюджетно-податкової політики саме зменшення податкового навантаження стає основним стимулюючим інструментом сприяння приватним інвестиціям. Але окрім позитивного ефекту така політика держави несе і певні ризики. За умови використання політики фіскальної лібералізації є також один суттєвий недолік, про який не можна забувати – зростання фіскальних ризиків країни, а саме можливих спекулятивних операцій резидентами країни з

використанням офшорних зон і таким чином ухилення від оподаткування. Мова йде про так звані round tripping інвестиції – явище, яке означає виведення резидентами за кордон коштів, які потім повертаються в країну у вигляді ПІІ. За результатами аналізу обсяги ПІІ, в яких кінцевим контролюючим інвестором є резидент, оцінено у 7,9 млрд дол. США, що становить 22% від загального обсягу притоку прямих іноземних інвестицій в Україну за цей період (35,9 млрд дол. США) [4]. ПІІ, які надійшли в Україну станом на 2018 рік можна охарактеризувати незначною географічною диверсифікацією їх країн-експортерів. Іншими словами, в економіку України надійшли кошти близько зі ста тридцяти країн світу, але найвагоміша частина надходжень вже протягом багатьох років припадає на невелику кількість країн [2]. Найбільшими країнами інвесторами залишаються Кіпр (19,5% від загального обсягу інвестицій) та РФ (27,8% відповідно, докапіталізація банків) [3]. Тобто, географічна структура іноземних інвесторів в Україні не є оптимальною, що дає привід сумніватися у природі походження таких іноземних інвестицій і якості державної політики.

На нашу думку, у висновках про діяльність, що стосується приваблення іноземних інвестицій державі не варто покладатись лише на суму залучених іноземних інвестицій і на підставі цього говорити про успіх чи невдачу в цій сфері. В процесі приваблення та залучення іноземних інвестицій важлива, в першу чергу, їх якість, – тобто джерела та походження інвестованих фінансових ресурсів. Для української економіки важливо стимулювати залучення інвестицій з тих країн, які є технологічними лідерами та спеціалізуються на виробництві товарів з високою часткою доданої вартості. Україні необхідно змінити тактику із залучення прямих іноземних інвестицій, спрямувати ресурси на покращення інвестиційного клімату в країні, адже лише за умови ефективної реалізації економічних реформ, боротьби з корупцією, вдосконалення законодавчої бази і правозастосовної практики, поряд з активною роботою із залучення іноземних інвесторів, країна зможе стати потенційно привабливою для реального інвестора. Щодо інструменту надання податкових пільг з метою залучення зовнішнього інвестора, то у цій галузі він є лише умовно ефективним.

Література :

1. Голіков А. П. Економіка зарубіжних країн : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 464 с.
2. Економічна статистика / Зовнішньоекономічна діяльність. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2017/zd/inv_zd/pi_ak_ks_reg/pi_ak_ks_reg_u.xlsx
3. Мінфін назвав основні джерела іноземних інвестицій. РБК-Україна : веб-сайт. URL: <https://www.rbc.ua/ukr/news/minfin-nazval-osnovnye-istochniki-inostrannyh-1547211126.html>.
4. НБУ оцінив вітчизняні кошти, що надійшли в Україну як прямі іноземні інвестиції. Укрінформ : веб-сайт. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2501791-nbu-ociniv-vitcznani-kosti-so-nadijsli-v-ukrainu-ak-prami-inozemni-investicii.html>
5. Розинська Н. М. Роль іноземних інвестицій у розвитку економіки України. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. 2013. №1086. URL: <https://periodicals.karazin.ua/irtb/article/view/4736/4312>.
6. Policy Framework for Investment. — Paris : OECD Publishing. URL: <http://www.oecd.org/investment/toolkit>.

*Візник Алла Ярославівна,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
4 курсу економічного фак-ту,
Пушкарь Ірина Володимирівна,
канд. екон. наук, доцент.*

Запорізький національний університет

ФАКТОРНИЙ АНАЛІЗ ПРИБУТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

В сучасних умовах формування соціально орієнтованої ринкової економіки надзвичайно зросла роль економічного аналізу, статистики, бухгалтерського обліку і взагалі, економічних наук. Висновки і результати

аналізу використовуються для розробки економічної політики держави та окремих регіонів. Нинішні зусилля аналітиків концентруються на дослідженні та вирішенні проблем підвищення ефективності суспільного виробництва, удосконалення механізму господарювання, а також вивчення можливостей раціональної інтеграції у світовий економічний простір [4, 5]. Вплив окремих чинників на зміну результативних показників оцінюють за допомогою факторного аналізу, реалізація якого передбачає виконання таких стадій: постановка мети аналізу, вибір факторних показників; визначення типу залежності; побудова факторної моделі; вибір методу факторного аналізу; формування висновків і рекомендацій [6, 7].

При факторному аналізі застосовуються відповідні методи і прийоми дослідження. Широке застосування комп'ютерно-інформаційних систем дає можливість розв'язувати задачі багатовимірного аналізу з виявленням та кількісним виміром сили впливу багатьох чинників, а також прогнозувати й економічно моделювати розвиток суспільних явищ та процесів.

Розрізняють такі види факторного аналізу: однорівневий і багаторівневий, ретроспективний і перспективний, детермінований і стохастичний. На наш погляд, найбільш широкого поширення у діяльності сільського господарства набув ретроспективний аналіз. З його допомогою вивчають причини того, що відбулося, наприклад, чому досягнуто саме таких фінансових результатів. На практиці такий факторний аналіз переплітається з перспективним, тому що аналіз важливо проводити заради прийняття обґрунтованого управлінського рішення з певної проблеми [8].

Вплив факторних показників на зміну результативного у звітному році порівняно з попереднім можна визначити одним з методів факторного аналізу: ланцюгових підстановок, абсолютних і відносних різниць, індексним, логарифмування, інтегрування тощо. Перші чотири перелічені методи ґрунтуються на прийомі елімінування.

Елімінування означає усунути, виключити вплив усіх чинників на величину результативного показника, крім одного. Використовуючи цей прийом, на підставі даних таблиці 1 визначимо вплив кожного чинника на прибуток від реалізації в СВК „Росія” Великобілозерського району Запорізької області.

Таблиця 1

Показники	Рік			Відхилення за рік	
	2016	2017	2018	2017	2018
1. Чистий дохід від реалізації (В)	10324,3	14516,0	15626,0	4191,7	1110,0
2. Собівартість реалізованої продукції (С)	9994,9	13310,0	15274,0	3315,1	1964,0
3. Адміністративні витрати (АВ)	598,9	796,0	897,0	197,1	101,0
4. Витрати на збут (ЗВ)	18,8	16,0	17,0	-2,8	1,0
5. Інші операційні витрати (ІОВ)	1871,0	543,0	121,0	-1328,0	-422,0
6. Інші операційні доходи (ОД)	2261,4	466,0	717,0	-1795,4	251,0
7. Фінансові доходи (ФД)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
8. Фінансові витрати (ФВ)	130,2	89,0	54,0	-41,2	-35,0
9. Фінансовий результат від надзвичайних подій	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
10. Податок на прибуток	102,6	122,0	124,0	19,4	2,0
11. Чистий прибуток (ЧП)	-130,7	94,0	-166,0	224,7	-260,0

Зміна чистого прибутку (збитку) за рахунок зміни величини непрямих витрат (адміністративні витрати, витрати на збут, інші операційні витрати) розраховується за формулою (8.2):

$$\Delta \text{ЧП} = -((\text{АВ}_1 + \text{ЗВ}_1 + \text{ІОВ}_1) - (\text{АВ}_0 + \text{ЗВ}_0 + \text{ІОВ}_0)) \quad (8.2)$$

де $\Delta \text{ЧП}$ – зміна обсягу чистого прибутку (збитку);

АВ_i – обсяг адміністративних витрат у базовому (звітному) періоді;

ЗВ_i – обсяг витрат на збут у базовому (звітному) періоді;

ІОВ_i – обсяг інших операційних витрат у базовому (звітному) періоді.

Зміна обсягу чистого збитку за рахунок непрямих витрат:

$$\Delta \text{ЧП} = -((897 \text{ тис. грн.} + 17 \text{ тис. грн.} + 121 \text{ тис. грн.}) - (796 \text{ тис. грн.} + 16 \text{ тис. грн.} + 543 \text{ тис. грн.})) = 320 \text{ тис. грн.}$$

Отже, зменшення непрямих витрат призвело до зниження чистого збитку на 320 тис. грн. у звітному періоді.

Для розрахунку впливу фактору зміни величини фінансових витрат на зміну чистого збитку використовується формула (9.3):

$$\Delta ЧП = -(\Phi B_1 - \Phi B_0) \quad (9.3)$$

де ΦB_1 – обсяг фінансових витрат у базовому (звітному) періоді.

Зміна обсягу чистого збитку за рахунок фінансових витрат:

$$\Delta ЧП = -(54 \text{ тис. грн.} - 89 \text{ тис. грн.}) = 35 \text{ тис. грн.}$$

Отже, чистий збиток знизився за рахунок зменшення суми понесених фінансових витрат на 35 тис. грн.

Зміна чистого збитку за рахунок зміни величини сплаченого податку на прибуток визначається за формулою (3.4):

$$\Delta ЧП = -(\Pi П_1 - \Pi П_0) \quad (9.4)$$

де $\Pi П_1$ – обсяг сплаченого податку на прибуток у базовому (звітному) періоді.

Зміна обсягу чистого збитку за рахунок податку на прибуток:

$$\Delta ЧП = -(124 \text{ тис. грн.} - 122 \text{ тис. грн.}) = -2 \text{ тис. грн.}$$

Отже, збільшення розміру сплаченого податку на прибуток призвело до зростання розміру чистого збитку на 2 тис. грн.

Зміна обсягу чистого збитку за рахунок зміни собівартості продукції розраховується за формулою (9.5):

$$\Delta ЧП = -(C_1 - C_0) \quad (9.5)$$

де C_1 – собівартість реалізованої продукції у базовому (звітному) періоді.

Зміна обсягу чистого збитку за рахунок зміни собівартості продукції:

$$\Delta ЧП = -(15274 \text{ тис. грн.} - 13310 \text{ тис. грн.}) = -1964 \text{ тис. грн.}$$

Отже, за рахунок зростання собівартості реалізованої продукції чистий збиток збільшився на 1964 тис. грн.

Проведений факторний аналіз надає змогу зробити висновок, що на чистий прибуток найбільш негативно впливає і зумовлює його від'ємне значення собівартість реалізованої продукції.

Таким чином, базою для аналізу балансового прибутку аграрних підприємств, як і будь-яких інших підприємств, служить сума балансового прибутку зафіксована у балансі доходів і видатків, тобто у фінансовому звіті підприємства. Аналіз показників щодо одержання балансового прибутку необхідно аналізувати за його складовими частинами: прибутку від реалізації основної продукції, прибутку від іншої реалізації, прибутків (збитків) від позареалізаційних операцій. Всі статті позареалізаційних доходів (витрат) повинні аналізуватися з точки зору виявлення причин їх виникнення і можливих заходів, які можна здійснити для зменшення та повної ліквідації їх у майбутньому, що може суттєво підвищити рентабельність роботи підприємства.

Список використаної літератури

1. Купалова, Г.І. Теорія економічного аналізу. [Текст] / Г.І. Купалова. – К.: Знання, 2008. – 639с
2. Мних, Є. В. Економічний аналіз [Текст] : підручник / Є. В. Мних. – 2-е вид., перероб. і доп. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 472 с.
3. Кіндрацька, Г. І., Білик М. С., Загородній А. Г. Економічний аналіз: Теорія і практика [Текст]: Підручник / За ред. проф. А. Г. Загороднього. — Вид. 2-е, перероб. і доп. — Львів: «Магнолія 2006», 2007. — 440 с.
4. Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації [Текст] Затверджено Наказом Міністерства фінансів України та Фонду державного майна України 26.01.2001 N 49/121, Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 8 лютого 2001 р. за N 121/5312
5. Коробов, М. Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств: Навч. посібник / М. Я. Коробов. - К. : Знання, 2000. – 378с.
6. Аграрна реформа в Україні: результати, проблеми, перспективи розвитку: Монографія / Под общей редакцией профессора В.Г. Ткаченко и профессора В.И. Богачева. – Луганск: «Книжковий світ», 2006. – 228 с.
7. Економіка підприємства: Підручник / за заг. ред. С.Ф. Покропивного – Вид. 2-ге, перероб. та доп. – К.: КНЕУ, 2005. – 528 с

*Воскресенська О.Е.,
к.е.н., доцент кафедри менеджменту, маркетингу і туризму,
Позняков В.А.,
студент*

Херсонський національний технічний університет

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНКИ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Актуальність. У конкурентному середовищі підприємство прагне зміцнити своє економічне становище через досягнення переваг над конкурентами. Конкурентної переваги підприємство досягає, знижуючи витрати виробництва чи пропонуючи кращий за якістю товар. Однією з важливих передумов конкурентоспроможності підприємства є наявність трудових ресурсів та їх раціональне використання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У сучасних економічних працях увагу до методологічних засад оцінки трудового потенціалу підприємства приділяли: Краснокутська Н.С.[1], Осовська Г.В.[2], Синиця Т.В.[3], Чернега І.[4] та інші.

Виклад основного матеріалу. Досліджуючи проблему оцінки трудового потенціалу підприємства, необхідно відповісти на питання про принципову можливість його вимірювання яким-небудь одним показником. Таке питання пояснюється значними труднощами прямого вимірювання трудового потенціалу підприємства.

У зв'язку з цим об'єктивно виміряти трудовий потенціал підприємства можна лише використовуючи систему показників, до яких необхідно включити не тільки кількісні, але й якісні показники. Таким чином, при обґрунтуванні системи показників трудового потенціалу працівників підприємства необхідно застосувати такі підходи: комплексний, тобто повинні враховуватись особистісний, психофізіологічний, демографічний аспекти трудового потенціалу, якщо знехтувати хоча б одним з обов'язкових аспектів системи показників, проблема не буде вирішена; динамічний, тобто потрібно проводити ретроспективний аналіз минулих і сучасних теоретичних і практичних досліджень, використовуючи науково-дослідну літературу з даної проблеми і робити перспективний аналіз (прогноз); кількісний (математичний), тобто повинна бути можливість переходу від якісних оцінок до кількісних за допомогою математичних і статистичних методів.

При оцінці трудового потенціалу підприємства застосовуються чотири основні методи: факторний, результативний, витратний метод та коефіцієнтний метод.

Факторний підхід застосовується переважно для оцінки трудового потенціалу на мезорівні його прояву (регіону, території). Особливістю даного підходу є те, що під час проведення оцінки показники поділяються на стимулятори та дестимулятори за їхнім впливом на трудовий потенціал. Під час проведення оцінки трудового потенціалу, згідно з факторним підходом, традиційно застосовуються не лише розрахунок показників рядів динаміки, а й кореляційний, факторний та кластерний аналізи

Результативний підхід до оцінки трудового потенціалу базується на постулаті щодо корисності праці персоналу підприємства. Як правило, за ефект роботи працівників підприємства беруть кількість чи вартість виготовленої продукції, але з цим виникають значні труднощі у визначенні конкретних результатів окремих категорій персоналу.

Основною методикою оцінки показників потенціалу підприємства є витратна оцінка трудового потенціалу підприємства чи окремого працівника прирівнюють розмір трудового потенціалу підприємства (працівника) до суми минулих витрат на його підготовку, поточне утримання та майбутній розвиток [4]. Даний напрямок досліджень, який демонструє витратне розуміння трудового потенціалу, найбільше розроблявся вітчизняними науковцями.

Витратна методика оцінки трудового потенціалу підприємства[3]

Показники	Формули для розрахунку	Умовні позначення
Продуктивність праці промислово-виробничого персоналу	$(ЧВ - МВ - ВЕ - АМ) / ЧПс$	ЧВ – чисті витрати, МВ – матеріальні витрати, ВЕ – вартість енергоносіїв, АМ – амортизація, ЧПс – середньосписковська чисельність персоналу
Коефіцієнт змінності робочої сили	$Кзр = Фд / Дн$	Фд – кількість людино-днів, фактично відпрацьованих працівниками у всіх змінах протягом аналізованого періоду; Дн – кількість людино-днів, відпрацьованих у найбільш завантажену зміну протягом аналізованого періоду
Коефіцієнт віддачі повної заробітної плати	$ЧВ / (Фзп + Фмс)$	ЧВ – чиста виручка від реалізації, Фзп – фонд заробітної плати промислово-виробничого персоналу, тис. грн; Фмс – фонд матеріального стимулювання персоналу підприємства
Коефіцієнт творчої активності працівників	$П(Ек) / Ва$	П(Ек) – чистий прибуток (економія витрат), Ва – витрати, пов'язані з розробкою, апробацією та впровадженням винаходів
Трудовий потенціал технологічного персоналу підприємства	$A * ЧП * Еф$	А – оцінка одиниці живої праці одного працівника, ЧП – середньорічна чисельність промислово-виробничого персоналу, Еф – коефіцієнт реалізації трудового потенціалу

Досить поширеною можна вважати коефіцієнтну методику оцінки трудового потенціалу підприємства, яка за своєю суттю є «гібридом» витратних і порівняльних підходів до оцінки. Усі групи показників представлені великою кількістю аналітичних коефіцієнтів другого рівня. Наприклад, система оцінки трудового потенціалу працівників згідно з коефіцієнтною методикою включає такі основні показники (табл.2):

Таблиця 2

Коефіцієнтна методика оцінки трудового потенціалу підприємства

Показники	Формули для розрахунку	Умовні позначення
Коефіцієнт освіти	$A / 60$	А – тривалість роботи працівника за спеціальністю
Коефіцієнт посадового досвіду	$B / 60$	В – досвід роботи на певній посаді
Коефіцієнт підвищення кваліфікації	$H / ПН$	Н – фактична тривалість навчання з підвищення кваліфікації, ПН – нормативна тривалість навчання з підвищення кваліфікації
Коефіцієнт оперативності виконання робіт	M / P	М – фактична кількість робіт, виконаних у встановлені строки; Р – число робіт, фактично виконаних за аналізований період

Показники, що оцінюють стан трудового потенціалу, взаємозалежні й певною мірою можуть дублювати один одного[1,с.132]. Водночас деякі показники лише побічно відображають істотні, внутрішні характеристики трудового потенціалу підприємства, які не піддаються безпосередньому вимірюванню. Виникає необхідність у концентрації інформації, вираженні більшої кількості вихідних ознак через меншу кількість більш вагомих характеристик.

Висновок. Отже, для дослідження стану трудового потенціалу підприємства необхідно виділити показники, що характеризують усі його аспекти. У зв'язку з цим об'єктивно виміряти трудовий потенціал підприємства можна лише за допомогою системи показників. Одним із найважливіших питань при проведенні оцінки трудового потенціалу є вибір методів дослідження. Практика застосування методів економіко-статистичного моделювання показує, що таку оцінку можна проводити шляхом побудови й аналізу факторних і кореляційно-регресійних моделей. Таким чином, факторний, результативний, витратний метод та коефіцієнтний метод можуть найбільш точно і повно розкрити сутність і природу трудового потенціалу підприємства.

Література

1. Краснокутська Н.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка: навчальний посібник. — К.: Центр навчальної літератури, 2007. — 352 с
2. Осовська Г.В., Крушельницька О.В. Управління трудовими ресурсами: навч. посібник. — К.: Кондор, 2008. — 224 с
3. Синиця Т.В. Формування та використання трудового потенціалу підприємства [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.lib.ua.ru.net/inode/39476.html>
4. Чернега І.І. Проблеми ефективності використання трудового потенціалу [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://udau.edu.ua/library>

Карпишина А.Ю.,

студентка Національного авіаційного університету,

Науковий керівник: Турова Л.Л.

ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ ВПЛИВ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ НА СУБ'ЄКТІВ ЕКОНОМІКИ

Ключову роль в розвитку економіки будь-якої держави відіграє банківська система, бо саме вона здійснює фінансово-кредитне обслуговування та розрахунки суб'єктів економіки, забезпечує вільний рух капіталу, а також реалізує цілий ряд інших функцій. Без розвинутої банківської системи неможливо навіть уявити ефективну ринкову економіку держави. Тому на сьогодні надзвичайно актуальним є дослідження функціонального впливу банківської системи на суб'єктів економіки.

Виділяють такі повні та вдалі функції банківської системи: трансформаційна, емісійна, стабілізаційна та соціальна. Завдяки трансформаційній функції банківська система забезпечує домашнє господарства кредитними ресурсами та дає можливість отримати доходи від заощаджень, суб'єкти господарювання мають можливість спрямовувати кредитні ресурси на інвестиції та поповнення оборотного капіталу. Емітування платіжних засобів банківською системою має, щонайменше, три сторони функціонального впливу: їх маса здійснює великий вплив на стабільність грошової одиниці, на ефективність виробництва й обігу товарів, а також на розширення спектру кредитно-інвестиційних послуг. Стабілізаційна функція підвищує довіру до банківської системи домашніх господарств та суб'єктів господарювання, забезпечує стійкість банківської системи як головної ланки фінансово-кредитної системи країни. На сьогодні банки перетворюються у соціально-економічні інститути, які відіграють велике значення у розвитку країни, зокрема через покращення добробуту та забезпечення благополуччя населення, з іншого боку через збільшення обсягів виробництва та прибутку [1, с. 204-206].

Однак варто звернути увагу і на проблеми, які пов'язані з функціональним впливом банківської системи на суб'єктів економіки. Серед основних проблем слід виділити: низький рівень капіталізації комерційних банків, недостатнє управління банківськими ризиками та слабка диференціація комерційних банківських послуг; недовіру суб'єктів економіки не лише до банків, але і до їх регулятора.

Визначення проблем функціонального впливу вітчизняної банківської системи на суб'єктів економіки дає можливість виділити основні напрями їх подолання. До таких напрямів слід віднести: підвищення рівня капіталізації банків і забезпечення їх надійними джерелами ресурсів; розширення спектра та підвищення якості банківських послуг; розвиток систем ризик-менеджменту та вдосконалення управління ризиками; підвищення довіри до банків [2].

Тому в нинішніх умовах важливим завданням кожної розвинутої держави світу є створення банківської системи, яка б сприяла не лише розвитку фінансового середовища та формування конкурентоздатності банківського сектора, але мала б позитивний функціональний вплив на суб'єктів економіки, що у свою чергу сприятиме довгостроковому економічному зростанню країни.

Література:

1. Стойка В.С. Теоретичні підходи до визначення сутності банківської системи та її роль в економіці країни / В. С. Стойка // Науковий вісник Ужгородського університету : Серія: Економіка / редкол.: В.П. Мікловда, М.І. Пітюлич – Ужгород: Говерла, 2015. – Вип. 30. – С. 202–209.

2. Коновалюк М.І. Проблеми та перспективи розвитку банківської системи. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.stelmaschuk.info/archive-internet-conference/58-conferencia-24-01-2013/537-537.html>

Кириленко Н.О.,

студентка 3 курсу Факультету фінансів та обліку.

Науковий керівник: Головіна Д. В.

к. е. н., доцент кафедри обліку та оподаткування.

Київський національний торговельно-економічний університет

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

Успішний розвиток сільськогосподарських підприємств відіграє важливу роль у забезпеченні економічної та соціальної стабільності держави. В останні роки галузь сільського господарства стрімко зростає. Так, за перші два місяці 2020 року експорт агропродовольчої продукції з України склав 3,7 мільярда доларів, що на 8% більше ніж за аналогічний період минулого року. Частка продукції в структурі загального експорту склала 46%. Як бачимо, сільське господарство стає основою української економіки.

Для постійного розвитку сільськогосподарської галузі в Україні необхідно ефективно нею управляти. Для цього потрібна інформація, яка в переважній більшості створюється в системі обліку та дозволяє на її основі приймати ефективні управлінські рішення. Сільськогосподарське виробництво має свої особливості, які впливають на побудову системи обліку в даній галузі. Саме тому ця тема є актуальною та потребує подальших досліджень.

Однією з особливостей сільськогосподарського виробництва є те, що в ньому беруть участь живі організми, що повинні пройти певний цикл розвитку та потребують в процесі росту деяких елементів (добрива, корм та інше). Через це бухгалтерський облік повинен фіксувати зміни, результат біологічних перетворень (приріст живої ваги, приплід тощо).

Основним засобом виробництва у даній галузі є земля. При правильному використанні земля не зношується, а навпаки збільшує віддачу, набирає нових властивостей, тому в даному випадку амортизація не нараховується.

Виробничий процес у сільськогосподарських підприємств складається з робіт, які виконуються в різні періоди року. Він включає такі комплекси робіт як підготовка ґрунту, посів (посадка), догляд за посівами, збирання урожаю тощо. Кожний з цих комплексів включає багато видів робіт. Тому бухгалтерський облік повинен надавати інформацію про хід виконання сільськогосподарських робіт [4].

Також до особливостей більшості підприємств галузі можна віднести нерівномірність, неоднорідність їх розташування на території країни [3].

Розглянувши дані особливості, можна дійти висновку, що всі вони відбиваються на процесі обліку сільськогосподарської продукції. Саме тому це питання потребує детального вивчення.

Згідно з П(С)БО 30 «Біологічні активи» сільськогосподарська продукція - актив, одержаний в результаті відокремлення від біологічного активу, призначений для продажу, переробки або внутрішньогосподарського споживання [1].

Біологічний актив - тварина або рослина, яка в процесі біологічних перетворень здатна давати сільськогосподарську продукцію та/або додаткові біологічні активи, а також приносити в інший спосіб економічні вигоди [1].

Відповідно до вимог П(С)БО 9 і П(С)БО 30 були створені єдині форми первинних документів для обліку врожаю сільськогосподарських культур, що використовуються на всіх типах сільськогосподарських

підприємств [1,2]. Міністерство аграрної політики розробило та затвердило спеціалізовані реєстри для документального оформлення продукції, котрі не використовуються в інших галузях економіки.

Облік зернової продукції та його документальне оформлення може здійснюватися кількома методами:

1. за допомогою реєстрів (реєстр відправки зерна та іншої продукції з поля (форма № 77), реєстр приймання зерна та іншої продукції (форма № 78);

2. облік отриманої від врожаю зернової продукції ведеться за допомогою путівок на вивезення продукції з поля (форма № 77-а);

3. за допомогою талонів водія (форма № 77-б) і комбайнера (форма № 77-в). При цьому складається реєстр прийому зерна вагарем (форма № 78-а).

Ці методи обліку мають як позитивні, так і негативні сторони. Найвагоміший недолік пов'язаний із потребою формування чималой кількості інформації. Крім того, при використанні останнього методу є велика можливість втрати талонів через їх невеликий розмір та значну кількість екземплярів.

При здачі зерна оформлюється товарно-транспортна накладна (форма № 1-ст (зерно)). Для відправлення зерна на склад використовується накладна внутрішньогосподарського призначення. У відомості руху зерна та іншої продукції (форма № 80) показують всі надходження та витрачання такої продукції.

Облік отриманого молока ведуть в журналі обліку надою молока (форма № 112). Для годівлі телят молоко відправляють на підставі відомості витрати кормів (форма № 94). Загальний документ, що відображає рух молока - це відомість руху молока (форма № 114).

Інша продукція, що надходить від тварин оприбутковується в щоденнику надходження сільськогосподарської продукції (форма № 81), в якому роблять записи назви продукції, вагу в кг, кількість в штуках та від кого прийнята продукція.

Для обліку сільськогосподарської продукції використовується активний рахунок 27 "Продукція сільськогосподарського виробництва". Цей рахунок призначено для обліку й узагальнення інформації про наявність та рух сільськогосподарської продукції.

Сільськогосподарська продукція оприбутковується за справедливою вартістю, зменшеною на очікувані витрати на місці продажу.

За дебетом рахунку 27 "Продукція сільськогосподарського виробництва" відображається надходження сільськогосподарської продукції, за кредитом - її вибуття внаслідок продажу, безоплатної передачі тощо.

Типова кореспонденція рахунків з обліку готової продукції рослинництва і тваринництва

№ з/п	Зміст операції	Дебет	Кредит
1	Первісне визнання сільськогосподарської продукції (справедлива вартість)	27	23
2	Визнано дохід від первісного визнання сільськогосподарської продукції	23	71
3	Надходження готової продукції власного виробництва	27	208, 23
4	Оприбуткування готової продукції як насіння	208	27
5	Надходження насіння від постачальників:		
	- на відпускну вартість;	208	63
	- на суму ПДВ	641	63
6	Списання кормів на відгодівлю тварин	23	208
7	Списання насіння на посів	23	208
8	Оприбуткування приросту живої ваги та приплоду тварин	21	23
9	Переведення тварин з основного стада на відгодівлю	21	155
10	Переведення тварин з відгодівлі в основне стадо	155	21
11	Виявлено надлишки при інвентаризації готової продукції	27	719
12	Використання сільськогосподарської продукції для виробничих потреб	23	27

На цьому рахунку обліковують продукцію, яка одержана від власних рослинницьких, тваринницьких та промислових підрозділів підприємства, яка призначена для продажу на сторону та для іншого невиробничого споживання; продукцію, яка призначена для споживання в тваринницьких підрозділах як корми або для виробництва кормів у кормоцехах; продукцію, яка вирощена для годівлі худоби, наприклад корм, плоди тощо, а

також побічну продукцію та відходи, одержані при доведенні товарної продукції та насіння до належних кондицій; насіння та посадкового матеріалу, включаючи саджанці, призначені для закладання та ремонту власних насаджень.

Аналітичний облік продукції сільськогосподарського виробництва ведеться за видами продукції [3].

Отже, відмінність обліку готової продукції в сільському господарстві від інших галузей полягає в особливостях її виробництва. Незважаючи на значні досягнення у їх вивченні, деякі питання залишаються невирішеними. Наприклад, подальшого дослідження потребують суперечливі питання удосконалення окремих форм первинного обліку в залежності від напрямку спеціалізації, обсягів виробництва та реалізації продукції. Тому досить важливим є посилення контролю за обліком на сільськогосподарських підприємствах та удосконалення його організації.

Література:

1. Біологічні активи: Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 30, затверджене наказом Міністерства фінансів України від 18.11.05 №790. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1456-05>
2. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку біологічних активів, затверджені наказом Міністерства фінансів України від 29.12.06 №1315. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/ru/v1315201-06>
3. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджена наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999 № 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99>
4. Потривасва Н. В. Особливості формування та обліку доходу від реалізації сільськогосподарської продукції: теоретичний аспект / Н. В. Потривасва, О. О. Христенко, К. О. Гавалешко // Глобальні і національні проблеми економіки. – Миколаїв, 2017. – Вип. 18. – С. 556-561. URL: <http://217.77.213.157:8080/jspui/handle/123456789/3132>

*Міщинська М.Р.,
студент IV курсу кафедри міжнародних економічних відносин.
Науковий керівник: Пухальський В.В.,
к.е.н., доцент кафедри міжнародних економічних відносин.*

Хмельницький національний університет.

СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ З МІЖНАРОДНИМИ ВАЛЮТНО-КРЕДИТНИМИ ТА ФІНАНСОВИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ, ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХНЬОГО ВИРІШЕННЯ

У статті проаналізовано особливості співпраці України з міжнародними валютно-кредитними та фінансовими організаціями. Досліджено проблеми, що існують та розглянуто можливі шляхи їх вирішення.

Ключові слова: валютно-кредитні організації, фінансові організації, співробітництво, світова економіка, національна економіка.

Постановка проблеми. На сучасному етапі міжнародні валютно-кредитні та фінансові організації посідають важливе місце у системі міжнародних економічних відносин. Відбувається глобалізація, інтернаціоналізація та стрімкий розвиток технологій на світовому валютно-кредитному та фінансовому ринку. У міждержавному регулюванні валютних та кредитних відносин основна роль належить спеціальним міжнародним валютно-фінансовим організаціям.

Мета дослідження. Проаналізувати проблеми співпраці України з міжнародними валютно-кредитними та фінансовими організаціями та можливі шляхи їх вирішення.

Основний матеріал дослідження. На сьогодні, основними міжнародними організаціями, з якими активно співпрацює Україна, є Міжнародний валютний фонд (МВФ), Світовий та Європейський банки реконструкції і розвитку. Але цілий ряд причин обумовлює неефективне використання позичених коштів в Україні. Серед них можна назвати економічні та політичні ризики, на які іноземні інвестори звертають велику увагу, нерозробленість відповідного законодавства, невизначеність пріоритетів ринкової

трансформації економіки, низький рівень розвитку валютного ринку, низький рівень розвитку виробничої і соціальної інфраструктур, інформаційно-комунікаційних систем.

Головною проблемою співробітництва України на сучасному етапі відносин є нерациональне використання коштів, отриманих в кредит. Адже переважна кількість ресурсів спрямовується саме на компенсацію нестач в бюджеті та підтримку торговельного балансу, а не сприяє розвитку, наприклад, секторів промисловості чи сільського господарства для реального росту економіки, збільшуючи державний борг. Вирішення цієї проблеми може бути досягнуто за рахунок стимулювання росту ВВП, показника, який визначає надійність та потужність економіки країни. Україна має величезний як промисловий потенціал, так і аргосектор, який потребує інвестицій. Україна залишається боржником МВФ, отже має виконувати вимоги МВФ щодо надання нових кредитів, в іншому разі, якщо Україна відмовиться, то не отримає подальших запланованих траншів, а значить і не зможе покривати свої старі боргові зобов'язання[1].

У співпраці України та Світового банку також є певні проблеми. У певний період, Світовий банк практично призупинив фінансування нових проєктів в Україні та заявив, що розчарований результатами співпраці з українським Урядом. Іншою значною проблемою в кооперації є складна бюрократична структура самого Світового Банку. Так, рішення щодо видачі кредитів займають дуже багато часу – щонайменше один рік. Попри низьку відсоткову ставку інвесторам часто важко покладатися на дані кредити через значний термін очікування на їх отримання. Ураховуючи значну потребу в додатковому фінансуванні, Україні слід неухильно виконувати рекомендації Світового Банку щодо впровадження структурних реформ.

Розбудова механізмів управління міжнародним фінансовим співробітництвом України є важливим напрямом державної політики у сфері залучення ресурсів міжнародних фінансових ринків для проведення економічних реформ у країні, що дасть змогу вчасно адаптуватися до системних змін світової економіки в період кризи. Розширення формату співробітництва України з міжнародними фінансовими організаціями потребує розвитку конструктивної взаємодії з організаціями Групи Світового банку (МБРР, МФК, МАР, БАГП)[3].

Оскільки Україна є членом зазначених організацій, активізація співпраці на основі її ініціатив є пріоритетним напрямом розвитку її міжнародного фінансового співробітництва. Для цього слід забезпечити проведення низки заходів, зокрема, розробити нормативно-правове забезпечення для інституційного становлення компаній з управління активами та спеціальних фондів міжнародних фінансових організацій, які є резидентами України та були засновані міжнародними фінансовими організаціями – партнерами України. Для усунення низки проблем, пов'язаних із якістю комунікацій між ініціаторами проєктів з міжнародними фінансовими організаціями та органами державної влади, недостатністю досвіду, скороченням термінів погоджувальних процедур і спрощенням процесу підготовки проєкту, слід залучати спеціалізовані консалтингові компанії, які б забезпечували виконання заходів, необхідних при підготовці проєктів міжнародних фінансових організацій у державному секторі.

Після подолання кризових наслідків усередині країни у період відновлення та динамічного зростання національної економіки співробітництво України зі Світовим банком має забезпечити збільшення масштабів технічного консультування, фінансування розвитку регіонів країни та приватного сектору економіки, впровадження нових механізмів надання підтримки зі стратегічних питань розвитку економіки та інвестиційного менеджменту. У довгостроковому періоді акцент співробітництва зі Світовим банком має бути перенесено з кредитної підтримки на надання інноваційних, консультаційних та фінансових послуг, спрямованих на підтримку розвитку найважливіших державних та ринкових інститутів і впровадження засад інвестиційного фінансування. Проведення вищезазначених заходів сприятиме задоволенню потреб держави і корпоративного сектора економіки у позичкових коштах з найменш можливими витратами, збільшенню частки інвестиційних ресурсів у загальній сумі державних позик та створенню фінансової і економічної бази для погашення накопичених боргів, посиленню ролі зовнішніх державних позик у вирішенні завдань інвестиційного розвитку національної економіки, забезпеченню більш повного використання матеріальних, кадрових та інтелектуальних ресурсів України. У організаційно-методичному плані вдосконалення співробітництва України зі Світовим банком має забезпечити досягнення позитивних результатів від проведення економічних реформ шляхом посилення ролі української держави у становленні світових валютно-фінансових відносин, використання повного спектру послуг та інструментів, які застосовуються у практиці Світового банку і можуть забезпечити вирішення актуальних завдань економічної політики в Україні, підвищення довіри іноземних інвесторів

до економічної політики в Україні, збільшення обсягів прямих іноземних інвестицій та відновлення доступу до міжнародного ринку приватних капіталів. Досягнення вказаних системних орієнтирів сприятиме макроекономічній стабілізації у країні та створить передумови для сталого зростання національної економіки і підвищення рівня життя населення[2].

Висновки. Діяльність міжнародних валютно-кредитних та фінансових організацій спрямована на розвиток співробітництва, забезпечення цілісності та стабілізації світової економіки, регулювання світових фінансових і валютних ринків. Подальша співпраця України з міжнародними валютно-кредитними та фінансовими організаціями повинна базуватися на проведенні глибоких структурних реформ, забезпеченні внутрішньої та зовнішньої стабільності, важливими є послаблення девальвації гривні та покриття дефіциту бюджету.

Література:

1. МВФ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.imf.org/external/index.htm>
2. Світовий банк [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.worldbank.org/>
3. Співробітництво України з міжнародними фінансовими інституціями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/tag-mzs>

УДК 338.4.

*Ніцович О. Т.,
студентка кафедри автоматизації теплоенергетичних процесів,
Бойчук Н. Я.,
Старший викладач кафедри економіки і підприємництва.*

*Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*

ТЕХНІКО-ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ В ЕНЕРГЕТИЧНІЙ ГАЛУЗІ

Техніко-економічні дослідження в енергетичній галузі розглядають економічні аспекти енергетичних технологій та перспективи використання отриманих результатів для підготовки інвестиційних рішень. У даному виді досліджень розглядаються одночасно технічні та економічні аспекти: ефективність виробництва, інвестиційні та експлуатаційні витрати.

Техніко-економічний аналіз – система знань і методів щодо виявлення залежностей між технічними характеристиками та економічними результатами виробництва.

Технічні системи повинні бути прибутковими, але в той же час також енергоефективними та екологічно чистими. Для узгодження зазначених цілей, Інститут інжинірингу рідинних систем в Дармштадті (Німеччина) розробив методологію техніко-економічного аналізу. Методологія в техніко-економічних дослідженнях в енергетичній галузі має за мету знаходження економічного оптимуму технічних систем.

Методологія базується на інженерно-типовому підході моделювання системи, опису аксіоматичної або емпіричної системи та подальшій оптимізації системи. Цей підхід поширюється і на економічні аспекти, так що аналіз техніко-економічної системи включає в себе наступні етапи: техніко-економічне моделювання, детальний системний аналіз і остаточну оптимізацію системи.

Першим кроком є техніко-економічна модель, яка включає в себе компоненти системи та будь-які змінні потоки через систему, такі як енергія, матерія та витрати.

Другим етапом аналізу техніко-економічної системи є детальний економічний та енергетичний опис системи. Це необхідно, тому що техніко-економічний аналіз є результатом поєднання енергетичного та економічного аналізу. Технічний опис дає інженеру закони збереження аксіоматики або емпіричної моделі. З іншого боку, економічний опис може бути зроблений лише за допомогою економічних моделей, оскільки в економіці не існує законів збереження.

На завершальному етапі техніко-економічну оптимальну систему визначають за допомогою методів оптимізації. Для цього, як правило, необхідне визначення цільової функції, а також вторинних умов, які повинні виконуватися.

Дана методологія була застосована, наприклад, в інноваційному конвертері енергії вітру, щоб з'ясувати, за яких умов ця ідея буде самоокупною або прибутковою. Об'єктом дослідження був керований вітром корабель, на корпусі якого була встановлена гідрокінетична турбіна. Вона пропорційно перетворювала кінетичну енергію в електричну, яка зберігалась на борту корабля, хімічно, за допомогою електролізу.

На наступному етапі техніко-економічного аналізу система описується енергетично та економічно. Завдяки використанню аксіоматичних законів збереження система може бути повністю описана енергетично. Енергетична система тоді доступна як модель «білого ящика», так що для будь-яких вхідних змінних можна визначити величини вихідної енергії.

Для економічного опису дослідники використовують моделі статичного або динамічного розрахунку інвестицій. Як видно з техніко-економічної моделі, необхідно враховувати щорічні витрати на систему.

Техніко-економічні дослідження в енергетичній галузі вирішують наступні завдання:

- досліджують технічні, економічні та екологічні процеси в їх взаємозв'язку;
- підвищують обґрунтованість бізнес-планів і можливість їх реалізації;
- виявляють позитивні і негативні впливи на виробництво, дають кількісну їх оцінку;
- розкривають тенденції та пропорції бізнесу на основі наявних резервів;
- контролюють і оцінюють ефективність виконання управлінських рішень;
- узагальнюють передовий досвід з метою прийняття раціональних рішень.

Техніко-економічний аналіз розраховує економічність, безвідмовність і строк придатності енергообладнання в процесі його експлуатації. На основі автоматизації визначення техніко-економічних показників за допомогою засобів обчислювальної техніки безпосередньо в ході виробництва електроенергії може бути отримана об'єктивна інформація про економічність перебігу технологічних процесів, а також про дійсний стан енергообладнання.

Реалізована в розвинених країнах світу державна політика в галузі ресурсозбереження та екологічної безпеки, закріплена у вигляді законодавчих актів, національних планів щодо підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу, де представлені конкретні заходи, стандарти та вимоги для окремих категорій суб'єктів економіки, що поєднує обов'язкові вимоги і добровільні економічні стимули в області ресурсозбереження та екологічної безпеки, - дозволила за відносно нетривалий період часу істотно знизити показники витрат ресурсів в економіках цих країн.

В рамках даного проекту була створена модель оптимізації, що пов'язувала техніко-фізичний та економічний рівні, що дозволило ідентифікувати прибуткові бізнес-моделі у різних ринкових умовах.

Застосування техніко-економічного аналізу в енергетиці дозволяє зменшити експлуатаційні витрати, підвищити економічність, надійність використовуваного обладнання, що впливає на ефективність та безпечність виробництва.

Література:

1. Оптимізація техніко-економічної системи та її застосування до енергетики [Електронний ресурс]. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: https://www.researchgate.net/publication/305816758_Technoeconomical_System_Optimisation_and_Its_Application_to_an_Energy_System
2. Німецький Проект «Техніко-економічні підходи в енергетиці» [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://fke.online/?page_id=208,%20https://fke.online/?page_id=365
3. Методичні вказівки для виконання індивідуального завдання з дисципліни «Економіка і організація виробництва в енергетиці» для студентів денної форми навчання електроенергетичного факультету / Уклад. О.М. Проскурня, Л.С. Попазов – Х.: НТУ «ХПІ», 2012. – 12 с.

*Павлова О.В.,
кандидат економічних наук,
завідувач кафедри маркетингу та менеджменту
Алексеева Л.М.,
старший викладач кафедри маркетингу та менеджменту
Економіко-технологічного інституту імені Роберта Ельворті*

СЕНСОРНИЙ НЕЙРОМАРКЕТИНГ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ІНСТРУМЕНТ УСПІШНИХ ПРОДАЖ

В сучасних умовах традиційні маркетингові інструменти не впливають на споживачів цільовим чином, на який розраховують компанії і фірми. На зміну їм приходять нові технології та інноваційні методи вирішення проблем. Одним з інноваційних напрямків в маркетингу є сенсорний нейромаркетинг. Даний вид маркетингу сприяє збільшенню збуту продукції, підвищує лояльність з боку споживачів, підкреслює унікальність бренду, дозволяє налагодити комунікації між споживачем і виробником.

Дослідження останніх тенденцій розвитку нейромаркетинга можна знайти в роботах таких вітчизняних і зарубіжних вчених, як Ф. Котлер, Джеррі Залтмен, Арндт Трайндл, Деніель Канеман, Амос Тверські тощо.

У статті визначено сутність нейромаркетингу та розглянуті можливості використання нейромаркетингових інструментів за допомогою яких можна впливати на поведінку споживача.

Концепція нейромаркетинга була вперше розроблена психологами Гарвардського університету (США) в 1990-х роках [1]. Вона базується на твердженні, що за розумову діяльність людини відповідає підсвідома, тобто неконтрольована свідомістю область мозку. Це дає можливість вивчати сприйняття в даній області з метою «запам'ятовування» споживачами необхідного товару/послуги [2].

Термін «нейромаркетинг» представляє собою злиття слів «нейробиологія» і «маркетинг». Ейл Смітс, автор терміна, вважає, що нейромаркетинг дозволяє «краще зрозуміти споживача і його реакцію на маркетингові подразники шляхом прямого вимірювання процесів в мозку» і підвищити «ефективність методів маркетингу, вивчаючи реакцію мозку». Він досліджує роботу людського мозку в момент прийняття економічного рішення.

На думку Ф. Котлера, сьогодні нейромаркетинг розвинувся до повноцінного напрямки маркетингу. В основу технології нейромаркетинга покладена модель, згідно з якою основна частина (більше 90 %) розумової діяльності людини, включаючи емоції, відбувається в підсвідомій області, тобто нижче рівнів контролюваного усвідомлення [3].

Нейрофізіологічні реакції практично неможливо свідомо контролювати, однак їх можна ресструвати безпосередньо в момент контакту респондента зі стимулом, що цікавить дослідника [4]. За допомогою нейромаркетингових досліджень можна отримати достовірні відповіді про те, які емоції відчувають респонденти при контакті зі стимулом, а також однозначно визначати їх переваги серед поданих ним для вибору варіантів.

Нейромаркетинг швидко набирає популярність в сфері бізнес-досліджень. До нього звертаються при створенні продукції або рекламної кампанії - він допомагає визначити, який саме дизайн, колір, смак продукту приверне увагу покупця і надасть на нього більший вплив. Можна зазначити, що в цьому випадку мова йде саме про сенсорний нейромаркетинг. Виділяють чотири основні різновиди сенсорного нейромаркетингу - візуальний вплив; вплив на слух; вплив на смак; аромамаркетинг [6]. Кожен з органів почуттів – важіль, за допомогою якого можна апелювати до підсвідомості й корегувати поведінку споживача.

Найзначніший вплив маркетологи здійснюють через зоровий аналізатор. Тому робота над дизайном важлива для успішного брендингу. Наприклад, для логотипу ефективно використовувати яскраві кольори, а доказом цього є успіх таких компаній McDonalds (червоний,жовтий, білий), Pringles (червоний, жовтий) тощо. Ці кольори миттєво привертають до себе увагу, особливо червоний і жовтий. Як показали дослідження рекламної корпорації «Young & Rubicam» [5], колір має різний ступінь запам'ятовування. Зокрема, за цим показником лідирує жовтий колір, особливо, якщо він співіснує разом із чорним.

Наприклад, рекламна кампанія, як і бренд мобільного оператора «Білайн» виконана саме в цій кольоровій гамі. Тобто, коли людина бачить певну рекламу, виконану в жовто-чорних кольорах, вона, найімовірніше, чітко розуміє, якому брендові належить ця реклама. Проте, при виборі кольору необхідно орієнтуватися і на тип діяльності компанії: так, холодний блакитний колір ефективно використовувати компаніям, що бажають підкреслити свій професіоналізм (наприклад, консалтинговим агентствам), а металевий колір успішно застосовується брендами, які випускають електроніку (Apple Inc.).

Ефективним мотиватором придбання товарів є фонова музика. Вона впливає на настрої покупців не менше, ніж колір. За даними дослідницького агентства Magram Market Research, розмірені ритмічні мелодії підготовлюють людей до імпульсних покупок. людина під їх дією може витратити на 35–40% більше [7]. Причому в різних магазинах використовується різна музика: в магазинах одягу - це музика з модних подумів, в дитячих магазинах - музика для дітей, в супермаркетах - спокійна, ненав'язлива музика, в масажних салонах - звуки природи тощо. Що стосується музики в рекламних роликах, то тут вона, як правило, ілюстративна. Її відмінна риса - мажорність, вона має передати глядачеві позитивний емоційний заряд і міцно пов'язати його з іміджем рекламованого товару.

Методи нейромаркетингу дають змогу відслідковувати реакцію мозку на різні смакові відчуття і застосовувати отримані дані для поліпшення смаку їжі. Приміром, виробники продовольчих товарів можуть використовувати реакції головного мозку для поліпшення якості своїх продуктів, аналізуючи реакцію покупців на різний смак, запах і текстуру їжі та напоїв [9]. З одного боку, це дозволяє створювати дивовижні кулінарні шедеври і поліпшити смак і якість продуктів. Але, з іншого боку, це може привести до використання в їжі речовин, що викликають звикання.

Аромаркетинг заснований на феномені емоційного «якоря». Запах змушує покупця відчувати позитивні емоції по відношенню до бренду, продукту, послуги, всупереч раціональному початку, спираючись тільки на почуття. Експерименти показують, що ароматизація торгових приміщень здатна стимулювати динаміку продажів у середньому на 15 %, тому що не менше 70% споживачів оцінюють по запаху такі якості продукту, як свіжість і вишуканість [9]. У продуктових магазинах, кафе, ресторанах використовуються аромати, що підвищують апетит (наприклад, аромат свіжої випічки, кави, фруктів). У взуттєвих магазинах застосовується аромат шкіри, в спа-салонах - освіжаючі запахи лісу, моря, квітів. Ароматизують дедалі більше нових товарів - від одягу до автомобілів, упроваджують різні ароматичні логотипи, журнальні вставки зі зразками запахів парфумерної продукції тощо. Останнім часом деякі компанії зацікавилися створенням власних «фірмових» ароматів. Так виник «запах бренду» [8]. Всі ці аромати надихають споживача на здійснення на покупки.

Таким чином, застосування механізму нейромаркетинга, на наш погляд, є доцільним і ефективним. Такого роду глибокий психологічний підхід до управління поведінкою споживача не тільки допомагає активному просуванню і реалізації товарів і послуг, але і часто є показником справжніх потреб покупців.

Література

1. Как с помощью нейромаркетинга привлечь покупателей и увеличить продажи. – [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://www.komdir.ru/article/2183-neuromarketing>.
2. Старостина А. С. Нейромаркетинговые исследования поведения потребителей / А. С. Старостина // Вестник ГУУ. – 2015. – №3. – С. 83-87
3. Берд К. Неосознанный брендинг / К. Берд // Компьютерра. – 2006. – № 46. – С. 38-39.
4. Старостина А. С. Поведенческие технологии управления в стратегическом маркетинге компаний / А. С. Старостина // Сборник международной конференции молодых ученых. – Москва, 2015. –С. 20-22
5. Психология кольору в друкованій рекламі [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.ukrop.com.ua/directory/style/family/psychology?cur>.
6. Самоткан К. Нейромаркетинг, или Как завладеть мозгом покупателя [Электронный ресурс] /К. Самоткан.-Режим доступа: <https://textera.ru/blog/neuromarketing-ili-kak-zavladet-mozgom-pokupatelya.html>.
7. Маркетинг: большой толковый словарь / под ред. А. П. Панкрухина. — Москва : омега-л, 2010. —256 с.
8. Линдстром М. BRAND Sense. Чувство БРЕНДА. Воздействие на пять органов чувств для создания выдающихся брендов / М. Линдстром. - М.: – Эскмо, 2006. – 272 с.
9. Рюмшина Л. И. Манипулятивные приемы в рекламе: Учеб. Пособие / Л. И. Рюмшина. – М.; Ростов н / Д: Изд. центр «МарТ», 2004. – 235 с.

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА

*Скорупський О.О.,
студент факультету прикладної математики та інформатики.
доцент Фірман В.М.,
к.т.н., доцент кафедри безпеки життєдіяльності.*

Львівський національний університет ім. І. Франка

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ, ЯК ОДИН ІЗ СПОСОБІВ ЗАПОБІГАННЯ ПРОНИКНЕННЯ НА ОБ'ЄКТИ

Сучасний соціально-економічний стан України, виклики сьогодення пов'язані з проведенням бойових дій на теренах Донецької та Луганської областей вимагають від уряду України приділяти значну увагу забезпеченню безпечного функціонування державного значення об'єктів та інфраструктури країни. Стратегічно важливим завданням є своєчасне виявлення, запобігання та нейтралізація реальних і потенційних загроз національним інтересам, життєдіяльності суспільства чи сталому функціонуванню інфраструктури на національному та регіональному рівнях. Для безпечної та безперервної роботи військових та особливо важливих об'єктів, об'єктів критичної інфраструктури та великих енергетичних, хімічних чи промислових установ і підприємств, їх необхідно забезпечувати сучасними системами захисту та спостереження.^[1]

Засоби масової інформації України неодноразово повідомляли про виникнення надзвичайних ситуацій на військових арсеналах. Так, тільки з 2015 року в Україні 6 раз виникали пожежі, що спричиняли вибухи на військових складах з боєприпасами, завдаючи не тільки економічної, а і безпекової шкоди. Більшість таких випадків, вважають спеціалісти, ставалась через незаконне проникнення.^{[2][3]} Ще у 2018 році, після вибухів поблизу м. Ічня Чернігівської області, повідомлялося, що за попередні 3 роки знищено боєприпасів на суму понад 2 мільярди доларів.^[4] Для порівняння, за 6 років бойових дій та на всі військові навчання Збройних сил України та інших військових формувань України було витрачено близько 70 тис. тонн боєприпасів, а в результаті вибухів втрачено орієнтовно 210 тис. тонн.^[5] Крім цього, снарядами було вражено тисячі гектарів навколо арсеналів в радіусі десятків кілометрів від них. Велика частина територій залишається неочищеною і до сьогодні. Десятки тисяч жителів змушені були евакуюватися зі своїх домів. Сотні будинків було знищено чи пошкоджено. Загальна сума коштів, які затрачуються на ліквідацію наслідків пожеж і вибухів та відновлення інфраструктури і довкілля значно перевищує затрати на заходи, які б могли попередити такі випадки.

Дата	Місце	Смертельні втрати	Травмовані	Евакуювані
29.10.2015	м. Сватове, Луганська обл.	4 ^[6]	2	~1 тис.
23.03.2017	м. Балаклія, Харківська обл.	2	3	19 506
26.09.2017	м. Калинівка, Вінницька обл.	0	2	~30 тис.
03.05.2018	м. Балаклія, Харківська обл.	0	0	~1,5 тис.
09.10.2018	смт Дружба, Ічнянський район, Чернігівська обл.	0	0	~12,5 тис.
15.11.2019	м. Балаклія, Харківська обл.	2	4	0

За повідомленнями прес-служби Міністерства оборони України причиною пожежі та вибухів арсеналу в м. Сватове Луганської області був запуск сигнальної ракети з-за меж території військового арсеналу. У ряді інших випадків, ймовірними причинами стали проникнення з використанням безпілотників.^{[2][3]}

Лише за 5 місяців (з січня по травень 2019 року) поблизу арсеналу в місті Калинівка було зафіксовано 10 спроб прольотів безпілотних літальних апаратів на територію об'єкту. Так, системами радіоелектронної боротьби виявлено 6 з них, інші 4 були виявлені візуально. Сигнали 5 дронам з 10 було заглушено, що не дозволило їм проникнути на закриту територію. Один було збито стрілецькою зброєю. Інші 4 потенційно могли становити загрозу нових вибухів та пожеж.^[5]

Одними лише засобами радіоелектронної боротьби не вдається досягнути повного захисту для особливо важливих та військових об'єктів. Значна частина літальних апаратів виявляється вартовими візуально, але, на жаль, людський фактор також не є достатньо надійним. Такий стан речей безумовно вимагає створювати та впроваджувати додаткові системи захисту. Візуальний спосіб виявлення дронів можна суттєво покращити, застосовуючи системи з комп'ютерним зором та обладнавши периметр об'єктів камерами. Це дасть можливість цілодобово відслідковувати будь-які спроби проникнення безпілотних літальних апаратів на території арсеналів в режимі реального часу. Від якісної складової технічних засобів буде залежати і дальність огляду. Встановлення камер високої якості дозволить контролювати зону в радіусі кількох кілометрів навколо об'єктів, що, очевидно, недосяжно у випадку, коли радіус огляду залежить лише від людського чинника. Затрати на технічні засоби економічно окультять себе у порівнянні з витратами на ліквідацію наслідків пожеж, аварій, вибухів. Затрати на створення програмного забезпечення для систем комп'ютерного зору будуть також порівняно низькими через можливість встановлення створеної один раз програми на усіх технічних засобах. Застосування розроблених компанією Google бібліотек програмного забезпечення з відкритим кодом Tensorflow, OpenCV, PyTorch та Keras зробить створення сирцевого коду для камер значно швидшим і ефективнішим.^[7] Наприклад, використовуючи Tensorflow^[8] можна експериментальним шляхом підбирати алгоритми та методи навчання моделей нейронних мереж, які дадуть найкращий результат для конкретної задачі. Готова натренована модель дозволить в реальному часі аналізувати відеореєстри, що надходять з камер та виявляти найменші зміни в навколишньому середовищі. Важливим етапом для створення високоточної моделі нейромережі є вибір навчального матеріалу. Так само, як якісний навчальний матеріал дозволяє людині найкраще навчитись вирішувати певні завдання, навчальна вибірка дозволить натренувати точну модель нейромережі. Для досягнення найкращого результату необхідно було б використовувати не сторонні матеріали з польотами безпілотників, а відзняти власні в тих умовах і середовищі, в яких у подальшому працюватимуть камери. Ймовірно, для створення якісного навчального матеріалу потрібно було б зняти близько 200 годин відеоматеріалів за різних погодних умов. Забезпечення максимально можливої роздільної здатності відео та кількості кадрів в секунду також позитивно змінить точність моделі, але це залежатиме від технічної сторони пристроїв на яких проводитимуть зйомку тренувальних матеріалів для нейромережі. Чим більша роздільна здатність і частота кадрів, тим більше навантаження створюватиметься на процесори, що вестимуть обчислення, пропускаючи через модель нейромережі відео, що знімають камери в реальному часі. В разі недостатньої обчислювальної потужності цих процесорів система може втратити можливість аналізу в режимі реального часу, а затримки, навіть в межах кількох секунд, спричинять нездатність такої системи виконувати поставлене завдання. Для зменшення навантаження на процесори та зменшення для них кількості обчислень можна використати квантування моделі.^[9] Існує багато способів квантування, але базово розглядають приведення ваг моделі від чисел з неперервного проміжку до дискретного формату, масштабованого в проміжок [0..255]. Це дозволить подавати значення однієї ваги одним байтом. Квантування моделі спричинить невелику втрату точності (1-3%), але дасть відчутний вииграш у продуктивності. Очевидно, точність системи неможливо буде довести до максимальних 100% через недосконалість тренувального набору чи різного роду фізичні перешкоди та умови під час роботи системи.

Отже, підсумовуючи вище наведене, можна сказати, що використання штучного інтелекту та окремих його розділів, таких як комп'ютерний зір, для підтримання безпеки особливо важливих, військових чи стратегічних об'єктів, об'єктів критичної інфраструктури і важливих енергетичних, хімічних чи промислових підприємств та установ може дати відчутний результат. Сучасні системи захисту можуть запобігти значним економічним втратам, організації евакуації тисяч людей, травматизму і смертельним людським втратам та зберегти для держави значні кошти, які можуть бути витрачені на ліквідацію наслідків аварій та катастроф.

Література:

1. Наказ МВС України №1053, 01.09.2015, Про затвердження Критеріїв, відповідно до яких об'єкти включаються до переліку окремих особливо важливих об'єктів права державної власності; <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1124-15>

2. ТСН: Наймасштабніші вибухи на військових складах України: причини та хронологія подій; <https://tsn.ua/ukrayina/naymasshtabnishi-vibuhi-na-viyskovih-skladah-ukrayini-prichini-ta-hronologiya-podiy-1444215.html> 15.11.2019

3. Smart drones: Як літати над військовими об'єктами та не втратити дрона; <https://smartdrones.ua/blog/yak-litati-nad-vijskovimi-obektami-ta-ne-vtratiti-drona> 13.06.2019

4. Кореспондент: У Раді оцінили втрати через пожежу на арсеналах за два з половиною роки; <https://ua.korrespondent.net/ukraine/4022503-u-radi-otsinyly-vraty-cherez-pozhezhu-na-arsenalakh-za-dva-z-polovynou-roky>

5. Радіо Свобода: Вибухи на військових складах: як розслідуються і які висновки зробили; <https://www.radiosvoboda.org/a/donbass-realii/29937425.html> 13.05.2019

6. Радіо Свобода: Де, як і чому вибухали військові склади в Україні останні 15 років; <https://www.radiosvoboda.org/a/29534591.html> 09.10.2018

7. Joseph Redmon, Santosh Divvala, Ross Girshick, Ali Farhadi; You Only Look Once: Unified, Real-Time Object Detection; 2016

8. Santanu Pattanayak; Pro Deep Learning with TensorFlow: A Mathematical Approach to Advanced Artificial Intelligence in Python; 2019

9. TensorFlow; Post-training quantization; https://www.tensorflow.org/lite/performance/post_training_quantization

10. Скорупський О. О., Бурдейна І. М., Фірман В. М.; Всеукраїнська науково-практична конференція "Проблеми та перспективи розвитку охорони праці" в ЛДУБЖД; тези на тему "Застосування штучного інтелекту для запобігання пожеж, аварій, катастроф" 2020

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

Andriy Stepanov

Senior teacher

Lviv University of Trade and Economics

DISTANCE TEACHING OF ENGLISH TO UNIVERSITY STUDENTS DURING THE LOCKDOWN PERIOD

The measures state governments are taking to combat the coronavirus pandemic, such as business closures and stay-at-home orders, affect directly the educational process. A quarantine being introduced for all educational institutions including universities arises for teachers a series of challenges of how to organize a productive educational process remotely. Aside from the official recommendations from the ministry, there is a simple understanding that there are curricula and syllabi to follow and not much time left before the end of the school year. Despite the fact that e-learning is not a total substitute, Internet technologies and different forms of online distance learning enable teachers to handle the present difficult situation.

In Lviv University of Trade and Economics, distance courses for foreign language learning developed on the Moodle platform [1] have been widely used as an additional platform containing all necessary and well-organized study materials and resources. Distances courses have become central and essential during the quarantine period. The content of the courses enables teachers to adapt classroom activities and enhances the language learning process. Despite the fact that the system of distance courses has rich tools for self-study, independent assessment and knowledge control, as well as offers possibilities of feedback, the communication between the student and the teacher is rather limited to texting, writing emails and sending notifications. For this reason, teachers face the necessity of applying modern technologies to make the process of English learning more efficient. Using platforms like Skype and Zoom, which provide video chat and voice calls between computers and allow free video conferences calls has become an appropriate solution under the present circumstances.

In our teaching practice, we conducted Skype lessons to the 1st year students majoring in Finance, Banking and Insurance, Marketing, and Journalism. For example, the recent lessons on the topic "Tomorrow's World", according to the syllabus, were communication centred and focused on developing competences of monologue and dialogue speech. The students had previously prepared Power Point presentations on the topic "Foreign Languages and My Future Career" and attached them in the distance course for teacher's assessment. But during the Skype video conference they presented orally, asked each other questions in English, practiced the active

vocabulary as well as lexical and grammatical structures of expressing the temporal categories of future, discussed in group the possibilities foreign languages, in particular English, open for having a successful career and for ongoing professional development and improvement of specialists in the fields of journalism, marketing, and finance. In addition, during the online classes, the teacher organized a systematization and review of the material due for self-study, analysed the students' work completed in the distance course, explained common mistakes and ways to avoid them in oral and written speech in English.

Another example is a Zoom hosted lesson was for the 2nd year students majoring in International Economic Relations and having English for Specific Professional Purposes as a subject. During the lesson, the case study method or the method of situational analysis was applied. This training technique uses a description of real economic, social and business situations. At the same time, students should investigate and analyse the situation, understand the essence of the problems commented in the text, suggest possible solutions and choose the best from them. Thus, having completed the Market Leader [2] section on Marketing Techniques to Make Your Business Successful, international students took part in a simulation role-play, where according to the developed tasks and assigned roles each participant acted as an employee of the marketing department, performed certain official functions, participated in a meeting of the structural unit of an American company and offered ways to overcome the crisis in the conditions of unstable markets and the possibility of sales growth if the right marketing decisions are made. This form of study allowed to activate the vocabulary of students, to practice the use of general economic and specialized professional terminology, as well as to show creativity, ingenuity and in the course of English discussion to apply the knowledge acquired during the study of professionally related subjects.

To conclude, teaching English via Skype and Zoom allows teachers and students residing in different parts of the region or country due to the confinement to connect in new ways. It opens up many opportunities for English teachers who want to achieve a real presence lesson effect while taking control of their work schedule.

References:

1. Центр дистанційних технологій навчання Львівського торговельно-економічного університету. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://virt.lac.lviv.ua>
2. Cotton D., Falvey D., Kent S. / Market Leader. Course Book 3rd Edition (Pre-Intermediate. Business English) / David Cotton, David Falvey, Simon Kent / –Pearson Education Limited, 2015.–160 p.

*Беліменко А.М.,
магістр з дошкільної освіти*

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

Постановка проблеми. Під час пандемії 2019-2020 років у багатьох державах світу було введено режим надзвичайної ситуації. За умов даної ситуації в Україні, коли заклади освіти були зачинені на карантин, педагоги були змушені працювати з вихованцями, учнями та студентами в дистанційному режимі. Якщо викладачі закладів вищої освіти є в цьому напрямку обізнані на достатньому рівні, то вчителі загальноосвітніх закладів та вихователі закладів дошкільної освіти мали незначні труднощі. Проте діти шкільного віку мають стійку увагу та потребують значно менше індивідуального підходу в порівнянні з вихованцями закладів дошкільної освіти.

Крім значних вікових особливостей психологічного характеру, дошкільники зіткнулися з соціальними проблемами. В той час, коли підліток може самостійно зателефонувати своєму однолітку, побачити його за допомогою соціальних мереж та програм, то дошкільники не можуть це зробити. Не кожен з батьків приділяє увагу, має бажання, змогу допомогти дитині у спілкуванні з однолітками. Надзвичайна ситуація впливає на психологічний стан кожного громадянина, що породжує замкнутість, егоїзм та розбіжності в ставленні до ситуації в державі. Це впливає на спілкування та толерантність між батьками вихованців, що може бути перешкодою до спілкування між дошкільниками. У зв'язку з цим виникає дезорганізація під час діяльності дітей в режимі онлайн. Коли педагог намагається дати завдання,

ставити запитання та хоче почути відповідь, дошкільники починають відволікатися, дивитися один на одного, звертатися до однолітків та ігнорувати педагога.

До вище зазначених недоліків необхідно віднести неготовність педагогів до дистанційного навчання. Дистанційне навчання є напрямком, який активно використовується в Україні лише останні 3-4 роки. В закладах дошкільної освіти даному напрямку вихователі-методисти та директори приділяли другорядну роль, що вплинуло на неготовність педагогів до певної ситуації.

Крім зазначених перешкод необхідно зазначити – надмірне завантаження мережі Інтернет під час надзвичайних ситуацій в Світі. Це створює труднощі та дискомфорт під час онлайн-занять.

Мета статті: виокремити умови, за яких дистанційне навчання матиме більше переваг та обґрунтувати значення електронного навчання для дітей дошкільного віку. Мета реалізується через такі завдання, як: узагальнити результати спостережень, зазначити умови, що покращать якість дистанційного навчання.

Виклад основного матеріалу. Поняття дистанційної освіти, автором якого є Х. Ператон, зазначено у статті І. Іванюк. В даній статті дистанційна освіта це – навчальний процес, в якому значна частина викладання ведеться кимось віддаленим у просторі або часі від учнів. Даний вид навчання може бути індивідуальним та колективним [1].

Щоб дистанційна освіта покращилася необхідно врахувати недоліки та знайти шляхи вирішення проблем. В умовах надзвичайної ситуації для дітей дошкільного віку в структурі заняття має виділятися 5-7 хвилин для спілкування дітей. Це може бути реалізовано в кінці заняття та буде винагородою для дітей за роботу з педагогом. Реалізувати це – означає, що педагог має покинути конференцію раніше та оголосити батькам, дітям про можливість та необхідність спілкування дітей один з одним.

Особливого значення необхідно надати саме освіченості педагогів в даному напрямку. Саме від того, яку програму використає педагог для конференції, які засоби підбере для заняття залежить комфорт, доступність для учасників конференції та інтерес дітей до заняття.

Освіченість педагогів покращиться за умови, що вихователі-методисти будуть навчати вихователів в режимі онлайн. Інший спосіб це – проведення практикумів. Але коли педагоги були неготові до певної ситуації, яка сталася, то перший варіант виявиться кращим та результат дасть про себе знати швидко. Навички швидше формуються під час практичних завдань, рішення яких ніхто не підкаже, а зробити критично необхідно. На приклад, кращий спосіб вивчити англійську мову це – потрапити в іншомовне середовище. Так само з комп'ютерними програмами.

Для підтримки інтересу в дітей під час навчання в онлайн доцільно застосовувати інтернет-ресурси, наприклад, LearningApps. Інтернет-ресурси дають змогу вихователю створити власні ігри, стрічки, інтерактивні зображення, схеми та інше.

Основні недоліки нам вдалося переробити на рекомендації. Проте, рекомендації будуть доцільні, якщо педагоги будуть розуміти переваги дистанційного навчання в дошкільній освіті. Дистанційне навчання дає змогу дошкільникам отримувати нові знання від знайомої людини (педагога), розуміти функцію техніки та її використання під час навчання, розуміти певні життєві обставини, формувати навички роботи з технікою, не сумувати за однолітками. Коли діти повернуться до закладів дошкільної освіти, то: адаптація буде полегшена, діти матимуть знання з певних тем, отримають новий життєвий досвід.

Висновки. Отже, щоб дистанційна освіта давала позитивний результат необхідно: директорам та вихователям-методистам організувати онлайн-конференції з педагогами, в структуру заняття з дошкільниками має бути виокремлено час для спілкування дітей один з одним, педагогам користуватися інтернет-ресурсами (щоб замінити друковані засоби).

Література:

1. Іванюк І. В. Формування понятійно-термінологічного апарату з питань розвитку дистанційної освіти [Електронний ресурс] / Ірина Володимирівна Іванюк. – 2012. – Режим доступу до ресурсу: http://lib.iitta.gov.ua/740/1/%D0%86%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D1%8E%D0%BA_%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F.pdf.

**Вовк Л.П.,
Боляк Т.М.**

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

ПОЧАТКОВА ОСВІТА В ПЕРЕДУМОВАХ ВПРОВАДЖЕННЯ ІДЕЙ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ (НУШ)

*Продовжуючи себе у своїх вихованнях,
ми творимо не тільки людину,
ми творимо самий час.*

*Дух часу; взаємовідносини між
людьми – усе це залежить від того,
які ми з вами, від того, яка школа,
що її народ довіряє своє майбутнє.*

Василь Сухомлинський

Реформа освітньої галузі є надзвичайно важливою. Очевидно, що сьогодні українська освіта не відповідає ані сучасним запитам з боку особистості та суспільства, ані потребам економіки, ані світовим тенденціям. Саме тому розпочато системну трансформацію сфери, головна мета якої – нова висока якість освіти на всіх рівнях: від початкової школи – до закладів вищої освіти.

Масштабне реформування освіти в Україні стало можливим завдяки прийняттю рамкового Закону України «Про освіту». Він визначив метою освіти всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу Українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору.

Під час реформування планується впровадити нові стандарти освіти, покращити матеріально-технічну базу освітніх та наукових закладів, залучити кращих педагогічних та наукових працівників і запровадити справедливу і прозору систему фінансування галузі освіти та науки. Реформа також має на меті підвищення престижу педагогічної та наукової праці.

Стратегія розвитку сучасного українського суспільства, реформування початкової освіти, новий контингент учнів початкових класів та їх батьків зумовлюють необхідність підвищення вимог до професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи.

Нова українська школа – це ключова реформа Міністерства освіти і науки. Головна мета – створити школу, в якій буде приємно навчатись і яка даватиме учням не тільки знання, як це відбувається зараз, а й уміння застосовувати їх у повсякденному житті.

Реформу НУШ розраховано на роки, адже неможливо швидко змінити освітню традицію, що плекалася в Україні протягом десятиліть. Проте зміни вже розпочалися, і Міністерство освіти і науки робить усе, аби вони були невідворотними.

Ключова зміна для учнів стосується підходів до навчання та змісту освіти. І ми у МОН переконані, що це – головне. Адже мета НУШ – виховати інноватора та громадянина, який вміє ухвалювати відповідальні рішення та дотримується прав людини.

Замість запам'ятовування фактів та понять учні набуватимуть компетентностей. Це – динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність. Тобто формується ядро знань, на яке будуть накладатись уміння цими знаннями користуватися, а також цінності та навички, що знадобляться випускникам української школи у професійному та приватному житті.

Учитель – це людина, на якій тримається реформа. Без неї чи нього будь-які зміни будуть неможливими, тому один з головних принципів НУШ – умотивований учитель. Це означає, що наша мета – сприяти його

професійному та особистому зростанню, а також підвищувати його соціальний статус.

Один із принципів Нової української школи – партнерство, у тому числі – між школою та батьками. Батьки можуть створювати свої органи громадського самоврядування, а отже – впливати на освітній та виховний процеси.

Співпраця між усіма учасниками освітнього процесу – учителів, учнів, адміністрацій та батьків – наріжний камінь, який допоможе досягти всіх інших результатів. Адже тільки так можливо втілити головну мету: змінити освітнє середовище, впровадити навчання для життя.

І врешті – зробити українську школу відкритою, цікавою та сучасною.

Якість початкової освіти, як відомо, залежить від якості перед шкільною підготовки дітей. Якісна дошкільна освіта набуває у світі все більшої цінності. В законі «Про освіту» (розділ II, ст. 11) відповідальність за здобуття дошкільної освіти покладено на батьків.

Загалом, підготовка майбутніх учителів початкових класів вимагає більш чіткої і послідовної прив'язки до потреб основного замовника – школи, де сучасний вчитель є класоводом, багато предметником, психологом, соціальним захисником дитини та соціальним партнером батьків.

Література:

1) Барановська В.М. Методична система формування інформативних компетентностей майбутніх учителів початкових класів (в умовах ступеневої підготовки). – Хмельницький: Видавець ПП Заколотний М.І., 2015. – 244с.

2) Довга Т.М. Імідж – портрет учителя початкової школи: візуалізація професійних вимог та соціальних очікувань // Рідна школа. – 2017. - №3/4. - С.20-25.

3) Закон України «Про вищу освіту» // Законодавство України про освіту: Збірник законів. – К. : Парламентське вид-во. 2002. – С. 112-155.

4) Ляшенко О.М. На шляху до Нової української школи // Рідна школа. – 2018. - №1. – с. 8-10.
E-mail: taniaboliak2310@gmail.com

*Олена Воронинцева,
завідувач ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти
Закарпатського інституту післядипломної педагогічної освіти*

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІВ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ КУРСІВ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ (НА ПРИКЛАДІ ЗАКАРПАТСЬКОГО ІНСТИТУТУ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ)

Як зазначається на офіційному сайті «Нова українська школа» [7], щорічно кількість дітей, охоплених інклюзивним навчанням, буде збільшуватися на 30%.

Попит у сфері освіти різних категорій дітей, в тому числі і дітей з ООП, збільшується і породжує нові запити суспільства у педагогах інклюзивної освіти.

Цей процес безпосередньо пов'язаний з рівнем компетентності педагогічних працівників інклюзивних освітніх закладів, формуванням професійної готовності педагогів до роботи в умовах інклюзивної освіти, оскільки спектр функцій педагога значно розширюється, що і зумовлює актуальність обраної теми.

Все частіше наголошують на нових, більш ефективних концепціях «для усіх» (тобто інклюзивних концепціях). Наразі існує Концепція розвитку інклюзивної освіти[5], Концепція «НУШ» [6], Концепція інклюзивного сталого зростання (inclusive sustainable growth) – це збільшення ступеню участі усіх громадян соціуму у процесі економічного зростання і справедливий розподіл його результатів насамперед тих, що мають фізичні чи ментальні порушення. [9, 177-181].

Мета доповіді полягає у висвітленні досвіду закарпатського інституту післядипломної педагогічної освіти щодо усунення проблем середовища, які є перешкодою у наданні якісних освітніх послуг для дітей з особливими освітніми потребами. Так як діти з ООП – це діти, потреби яких не задовільняються у зв'язку

із проблемами середовища, а не із-за порушення чи особливостей розвитку. Низький рівень обізнаності у зазначеній темі, неволодіння педагогами відповідними фаховими методиками, прийомами, - це також проблеми середовища. Курси підвищення кваліфікації педагогічних працівників – шлях до усунення цих перешкод, формування інклюзивної компетентності слухачів, і, як наслідок, - надання якісних освітніх послуг. Якість освіти для усіх - шлях до економічного зростання.

Коли говорять про освіту дітей з особливими потребами, слід говорити про зміну базових принципів навчання. Радянська система намагалася вирішувати проблему шляхом її ігнорування і обмеження. Тому термін «люди з особливими потребами» просто країні був непотрібний. Вживався термін – «інвалід». Створювалися спеціалізовані школи-інтернати для дітей з інвалідністю, в кращому випадку – спеціалізовані класи. Відбувався процес інституціоналізації - політики надання освітніх і реабілітаційних послуг дітям з особливими потребами в рамках окремих закритих спеціалізованих закладів, інтернатів. Інтегроване та інклюзивне навчання стало антитезою даному процесу. Наразі у всіх на слуху термін «деінституціоналізація», який пов'язують з ліквідацією спеціальних шкіл.

Необхідно зазначити, що європейці, а також деякі азійські держави (наприклад, Японія) моделювали майбутні системи освіти як взаємодію і взаєморозвиток масової та спеціальної освіти. Тому інклюзивний проект в освіті реалізувався у цих країнах не за рахунок системи спеціальної освіти у вигляді її поглинання масовим утворенням, а шляхом її збереження й одночасного вибудовування у структурі масової освіти через реорганізацію ще однієї, паралельній основній, системи спеціальної освіти для реалізації інклюзивного проекту. Так, наприклад, у більшості країн не було закрито жодної спеціальної школи. Спеціальні освітні установи закривали тільки тоді, якщо у населення зникала в ньому потреба. Еволюційний і ненасильницький характер упровадження інклюзивних практик в освіту. Погодьтеся, нам є чому повчитися. Спеціальні школи- це цінний ресурс досвіду, напрацювань, спеціалістів, на який, наразі, є попит в закладах освіти, де впроваджено інклюзію. Просто їх закрити – нерациональне використання ресурсів. Законом закріплене право батьків обирати форму навчання їх дітей. Інтегроване, індивідуальне навчання, інклюзивний чи спеціальний освітній заклад освіти – вибір за батьками.

Наразі суспільство має усвідомити переваги саме інклюзивності освіти, її мету. Як зазначають В. В. Алексєєва та І. В. Сошина, – «надати всім учням можливість найбільш повноцінного соціального життя, активної участі в колективі, тим самим забезпечуючи найбільш повну взаємодію і турботу один про одного як членів співтовариства» [1, с. 17-18].

Від закладів освіти вимагається швидка адаптація до нової ситуації й опрацювання інноваційних підходів у своїй діяльності.

Розширення контингенту учнів передбачає включення до педагогічного колективу загальноосвітньої школи додаткових працівників – асистентів вчителя/вихователя та дефектологів. Крім того, існує необхідність співпраці цих осіб з фізіотерапевтами, психологами та при потребі з іншими спеціалістами. Звісно, не лише ці працівники, а й всі педагоги загальноосвітньої школи для роботи з усіма дітьми повинні мати ґрунтовну фахову підготовку, набути ними у системно пов'язаній з загальноосвітньою вищої школі [4].

У кожній країні інклюзивна освіта розвивається унікально, залежно від традицій освітньої системи, звичаїв і культури, менталітету переважаних народів і нормативно-правових постанов, що відносяться до системи освіти. При цьому національні освітні системи повинні мати чітку концепцію і стратегію реалізації інклюзивної освіти, що включає систему підготовки кадрів.

Без перебільшень, ЗППО є флагманом впровадження у систему післядипломної педагогічної освіти на Закарпатті курсів підвищення кваліфікації, що спрямовані на реалізацію Концепції НУШ та Концепції інклюзивної освіти. За 2019-2020 (станом на 15.03.2020) підвищили свій фаховий рівень 340 педагогічних працівників інклюзивного та інтегрованого навчання, 55 фахівців ІРЦ. А в умовах карантину, коли усі перейшли на дистанційну форму навчання (станом на 3.05.2020), ще 104 педагоги.

Переважає більшість освітян отримали класичну педагогічну освіту, що не включала в себе основ спеціальної (корекційної) педагогіки, основ інклюзивної освіти, і тому існує гостра потреба у підготовці педагогічних працівників в умовах курсів підвищення кваліфікації. Запит на підвищення кваліфікації зазначеної категорії фахівців, у Закарпатській області зокрема, збільшується. Зазначимо, що В.П. Кашенко був прихильником пропаганди серед широких кіл вчителів масових шкіл і батьків основ корекційної педагогіки [2, с. 26 – 30].

Постановою КМУ від 21.08.2019 № 800 було затверджено Порядок підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників [8], а також зазначено, що одним з основних напрямів підвищення кваліфікації є «створення безпечного та інклюзивного освітнього середовища, особливості (специфіка) інклюзивного навчання, забезпечення додаткової підтримки в освітньому процесі дітей з особливими освітніми потребами». Пункт враховано у процесі реалізації усіх акредитованих освітніх програм, за якими відбувається підвищення кваліфікації педагогів на базі ЗПППО.

У зміст навчально-тематичних планів усіх категорій слухачів курсів підвищення кваліфікації педагогів на базі ЗПППО включно теми з напрямку «Створення безпечного та інклюзивного освітнього середовища, особливості (специфіка) інклюзивного навчання, забезпечення додаткової підтримки в освітньому процесі дітей з особливими освітніми процесами». Однозначно, фахівцями ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти ЗПППО та науково-педагогічними працівниками враховується контингент слухачів. Отже, тематика лекцій (практичних, тренінгів) має один напрям, але готується відповідно до специфіки аудиторії. Теми, що стосуються інклюзивності в освіті є наскрізними, і передбачені у кожному з п'яти модулів освітніх програм. Кожен слухач після закінчення 5-річного циклу буде мати в сумі 16 годин із вказаного напрямку. Як диктує нам законодавець, на напрям підвищення кваліфікації у сфері інклюзії в освітніх програмах підвищення кваліфікації педагогічних працівників має бути виділено 10 відсотків програмового матеріалу. Отже, працівники ЗПППО повністю виконують зазначену норму закону, передбачивши 16 годин.

Навчання та підвищення кваліфікації педагогічних працівників-фахівців закладів освіти щодо навчання дітей з ООП забезпечують науково-педагогічні працівники інституту, запрошені корекційні педагоги-практики, фахівці інклюзивно-ресурсних центрів (далі ІРЦ) краю, а також фахівці ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти (далі РЦПО) ЗПППО, які відповідають також і за методичне забезпечення. Що стосується підвищення кваліфікації фахівців ІРЦ у системі НУШ (через відповідну субвенцію), то її забезпечують затверджені наказом МОН України тренери.

Завдяки курсам підвищення кваліфікації на базі ЗПППО усувається один з бар'єрів інклюзивного середовища - низький базовий рівень сформованості інклюзивної компетентності у всіх категорій учасників освітнього процесу. У перспективі наявність цієї проблеми вимагає створення на регіональному рівні удосконалення системи безперервної підготовки освітян до роботи з учнями і студентами з особливими потребами.

Отже, від того, яким є суспільство, залежить система освіти; водночас, яким чином розбудовується освітня система, – такого рівня розвитку досягатиме й суспільство [4]. Лише інклюзивне суспільство можна назвати цивілізованим.

Список використаних джерел

1. Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами : зб. наук. праць. — № 6(8). — К. : Університет «Україна», 2009. — С. 17–18.
2. Гладуш В.А. Рівень післядипломної освіти учителя-дефектолога : історія, сучасний стан / В.А. Гладуш // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. – К., 2012. – № 22. – С. 26–30.
3. Інвалідність та суспільство : навч. посіб. - К., 2011. - 151 с.
4. Колупаєва А.А., Таранченко О.М. «Інклюзивна освіта: від основ до практики»: [монографія] / А.А. Колупаєва, О.М. Таранченко – К. : ТОВ «АТОПОЛ», 2016. – 152 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»).
5. Концепція розвитку інклюзивної освіти: [Електронний ресурс] // Наказ Міністерства освіти і науки України від 1 жовтня 2010 р. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-kontseptsi-rozvitku-inklyuzivnogo-navchannya>
6. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. . – [Електронний ресурс] . – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>
7. Онуфрик М. Деінституціалізація. Як вчителі можуть допомогти адаптуватися дітям з інтернатних закладів [Електронний ресурс] / Проект для комунікації реформи «Нова Українська Школа». – Режим доступу : <https://nus.org.ua/view/deinstytutsializatsiya-yak-vchyteli-mozhut-dopomogty-adaptuvatysya-dityam-z-internatnyh-zakladiv/>.

8. Постанова КМУ № 800 «Порядок підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників». Редакція від 21.08.2019. – [Електронний ресурс] // Законодавство України. – 2019. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2019-%D0%BF>

9. Сапун К. В., Селезньова Р. В. Концепція інклюзивного зростання в економіці. //Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса. Том I, №10(2018), - С.177-181.

*Кисиленко А.Р.,
студентка 4 курсу
Маріупольського державного університету*

ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

У Законі України «Про дошкільну освіту», Коментарі до «Базового компонента дошкільної освіти в Україні», Державній національній програмі «Освіта (Україна ХХІ століття)» однією з пріоритетних цілей є інноваційний характер освітньої діяльності, використання сучасних виховних та навчальних технологій.

Впровадження і розвиток інноваційних технологій набуває поширення у 80-и х роках ХХ століття у зв'язку з демократичними тенденціями в суспільстві в межах колишнього Радянського Союзу. Діяльність педагогів-новаторів Ш.О. Амонашвілі, І.П. Волкова, М.П. Гузика, О.А. Захаренка, Є.М.Ліліна, С.М. Лисенкової, М.М. Палтишева, В.Ф.Шаталова, М.П. Щетиніна та інших представників гуманістичного напрямку відома як «педагогіка співробітництва», основною ідеєю якої є особистісно орієнтоване навчання.

В умовах розвитку дошкільної освіти ХХІ століття все більшого значення набуває процес впровадження новачій в дошкільних навчальних закладах незалежно від типів і форм власності. Оновлений зміст дошкільної освіти, програми та навчально-методичне забезпечення, що його реалізують, спонукають до оновлення способів взаємодії дошкільних навчальних закладів із зовнішнім освітнім середовищем. Кожен заклад, виходячи із поставлених задач, визначає пріоритетність тієї чи іншої новачії, технологію впровадження, програму дій.

У педагогічній науковій літературі тлумачення поняття «інновація» (нововведення) вживають у таких значеннях: форма організації інноваційної діяльності; сукупність нових професійних дій педагога, спрямованих на вирішення актуальних проблем виховання і навчання з позицій особистісно-орієнтованої освіти; зміни в освітній практиці; комплексний процес створення, розповсюдження та використання нового практичного засобу в галузі техніки, технології, педагогіки, наукових досліджень; результат інноваційного процесу.

У статті 11 Закону України «Про дошкільну освіту» зазначено, що дошкільний навчальний заклад, що здійснює інноваційну діяльність, може мати статус експериментального, який надається йому згідно з Положенням про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності.

Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності (2000) визначає інноваційною діяльністю у системі освіти діяльність, спрямовану на розроблення й використання у сфері освіти результатів наукових досліджень та розробок, а інноваційний освітній проєкт – процедуру і комплекс усіх необхідних заходів щодо створення і реалізації інноваційного освітнього продукту – результату науково-дослідної розробки, що відповідає вимогам Закону України «Про інноваційну діяльність». Освітніми інноваціями вважаються вперше створені, вдосконалені освітні, навчальні, виховні, управлінські системи, їх компоненти, що мають істотно поліпшити результати освітньої діяльності.

Сучасний освітній процес неможливий без інноваційного оновлення, залучення нових технологій, їх апробації та адаптації до сучасних вимог нового змісту. Оновлення освітнього процесу вимагає від сучасного педагога високого рівня компетентності в такій сфері діяльності, як оволодіння технологією пошукової діяльності з метою ефективного впровадження інновацій на робочому місці, високого рівня психолого-педагогічної компетентності для здійснення диференціації і індивідуалізації освітнього процесу. Професіоналізація педагога і входження його в інноваційний режим роботи неможливі без творчого самовизначення, в якому провідну роль відіграють інноваційні педагогічні технології.

Освітні інновації передбачають оновлення змісту освіти, методів, форм навчання і виховання, розроблення й упровадження нових і поширення наявних педагогічних систем.

Вони спрямовані на зміни й оновлення усіх компонентів освіти і мають системний характер.

Інноваційна діяльність у дошкільному навчальному закладі здійснюється за такими основними напрямками:

1. Розробка нового змісту освіти.
2. Упровадження нових систем, методик, технологій, методів, прийомів, засобів навчання і виховання дітей.
3. Створення дошкільних закладів із пріоритетними напрямками розвитку.
4. Застосування оптимальних механізмів управління закладами тощо.

Саме втілення нових ідей є ознакою, за якою відрізняють інновації від новачок: якщо педагог відкриває принципово нове, то він новатор, якщо трансформує наукову ідею у практику, то він інноватор.

Упровадження інновацій у педагогічний процес навчального закладу має забезпечити підвищення якості навчання й виховання дітей, зменшити витрати на досягнення результатів освіти. Тобто, метою будь-якого нововведення є підвищення ефективності педагогічного процесу.

У структурі освітнього простору ДНЗ можна виокремити два основні рівні локальних освітніх середовищ:

- на рівні діяльності освітньої установи – культурне педагогічне середовище ДНЗ;
- на рівні індивідуальної діяльності педагога – середовище професійного функціонування педагога.

Значну роль у розвитку освітнього простору, його відповідності гуманістичній парадигмі освіти відіграє педагогічне проектування.

Педагогічне проектування розглядається як феномен, що виник унаслідок взаємодії новітніх тенденцій у розвитку педагогічної теорії та інноваційної педагогічної практики, а також як суттєвий компонент процесу вирішення педагогічної проблеми.

Принципи проектування освітнього простору охоплюють:

- розвиток дошкільника в контексті особистісно орієнтованого підходу з урахуванням сензитивних періодів, провідних видів діяльності, а також творчого розвитку дитини як суб'єкта своєї життєдіяльності;
- урахування соціокультурного контексту проектування, його культуровідповідності та діалогічності;
- ампліфікацію (збагачення) умов розвитку від моноделі середовища до середовища відкритого типу;
- інтеграцію спілкування, пізнавальної, перетворювальної, оцінно-контрольної та інших видів діяльності дитини;
- взаємодію соціокультурного досвіду, професійного, особистісного досвіду педагога й особистісного досвіду дитини;
- співтворчість і співпраця всіх суб'єктів освітнього простору.

Отже, відмінною ознакою сучасності є залучення до інноваційного процесу вже не тільки окремих педагогів, а й педагогічних колективів. Це спонукає працівників дошкільних навчальних закладів до пошуку оптимальних шляхів моделювання й ефективного запровадження інноваційних технологій, спрямованих на оновлення теорії, практики освіти, удосконалення навчально-виховного процесу, управління діяльністю навчального закладу.

Результатом інноваційних процесів в освіті є використання теоретичних, практичних нововведень. Освітні інновації передбачають оновлення змісту освіти, методів, форм навчання і виховання, розроблення, впровадження нових і поширення наявних педагогічних систем, розуміння й підтримку педагогічними колективами змін, які спрямовуються на оновлення всіх компонентів освіти і мають системний характер.

Список використаних джерел:

1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології [Текст] / І. М. Дичківська / Підручник. 2-е вид. допов. «Академвидав». 2012. – 352 с.
2. Меленець Л. Про успіхи інноваційної діяльності дошкільних закладів столиці // Людмила Меленець // Дитячий садок. – 2012. – Число 29-31 (653-655) – С. 55-56.
3. Про дошкільну освіту. Закон України від 11.07.2001 № 2628-III [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2628-14> - Назва з екрана.
4. Про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності. Положення від 07.11.2000 - № 522 [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0946-00> – Назва з екрана.
5. Формування інноваційного простору дошкільної освіти : наук.-метод. посіб. /упоряд. Н. В. Любченко, О. А. Прокопенко, А. С. Виноградова за ред. С. Р. Чернишової/ Ун-т менедж. освіти НАПН України. - К., 2012. - Ч. 1. - 112 с.

*Никифоров А.М.,
к. п. н., скульптор,
незалежна професійна діяльність*

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ КОНТЕКСТ НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНОГО ПІДГРУНТЯ ВПРОВАДЖЕННЯ НАВЧАННЯ ДЕКОРАТИВНОГО МИСТЕЦТВА НА ТЕРЕНАХ ПІДРОСІЙСЬКОЇ УКРАЇНИ XIX – ПОЧАТКУ XX СТОЛІТТЯ

До культурно-історичних передумов впровадження навчання декоративно-прикладного мистецтва (на території України, яка у XIX - на початку XX століття знаходилася під владою Російської імперії) в контексті вивчення науково-теоретичних основ становлення вітчизняної системи художньої освіти як педагогічної проблеми, у першу чергу, нами віднесено інноваційні освітньо-виховні ідеї західноєвропейських класиків педагогіки.

У результаті аналізу наукових праць зарубіжних педагогів маємо підстави стверджувати, що передові педагогічні ідеї західноєвропейських діячів (Д. Дідро, Я. Коменського, Д. Локка, Й. Песталоцці, Ж.-Ж. Руссо та інших класиків) щодо застосування художньої та художньо-ремісничої діяльності в навчально-виховний процес (художньої праці: роботи в майстернях, ручної праці ремісничого характеру; використання в процесі навчання образотворчих засобів: зображально-ілюстративного малювання, тощо) визначили ефективні шляхи активізації прогресивних ідей української народної педагогіки та етнопедагогіки у таких аспектах виховання як: соціальне, трудове, сімейне, моральне, релігійне, естетичне, етичне, громадянське, фізичне.

Концептуальний аналіз означених праць уможливив виявити, що важливою передумовою для навчання й виховання засобами декоративно-прикладного мистецтва було відстоювання необхідності опанування ремеслом (Ж.-Ж. Руссо), запровадження трудового навчання як навчальної дисципліни (Б. Блаше), поєднання навчання з естетичним, моральним, трудовим вихованням (одним із шляхів реалізації якого є оволодіння традиційними художніми ремеслами).

Аналіз праць класиків та дослідників історії зарубіжної педагогіки (М. Кожевнікової, В. Кравця, М. Левицької, А. Сбруєвої, Д. Скільського, А. Піскунова, М. Рисіної, Р. Шмагала та інших) уможливив виявити позитивне ставлення зарубіжних педагогів до художньо-творчої діяльності в площині практичних занять художньою працею та ремеслами.

Відтак, розглянуті вище педагогічні ідеї навчання й виховання у працях зарубіжних просвітників-педагогів, теоретиків мистецтва були об'єктивним історико-освітнім фактором впровадження предметів галузі декоративно-прикладного мистецтва в навчально-виховний процес закладів загальної, художньої та художньо-ремісничої освіти на теренах підросійської України XIX – початку XX століття.

Література:

1. Кожевнікова М. Н. Концепт «Роста-развития» у Дж. Дьюї як метод и результат. Философия образования, 2013. № 5. С. 127-136.
2. Коменський Я. А. Вибрані педагогічні твори. у трьох томах. Т. 1. Велика дидактика / під ред. А.А. Красновського. Київ : Радянська школа, 1940. 248 с.
3. Кравець В. П. Історія класичної зарубіжної педагогіки та шкільництва навч. посіб. для студ. пед. навч. закл. Тернопіль : Тернопіль, 1996. 436 с.
4. Левіцкая М. Единая школа. (Доклад Г. Кершенштейнера на съезде общегерманского учительского союза). Вестник воспитания, 1915. № 4. С. 213-229.
5. Локк Дж. Сочинения в трех томах. Москва : Мысль. 1988. Т. 3. 668 с.
6. Піскунов А. Хрестоматія з історії зарубіжної педагогіки. Москва : Просвещение. 1981. 528 с.
7. Руссо Ж.-Ж. Эмиль, или О воспитании. Хрестоматия по истории зарубежной педагогики / сост. А. Пискунов. Москва : Просвещение, 1981. 528 с.
8. Сбруева А., Рисіна М. Історія педагогіки у схемах, картах, діаграмах. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2000. 208 с.
9. Шмагало Р. Мистецька освіта в Україні середини XIX – середини XX століття : структурування, методологія, художні позиції : монографія. Львів : Українські Технології, 2005. 528 с.

*Носова О.О.,
методист методичного кабінету відділу освіти
Костянтинівської районної державної адміністрації*

STEM-ОСВІТА – ВІДПОВІДЬ НА ВИКЛИК ЧАСУ

Світ стикається з глобальними викликами, які потребують глобальних рішень. Ці глобальні виклики вимагають далекоюсяжних змін у тому, як ми мислимо і діємо в інтересах людства. Для освіти недостатньо виховати людей, які вміють читати, писати і рахувати. Освіта повинна бути трансформативною й приносити спільні цінності в життя; виховувати активну турботу про світ і тих, з ким ми його ділимо; бути актуальною для відповіді на важливі питання сьогодення. Це вимагає перетворення способу мислення та дії людей. Освіта повинна дати людям розуміння, вміння та цінності, необхідні для співпраці у вирішенні взаємопов'язаних викликів XXI століття.

Наука, технології, інженерія та математика (STEM) пронизують усі аспекти сучасного світу та нововведення, що з'являються в цих галузях, лежать в основі економічного розвитку. Освіта STEM багатогранна і виходить за рамки основних дисциплін, що складають аббревіатуру STEM.

Основи навчання STEM починаються з раннього дитинства. З самих ранніх років діти спілкуються зі світом різними способами, які можуть сприяти навчанню, пов'язаному з наукою, технологіями, інженерією та математикою. Маленькі діти, природно, займаються раннім дослідженням STEM за допомогою мультисенсорного та творчого досвіду. Займаючись цим маленькі діти розвивають цікавість, допитливість, критичне мислення та спроможність вирішення проблем.

У чотирьох дисциплінах STEM існує широкий спектр предметів, якими можуть займатися учні упродовж шкільного життя. Вони можуть варіюватися від проєктування та виготовлення в початковій школі до науки, технології, інженерії та математики в старшій школі.

Залучення до STEM-освіти в молодому віці може мати тривалий вплив на учнів та може створити підґрунтя для їх подальшого успіху в цих сферах. Такий досвід може захоочувати та підтримувати дітей у формуванні та репрезентації їхніх досліджень, відкриттів, мислення та розуміння що, в свою чергу, може допомогти формувати критичні ранні знання та вміння STEM. Спираючись на це, освіта STEM досвід дає можливість учням на кожному етапі своєї навчальної подорожі розвивати STEM знання та вміння інтегрованим та захоплюючим способом.

Освіта STEM передбачає міждисциплінарний підхід, який ґрунтується на змістовному знанні та розумінні, визнаючи, що всі навчальні заходи STEM підкріплені математикою, та міцний зв'язок між STEM та мистецькою освітою, що сприяє дизайну, творчості та інновації. У STEM-освіті активно розвивається креативний напрямок, що включає творчі та художні дисципліни (промисловий дизайн, архітектура та індустриальна естетика тощо). Тому що майбутнє, засноване виключно на науці, навряд чи когось порадує. Але майбутнє, яке втілює синтез науки і мистецтва, хвиліє нас вже зараз. Саме тому вже сьогодні потрібно думати, як виховати кращих представників майбутнього.

Сприяння навчанню STEM у нашій системі освіти є ключовим пріоритетом для Міністерства освіти і науки України, і відображено в багатьох стратегічних документах.

Реформи в системі освіти визначаються спільною політикою, орієнтованою на кращі результати для всіх учнів, підвищення стандартів навчання та вдосконалення закладів освіти. Ця політика визнає важливість ініціатив, які підвищують рівень обізнаності та інтересу до STEM серед громадськості, щоб вони могли брати участь у обговоренні STEM. Це також визнає необхідність вдосконалення STEM-освіти. Молоді люди повинні розуміти і вміти використовувати навички та концепції, розроблені за допомогою STEM-освіти, щоб бути активними громадянами, взаємодіяти із сучасними комунікаціями та ЗМІ критично, щоб забезпечити особисте благополуччя та зробити усвідомлений вибір у багатьох аспектах їхнього життя.

Потенціал науки та техніки є ключовим елементом економічного та соціального розвитку. Сприяння науковій освіті на всіх освітніх рівнях та науковій грамотності в цілому в суспільстві є основоположним елементом для формування потенціалу країни в галузі науки та технологій. Освіта STEM також має

велике значення для нашого економічного процвітання. Міжнародні дані свідчать, що попит на працівників STEM істотно зростатиме.

Отже, якщо одне з основних завдань сучасної освіти є створення умов для всебічного розвитку школярів з урахуванням можливостей кожного, то STEM-освіта – це ідеальний варіант! STEM-освіта – відповідь на виклик часу щодо розвитку в учнів ключових компетентностей і навичок креативного майбутнього.

Література:

1. Методичні рекомендації щодо розвитку STEM-освіти у закладах загальної середньої та позашкільної освіти у 2019/2020 навчальному році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – <https://imzo.gov.ua/2019/08/23/lyst-imzo-vid-22-08-2019-22-1-10-2876-metodychni-rekomendatsii-shchodo-rozvytku-stem-osvity-u-zakladakh-zahal-noi-seredn-oi-ta-pozashkil-noi-osvity-u-2019-2020-navchal-nomu-rotsi/>

2. Про актуальність запровадження STEM-навчання в Україні – [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://glibosvit.ucoz.ua/load/naprjamki_roboti/metodychna_robota/pro_aktualnist_zaprovadzhennja_stem_navchannja_v_ukrajini/55-1-0-1395

Паньків К.А.,

студентка 4 курсу Факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського,

Холоденко В.О.,

канд. пед. наук, доцент кафедри педагогіки мистецтва та фортепіанного виконавства.

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ В ПОЗАШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Освіта у позашкільних навчальних закладах є важливою ланкою сучасної української освіти, яка сьогодні знає реформування. Зміни художньо-естетичних смаків, знехтування традиційних ідеологічних та естетичних норм потребують залучення сучасних форм роботи, методів, прийомів, використання інноваційних технологій у вихованні нового покоління, зокрема, художньо-естетичному. На сьогоднішній день система шкільної освіти не може повною мірою забезпечити реалізацію всіх потенціалів зростаючої особистості. В той час як позашкільна освіта надає підліткам великі можливості щодо реалізації їхніх інтересів, духовних, соціокультурних потреб, розкриття потенціалів у різних видів мистецтва, вирішує соціально значущі питання організації дозвілля. Отже, вивчення теоретичних засад художньо-естетичного виховання дітей підліткового віку в позашкільних навчальних закладах є своєчасним та актуальним.

Особливості підліткового віку відображаються вже у його назві – «перехідний». Так, під час переходу від дитячого до дорослого віку відбуваються зміни в самоідентифікації особистості, у фізичному розвитку, в розвитку емоційно-вольової сфери, що характеризується неспокійністю, варіативністю сприйняття себе та оточуючих, виникають проблеми у самоствердженні. За Т.Драгуновою, підлітковий вік – це певний відрізок життя між дитинством та зрілістю (дорослим життям). Протягом цього відрізка життя у підлітка реорганізуються всі минулі відношення до людей та до себе [2, с. 88]. Д.Ельконін виокремлював два періоди підліткового віку: молодший підлітковий вік (12-14 років) та старший підлітковий вік (15-17 років). Саме в цьому віці відбувається сталий процес самоусвідомлення, результатом якого стає життєва позиція, з якою учень йде в доросле життя. Головна мета дитини підліткового віку – знайти своє місце в суспільстві, бути значимим, реалізуватися у соціумі однолітків [5, с. 67].

За Л.Виготським, соціальна ситуація розвитку – це співвідношення того, що сформувалося в психіці дитини та тих стосунків, які утворюються в дитини із соціальним середовищем [1, с.56]. Особливість соціальної ситуації розвитку підлітка полягає в тому, що він входить до нової системи відносин та спілкування з дорослими та товаришами, при цьому займаючи серед них нове місце та виконуючи нові функції. Період підліткового віку – це саме той час, коли відбувається становлення особистості та

формується основа морально-етичного виховання людини. Підлітковий вік є сенситивним для реалізації морально-естетичного виховання, адже він є опорою для усвідомлення підлітком власної індивідуальності, неповторності, формування систем цінностей, які є орієнтиром у формуванні потреб людини.

Б.Лихачов зазначає, що до пізнавального стимулу в підлітковому віці додається ще й новий, усвідомлений мотив, котрий виявляється у потребі духовної взаємодії з мистецтвом. Відчуття краси природи, оточуючих людей, предметів мають певний вплив на підлітка та створюють особливі емоційно-психічні почуття, пробуджують інтерес до життя, загострюють допитливість, процес мислення, пам'ять; емоційні переживання залишають свій слід, підлітки можуть їх запам'ятовувати, внаслідок чого ці переживання можуть перерости в мотиви та стимули поведінки, переконання, навички та звички. Саме у підлітковому віці, коли відбувається процес самоусвідомлення особистості, особливу увагу варто приділяти художньо-естетичному вихованню підлітків [4]. І, на наш погляд, великий виховний потенціал у цьому питанні мають заклади позашкільної освіти.

Зклади позашкільної освіти серед великого розмаїття установ, що займаються художньо-естетичним вихованням підлітків, посідають особливе місце. Такий заклад призначений для додаткових освітніх програм, які здатні задовольнити внутрішні потреби підлітків, забезпечити реалізацію їхніх естетичних інтересів, розвинути пізнавальну діяльність, розширити діапазон загального художньо-естетичного розвитку. Спираючись на позиції різних науковців (Е.Євладова, Л.Логінова, Н.Михайлова, Б.Купріянов), можемо виокремити такі концептуальні основи діяльності закладів позашкільної освіти: не обов'язковість – добровільність вибору виду діяльності з урахуванням індивідуальної потреби підлітка та вільна присутність на заняттях; вільний вибір видів та сфер діяльності; орієнтування на особистісні інтереси, потреби, здібності підлітка; створення умов для самореалізації; єдність процесу освіти, виховання та розвитку; домінування діалогового характеру міжособистісних відносин; практично-орієнтований характер освітнього процесу; різновиди закладів позашкільної освіти за змістовною діяльністю та організаційною структурою (однопрофільні та багатoproфільні).

Методологічною базою сучасного позашкільного закладу є «парадигма розвиваючої варіативної освіти», пріоритетом якої вчені визначають становлення особистості та розвиток здібностей. Узагальнюючи позиції науковців (Е.Євладова, Л.Логінова, Н.Михайлова), можемо виокремити умови функціонування позашкільних закладів, як осередків культурно-освітнього простору: варіативність, емоційність, художньо-естетичне спрямування, занурення в культуру.

На наш погляд, ефективність художньо-естетичного виховання дітей підліткового віку у закладах позашкільної освіти зумовлена провідними принципами їхньої діяльності: гуманізацією, домінуванням ідеї унікальності людини у всіх її аспектах, орієнтацією на створення максимально сприятливих умов для розвитку потенціалу особистості; пріоритетом інтересів та потреб дитини при створенні педагогічних умов для виховання; орієнтацією на індивідуальні природні задатки, здібності та можливості розвитку, єдність людини та соціокультурного середовища; варіативністю, можливістю вільного вибору різних форм та видів організації виховання завдяки розмаїттю видів позашкільних закладів, які дозволяють реалізувати індивідуальні освітні програми з урахуванням інтересів, вподобань та здібностей особистості; творчим співробітництвом та партнерством, творчою взаємодією для спільного процесу та досягнення спільної мети. Отже, завдяки різновиду сфер діяльності, індивідуальному підходу тощо позашкільна освіта має широкі можливості для художньо-естетичного виховання підлітків.

Маємо відзначити, що позашкільна освіта прищеплює культуру дозвілля, що безумовно також має позитивний вплив на художньо-естетичне виховання дітей підліткового віку. Організація вільного часу є одним з елементів культурної спадщини, котрий передається з покоління в покоління через практику освіти. Від домінування тих, чи інших вподобань та надання переваги певним видам діяльності безпосередньо залежить формування особистості підлітка, його громадянської та моральної позиції. З точки зору М.Зацепіної, «культурно-дозвілля діяльність підлітків – це сфера соціального життя, яка створює зовнішні та внутрішні умови для освоєння соціокультурного досвіду людства та розвитку особистості в процесі пізнання цінностей (духовних, моральних, естетичних) різних видів культури» [3]. Згідно з автором, використання в освітньому процесі надбань культури спрямовує його організацію на створення умов емоційного комфорту та вирішення культурних потреб дітей підліткового віку, розвиток їхніх художньо-творчих здібностей, формування основ художньо-естетичної культури. Запорукою

успішності художньо-естетичного виховання науковці визнають: роботу в групі, організацію діалогових форм спілкування, сумісне проживання та переживання тих ідей, які відображаються в творах мистецтва.

Отже, у художньо-естетичному вихованні підлітків особливе місце посідають заклади позашкільної освіти. Значний виховний потенціал позашкільних навчальних закладів зумовлений концептуальними основами та провідними принципами їхньої діяльності. Специфіка організації навчання в позашкільному закладі робить їх осередками культурно-освітнього простору, де підліток отримує можливість обрати той вид діяльності, який задовольнить його духовні та ціннісні потреби, розкриє творчий потенціал, допоможе реалізуватись. Варіативність, емоційність, індивідуальний підхід, практично орієнтований характер, художньо-естетичне спрямування, використання культурних надбань у навчальному процесі позашкільних навчальних закладів є сприятливими умовами для ефективного художньо-естетичного виховання дітей підліткового віку.

Література:

1. Выготский Л.С. Собрание сочинений: в 6 т. – Т. 4. / Л.С. Выготский. – М.: Педагогика, 1982. – 504с.
2. Драгунова Т.В. Подростковый возраст // Возрастная и педагогическая психология / Под ред. А.В. Петровского. – М.: Просвещение, 2010. – С. 32-39
3. Зацепина М.Б. Культура досуга в семье // «Современное дошкольное образование». – №2. – М., 2008. – 38с.
4. Лихачов Б.Т. Система эстетического воспитания школьников. – М.: Просвещение, 2010. – 321с.
5. Эльконин Д.Б. Психология детского развития / Д.Б. Эльконин. – М.: Просвещение, 2013. – 420с.

УДК 378.147: 640.41

Сташко Інна Василівна

кандидат економічних наук, доцент кафедри «Економіки»

Вінницький фінансово – економічний університет

Паровенко Ю.В.,

Ратушняк А.В.

студенти Вінницького національного аграрного університету

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ ГОТЕЛЬНО – РЕСТОРАННОЇ СПРАВИ У ВНЗ

На сьогоднішній день, особлива увага звертається системі освіти в Україні і слід зауважити, що нашу систему освіти потрібно модернізувати та оновлювати, а саме впроваджувати нові цікаві підходи до навчання для студентів, які допоможуть забезпечити творчий підхід, комунікативність, професійні компетентності до стимулювання навчання студентів готельно – ресторанної справи у ВНЗ. Головною проблемою в освіті вишів для студентів готельно – ресторанної справи є недосвідченість та не готовність випускників до роботи по фаху, оскільки виші надають перевагу теоретичного матеріалу, а практика сьогодні взагалі відсутня, тому Міністерству освіти і науки України вкрай необхідно акцентувати увагу на сучасній практиці для студентів: сучасні майстер – класи на території вузу від провідних викладачів, а також від відомих бізнесменів – рестораторів як на території вузу так і поза межами вузу, семінари, конференції, конкурси по фаху на регіональному, міжнародному рівні, відвідування виставок, ярмарок у Львові та Києві по ресторанному та готельному бізнесі, стажування на різних формах підприємств ГРБ.

Тема є досить цікавою та актуальною на сьогоднішній день, оскільки багато вишів змагаються на ринку за конкурентні місця абітурієнтів та репутацію вузів. Проблемам в освіті приділяється величезна увага науковців та дослідників таких як: І. Богданова, О. Глушмана, В. Лугового, І. Зязона, С. Барбіна, В. Моляко, В. Семиченко, С. Сисоєва та ін.

Нами було досліджено при відкритті спеціальності ГРС на 1 курсі студентам, яких було п'ять чоловік надавалася інформація про навчання їх на першому курсі, які цікаві заходи будуть проходити для сучасних студентів. Провідні викладачі – практики, які мають бізнес в області готельно – ресторанної справи проводили цікаві сучасні пари з різними завданнями, ситуаціями з якими стикаються майбутні

фахівці і як необхідно їх вирішувати з мінімальними витратами та конфліктами, адже вдала робота цілої команди призводить до успіху за вимоги, коли кожен з підлеглих виконує свою роботу професійно. Крім того для студентів викладачі проводили сучасні майстер – класи на території вузу від провідних викладачів та рестораторів і поза межами успіху їхня кількість за 1 рік навчання нараховувалась тридцять майстер – класів. Це дало можливість із самого початку полюбити цю професію на все життя і віддаватися з віддагою та самореалізацією як до вуза так і до майбутньої професії. У вузі проводили цікаві семінари та конференції, де студенти мали можливість виступити для інших студентів з інших міст, а також прийняти участь у різних вузах участь на конференціях, симпозіумах, семінарах.

Студенти обов'язково повинні відвідувати виставки та ярмарки – це дає їм можливість до самостійності розвиватися та вдосконалюватися, а також відчути себе в якійсь мірі керівником майбутнього закладу, здійснити консультації з провідними фахівцями, побачити сучасні технології розвитку готельного та ресторанного бізнесу, які дозволять максимізувати свій прибуток, зустріти фахівців по архітектурі та дизайні закладів, прощупати на дотик різний вид інвентарю та текстилю, а також побувати на цікавих конкурсах міжнародного рівня і побачити як відбуваються процеси у барній справі в приготуванні різноманітних видів коктейлю, а також побачити відомих бізнесменів, які мають величезну мережу закладів як в Україні так і в світі і задати питання різного характеру, побачити на власні очі конкурс на найкращу приготовлену страву в живу всі процеси приготування страви та її презентування. Ось такий багаж студенти отримують на першому курсі навчання.

В кінці навчального року на навчальній практиці в столові вузу студенти готують страви та обслуговують відвідувачів. А на другому курсі, варто відмітити студентам необхідна міжнародна практика в даній сфері і тому ми пропонуємо їм стажування в Болгарії на три місяці де студенти отримують проїзд, проживання, харчування, уніформа та заробітна плата. Це є стимулом відчути роботу вживу і побачити на власні очі всі процеси і всі тонкощі бізнесу. Такий вид практики показує, що студенти після навчальної практики готові йти вперед і досягати нових вершин, адже вони є рівними перед іншими і все залежить від їхньої наполегливості. Студенти полюбають на вихідних підпрацювати в ресторанах на місяць – це є поштовхом багато навчитися нового та запропонувати, щось неймовірно класне та перспективне для закладу. Наприклад: приготування теплого салату за своєю технологією або приготування коктейлю по своїй рецептурі чи вдала стратегія розвитку даного бізнесу. Ми повинні майбутніх фахівців навчати сучасним методикам у керуванні та розвитку бізнесу, а багато закладів не надають цьому перевагу, оскільки не мають достатньо знань та умінь і не зацікавлені вдосконалюватися.

Варто відмітити, за даною нашою технологією вже на другому курсі навчання ми отримали можливість отримати додатково класів до 10 тих п'яти студентів долучилося десять студентів, оскільки студенти знали, що в даному вузі вони вже будуть конкурентоспроможні на першому курсі навчання. Як показали дослідження наші студенти навчаючись на третьому курсі і вже мали можливість стажуватись в іншій країні в Туреччині, де стажування триває шість місяців на різних посадах, а якщо студенти знають вдало іноземні мови, то вони мають ще кращі можливості отримати вакансії на рецепшні або мати справу з іноземцями різних класів до VIP – гостей і заробітну плату в рази більшу.

Багато вузів заманюють абітурієнтів до себе на навчання з різними позиціями цікавими для студентів: це міжнародне стажування, працевлаштування випускників, але на жаль це не виконують і тому студенти в гіршому вигляді завершують заклад і стають розчаровані, оскільки вони не отримали того, що їм обіцяли і вони витратили кошти та час на навчання. Ось при цьому ми маємо таких не фахових спеціалістів, оскільки все закладається при початку формування особистості коли вона починає навчатися у виші.

Студенти повинні приймати участь у наукових роботах: конференціях, семінарах, грантах, щоб вони мали більше практичного досвіду і не робили помилок в майбутньому. Наукова діяльність студента – це комплекс творчих робіт і заходів, які є невід'ємним складником навчання, виконуються протягом усього періоду підготовки з метою задоволення особистісних пізнавальних потреб, набуття та вдосконалення професійних умінь і навичок, формування власних якостей конкурентоспроможності на ринку праці [1]. Професійна підготовка майбутнього фахівця готельно-ресторанної справи визначається високим потенціалом його фундаментальної освіти і ґрунтовною підготовкою для організаційно-управлінської, господарської, комерційної, інвестиційної та науково-дослідної діяльності у сфері ресторанного господарства, готельного господарства. Вузу потрібно поцікуватися про розвиток студентів різних видів

практик як в Україні так і поза межами для цікавого захоплення студентів. По закінченню навчання студентів потрібно працевлаштувати або зробити таким чином, щоб заклади громадського харчування стояли в черзі отримати конкретного фахівця.

До провідних завдань професійної підготовки майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи належить формування соціально зрілості, творчої особистості, виховання морально, психічно і фізично здорового покоління громадян; формування громадської позиції, патріотизму, власної гідності, готовності до трудової діяльності, відповідальності, забезпечення високих етичних норм, атмосфери доброзичливості й взаємної поваги у стосунках між споживачами, викладачами та студентами; забезпечення набуття студентами знань у певній галузі, підготовка їх до професійної діяльності.

Отже, фундаментом особистості-професіонала у будь-якій галузі людської діяльності є такі базові характеристики, як особистісна спрямованість, поведінкова гнучкість і професійна компетентність. Таким чином, модель фахівця нового типу має містити у собі як особистісний, так і професійний складники, які будуть сприяти підготовці кваліфікованого фахівця відповідного рівня і профілю, конкурентоспроможного на ринку праці, що вільно володіє обраним фахом, орієнтованого в суміжних сферах діяльності, здатного до ефективної праці з обраної професії на рівні світових стандартів, готового до постійного зростання, соціальної та професійної мобільності. До перспективи подальших розвідок цього напрямку слід віднести розкриття сутності професійних якостей фахівців готельно-ресторанної справи та його вдосконалення.

Література:

1. Віндіук А.В. Професійна підготовка майбутніх фахівців з готельно-курортної справи в умовах ступеневої освіти: теорія та методика: монографія. Запоріжжя : КПУ, 2011. 340 с. URL: http://eig.zntu.edu.ua/bitstream/123456789/1936/1/Vindyuk_Professional_preparation.pdf.
2. Готельно-ресторанна справа. URL: <http://www.udau.edu.ua/ua/departments/fakulteti/fakultet-menedzhmentu/gotelno-is-revealed-restoranna-sprava.html>.
3. Національна Доктрина розвитку освіти: (затверджено Указом Президента України від 17 квітня 2002 року № 347/2002). URL: <http://www.president.gov.ua/documents/151.html>.
4. Педагогика профессионального образования / [под ред. В. А. Сластенина]. Москва: Издательский центр «Академия». 2004. 368 с.
5. Павленко А. Ф. Проблеми реалізації нової парадигми вищої освіти в Україні / А. Ф. Павленко, С. В. Стещенко // Вища освіта в Україні: реалії, тенденції, перспективи розвитку. – К., 1996. – Ч. I.
6. Собатовська І.С. Співвідношення особистісних і професійних якостей у моделі сучасного фахівця. Вчені записки Харківського університету. 2004. Т. 10. С. 73–79.
7. Чернилевский Д. В. Дидактические технологии в высшей школе : Учеб. пособие для вузов / Д. В. Чернилевский. – М. : ЮНИТИ – ДАНА, 2002. – 437 с.

*Харіна А.В.
Кампанія «Букі», викладачка*

ВПЛИВ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ОСВІТУ

Цифрові технології внесли суттєві зміни у розвиток суспільства, які вимагають від сучасного вчителя оперативного усвідомлення цього та використання цих технологій на уроках. Загалом, це вимагає ефективності не тільки учителя, а й учня. У такій взаємодії породжується обмін знаннями, які не забуваються протягом тривалого часу.

Сьогодні для систем управління знаннями доступно багато технологічних компонентів, серед яких чільне місце відводиться Інтернет-програмам. Відповідні шари аутентифікації свідчать про безпеку таких систем. Бази даних та документів виступають сховищами для генерування цих знань. Такі знання можна отримати за допомогою різних носіїв інформації, а саме: тексту, графіки, анімації, звуку, відео тощо [2]. На відміну від традиційних засобів масової інформації, наприклад, книг, інформація, що знаходиться в електронному вигляді, може зберігатися без будь-яких форм спотворень, і до неї можна легко та швидко отримати доступ з будь-якої частини світу.

Текст є одним з найефективніших компонентів донесення знань. Він передає те повідомлення, яке широко використовується у рукописних та друкованих засобах масової інформації. Більшість даних та інформації представлено саме через цей носій. Передати звичайне повідомлення без тексту неможливо. Вибір відповідних шрифтів та розмірів також важливий для розбірливості та естетичних ефектів. У цілому, сам текст використовується для виявлення важливих моментів, а його деталі – для пояснень та подальшого глибокого читання.

Ще одним компонентом мультимедійних систем є графіка, без якої текст не зможе утримувати увагу учня протягом тривалого часу. Важливим компонентом графіки є колір, який необхідно вибирати ретельно, щоб забезпечити ефективність сприймання. Людські очі реагують також на інтенсивність світла, про що треба пам'ятати при підготовці такого уроку. Не менш ефективним способом донесення знань є анімація, яка на відміну від тексту та графіки, залишається динамічною. Вона зазвичай набуває таких форм, як переміщення тексту, зміна зображень або рух анімації. Для створення таких об'єктів використовуються авторські інструменти.

У всіх формах словесного спілкування задіяний звук. Голос вчителя залишається головним при передачі знань. Він може бути представлений за допомогою комп'ютерів, а інтерфейс музичного інструменту та цифровий звук – в мультимедійних системах. Мультимедійна система вимагає використання мови, музики або спеціальних звукових ефектів. Якщо вона використовується для навчання, то повинна бути короткою, керованою та інтегрованою з іншими засобами масової інформації. Звук варто використовувати як доповнення до тексту.

Отже, застосування цифрових технологій в освіті дає змогу створити нові способи донесення знань, навчитись дистанційній взаємодії учителя й учнів, а також підвищити якість та ефективність навчання у цілому.

Список літератури

1. Гозман Л. Я. Дистанционное обучение на пороге XXI века / Гозман Л. Я., Шестопал Е. Б. – Ростов-н/Д.: Мысль, 1999. 368 с.
2. Концепція впровадження медіа-освіти в Україні // Інститут соціальної та політичної психології Національної академії педагогічних наук України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ispp.org.ua/news>

Чиркіна С.В.,

*викладач фортепіано, концертмейстер відділу «Музичне мистецтво
Канівського коледжу культури і мистецтв»*

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ

Сучасні процеси модернізації системи освіти в Україні активізували педагогічні пошуки, посилили увагу до проблеми розвитку творчих здібностей студентів- майбутніх фахівців різних галузей. Розвиток здібностей, творчої активності, інтересів та потреб студентської та учнівської молоді -важлива умова їх підготовки до професійної діяльності у стрімкому динамічному світі.

Сьогодні особливо актуальною проблемою в освіті стає проблема створення умов для розвитку творчої особистості. Важливими рисами такої особистості є здатність до творчого сприйняття та аналізу світу, прагнення до самовдосконалення та самоосвіти продовж життя. Проблема розвитку творчих здібностей студентів в умовах закладу професійної освіти актуалізується потребою розвитку їх особистості, оскільки в цей час у них закладається основа життєтворчості, мотиваційної готовності до виконання професійних функцій та готовності до професійного зростання. Вагоме значення у розвитку творчих здібностей займає викладач -наставник. Завдання педагога -управляти процесами творчого пошуку, йдучи від простого до складного; створювати ситуації, що сприяють творчій активності та спрямованості студента, розвивати його уяву, асоціативне мислення, здатність розуміти закономірності, прагнення постійно вдосконалюватися, розв'язувати дедалі складніші творчі завдання.

Головною метою вітчизняної системи освіти є створення умов для розвитку і самореалізації кожної особистості як громадянина України. Система освіти має забезпечувати розвиток творчих здібностей, їх

підтримку і формування навичок самоосвіти і самореалізації. Сьогодні в Україні постала проблема радикальної перебудови у сфері освіти та виховання, мета якої – формувати конкурентно здібну, творчу особистість, яка спроможна до самовизначення, самореалізації, самовдосконалення. Формування творчої особистості було і є одним з важливих теоретичних завдань педагогічної науки. Розробці означеної проблеми присвячено дослідження таких учених, як Л. Виготський, Б. Теплов, Є. Фльорина, Н. Пакуліна та ін. У даний час дослідженням проблем розвитку творчих здібностей займаються також Г. Ковальова, Н. Вишнякова, Л. Дорфман, Н. Терентьєва.

Творчі здібності закладені та існують у кожній людині. Це стиль діяльності. Творчість – процес народження чогось нового: формування нових думок, концепцій, переживання нових почуттів чи бачення певних образів. Творчі здібності формуються продовж усього життя людини, починаючи з молодшого шкільного віку. Період становлення особистості як фахівця, тобто період підготовки у навчальному закладі також є визначальним у розвитку творчих здібностей особистості, а також індивідуальна творчість. З метою розвитку інтелектуально-творчих здібностей необхідно враховувати вікові особливості кожної вікової групи, а також риси характеру і початковий рівень цих здібностей.

Інноваційні технології сьогодні стали складовою діяльності викладача вищої школи. Використання педагогічних інновацій в освітньому процесі підвищують інтерес та позитивну мотивацію студентів, активізують пізнавальну діяльність, розвивають мислення і творчі здібності особистості, формують активну життєву позицію в сучасному інформаційному суспільстві. Найефективнішим засобом досягнення розвитку творчих здібностей є інноваційні технології навчання.

Отже, інновації – це процес, якого на сучасному етапі неможливо уникнути. Активне їх впровадження є запорукою успішного сприйняття студентами навчального матеріалу, створення саморозвитку та самореалізації освітнього процесу. Використання інноваційних технологій в освітньому процесі сприятиме розвитку у студентів аналітичного та логічного мислення, формуванню умінь та навичок застосовувати набуті знання на практиці, прагненню до постійного творчого пошуку, до самовдосконалення. Основна мета викладача, як організатора освітнього процесу, – підтримка прагнення студентської молоді до пізнання через використання інновацій.

Література:

1. Бублій О.А. Розвиток творчих здібностей учнів / О.А.Бублій // Нива знань.-2005.-№3.-С.30-32.
2. Телячук В.П. Інноваційні технології навчання в початковій школі / В. П. Телячук, О. В. Лесіна.-Х: Вид. група «Основа». Серія «Педагогічні інновації»,2007.-60 с.

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ

Орос Богдана Василівна

студентка 1 го курсу Гуманітарно-педагогічного факультету

*Науковий керівник: Клименко Кирило Олегович, канд. юридичних наук,
доцент кафедри міжнародних відносин і суспільних наук.*

НУБіП України

ДИПЛОМАТИЧНА СЛУЖБА УКРАЇНИ

Україна і дипломатична служба які має особливості та чи є вона складовою? Як нам відомо, дипломатична служба є неодмінною частиною української державної служби, але має унікальні галузеві особливості. Це пов'язано з ротацією дипломатичних працівників, їх періодичною передачею до Міністерства закордонних справ, відрядженням до Служби закордонних справ, особливим характером служби за кордоном, де дипломатичні норми поширюються не лише законодавством України, а й нормами міжнародного права. Актуальною є проблема приведення чинного законодавства, що регулює зовнішню політику України, до світових стандартів та розробки механізмів його реалізації. Дану проблематику розглядали у свої статтях такі

дослідники, як А. О. Гончарова у своїй статті «Дипломатична служба як складова частина державної служби України», Микола Кулінич «Освітня підготовка дипломатів: сучасний контекст», О. В. Селецький «Дипломатична служба як особистий різновид суспільно-корисної праці». У цих статтях автори досліджують дипломатичну службу в Україні та світі. Також окремі аспекти щодо дипломатичної служби розглянуті в підручниках таких авторів, як Панов А. В., Гуменюк Б. І., Репецький В. М. та інші.

Мета статті — проаналізувати сучасну дипломатичну службу як нерозривну частину української державної служби, а також з'ясувати основну проблематику формулювання перспективи розвитку з огляду на зовнішні пріоритети України у світі. Державна служба, як і держава в цілому, розвивається в контексті історії та культури свого народу, в рамках політичних, економічних, соціальних та духовно-моральних процесів. Така система покликана забезпечити професійне вирішення державних завдань щодо реалізації положень Конституції та законодавства України щодо забезпечення національної безпеки та державного суверенітету, економічної незалежності та духовно-моральної ідентичності людей, захисту прав і свобод громадян. Звісно, що ефективність таких завдань може бути реалізована лише високопрофесійним та стабільним апаратом, високоефективною та авторитетною державною службою. [4.17с]

Історичний досвід показує, що держава не лише сильна у своїй економічній силі, науково-технічному та військовому потенціалі, а й у своїй дипломатії, чіткій та гнучкій дипломатичній службі, професійному та моральному потенціалі дипломатичного корпусу. Саме тому дипломатична служба значною мірою визначає успіх зовнішньополітичних викликів, що стоять перед державою. Особливо, якщо її розвиток не відстає, а йде із становленням України як демократичної держави. З одного боку, важливість ефективності, професіоналізму, компетентності дипломатичних установ та їх персоналу об'єктивно зростає на переломних етапах історії держави, коли змінюються її правова база та суспільно-політична сутність. З іншого боку, зміни в управлінні, організації, формах та методах діяльності дипломатичних структур спричинені відомою модифікацією системи міжнародних відносин, глобалізацією та інтернаціоналізацією міжнародних проблем, посиленням впливу на дипломатичний процес нових інформаційних технологій, збільшення багатосторонньої дипломатичної активності відповідних установ.

Вплив усіх факторів ставить на порядок денний завдання зміцнення наукових основ дипломатії та дипломатичної служби, висвітлення цих питань та, відповідно, розробка більш детального регулювання дипломатичної служби [4, с.137]. Відносини, які виникають у зв'язку з проходженням дипломатичної служби, регулюються Конституцією України, законами України "Про дипломатичну службу України", "Про державну службу", Кодексом законів про працю України, консульством. Статут України, та інші прийняті ними нормативно-правові акти, а також чинні міжнародні договори, які були затверджені Верховною Радою України. Особливості дипломатичної служби від специфічних прав і гарантій до особливих обов'язків, вимог та обмежень, що поширюються на дипломатичних службовців, викладено в Законі України "Про дипломатичну службу України". Закон визначає основні поняття, завдання та функції, встановлює порядок організації дипломатичної служби, дає чітку класифікацію посад дипломатичної служби, формує кваліфікаційні вимоги до дипломатичних службовців, встановлює основи правового становища дипломатичного службовця, особливо обмеження, пов'язані з дипломатичною службою. Дипломатія, а саме сфера її міжнародних відносин, суттєво відрізняється від усіх інших сфер суспільного життя [1]. Служба в структурах зовнішньополітичного відомства країни — це особливий вид професійної службової діяльності, і, один із найскладніших, відповідальних та цікавих видів, що забезпечує вирішення державних стратегічних завдань, що дозволяють повністю розкрити багатосторонність особистість людини. В цілому система дипломатичної служби України вже сформована, але на цьому етапі відбувається складний, суперечливий процес її вдосконалення.

Тому нові підходи та шляхи пошуку раціональної моделі організації дипломатичної служби вимагають наукового передбачення та прогнозування. Усі ці питання потребують вивчення історії, досвіду і традицій дипломатичної служби. Сучасна теорія служби у структурі зовнішньої політики може базуватися та розвиватися насамперед на історичному досвіді України.

Дипломатична служба є одним з найважливіших елементів державного управління й уряду. Її високий професіоналізм є найважливішою відмінною рисою. Не випадково дипломати і співробітники дипломатичної служби завжди відрізнялися чудовою організацією, ерудицією, вмінням ефективно використовувати новітні інформаційні технології та глибоким розумінням історії свого народу.

Повною мірою це стосується служби в апараті зовнішньополітичного відомства. Закон України "Про дипломатичну службу України" зазначає, що дипломатична служба України - це професійна діяльність громадян України, спрямована на практичне здійснення зовнішньої політики, захист національних інтересів України у сфері міжнародних відносин. як права та інтереси громадян та юридичних осіб України за кордоном. Політичні завдання не одна з галузей яку вирішує дипломатична служба, вона функціонально вирішує багато адміністративних та управлінських завдань щодо професійного забезпечення високоєфективного функціонування зовнішньополітичного відомства України. Також включає інформаційно-аналітичну, організаційно-управлінську та кадрову роботу, юридичну, протокольну, документальну, адміністративно-технічну, фінансово-економічну підтримку зовнішньополітичних структур. Дипломатична служба надається виключно на державному рівні в межах повноважень спеціального органу державної влади — Міністерства закордонних справ України. Слід зазначити, що дипломатична служба та дипломатія мають різні поняття, особливості та відмінності [2].

Дипломатична служба — це державна служба особливого характеру, яка полягає у професійній діяльності посадових осіб дипломатичної служби, пов'язаній з реалізацією зовнішньої політики України, захистом національних інтересів України у сфері міжнародних відносин, а також прав та інтересів громадян і юридичних осіб України за кордоном. Україна має на меті створити систему державної служби, яка зосереджена на підборі, заохоченні та утриманні найкращих працівників та своєчасному усуненні професійно знедолених та непридатних служб. Головне — це наявність спеціальних знань та навичок; готовність до виконання службових обов'язків; відповідне ставлення до справи; високий рівень духовної та моральної культури. Дипломатична служба обов'язково вимагає широкого політичного світогляду, знання іноземних мов, спостережливості та вміння визнавати істину [3, с. 67]. Якщо говорити про функціональні особливості дипломатичної служби, то в кожній конкретній галузі суспільних відносин дипломатичні працівники вирішують свої конкретні завдання, виконують спеціальні функції.

Найважливіший напрям дипломатичної діяльності – розв'язання проблем земляків за кордоном: участь у розробці основних напрямів державної політики відносно співвітчизників, які проживають за кордоном, та здійснення заходів щодо її реалізації; підготовка пропозицій щодо вдосконалення законодавства України у цій сфері; зовнішньополітичне та міжнародно-правове забезпечення діяльності України з метою захисту прав та законних інтересів і підтримки земляків, що проживають за кордоном; забезпечення діяльності Урядової комісії у справах громадян України за кордоном. Можна відмітити такі визначні принципи української дипломатичної служби: служіння Українському народові, додержання прав та свобод людини, демократизм, гуманізм, відповідальність за виконання своїх службових обов'язків тощо. Структура дипломатичної служби складається з дипломатичних посад та рангів, а також системи органів дипломатичної служби.

На наш погляд, Україна подолає свої внутрішні труднощі та сформує стійкий дипломатичний імідж на твердому фундаменті. Зараз Україна знаходиться у складному становищі, тому що на нашій території відбуваються воєнні дії, тому вести адекватні дипломатичні відносини із всіма країнами однаково є складною задачею. Але ми повинні розвиватися та йти вперед, постійно вдосконалюючи рівень своєї дипломатичної служби. Дипломатична невід'ємна частина української державної служби є найважливішою передумовою успішного вирішення політики України на міжнародній арені.

Список джерел:

1. Закон України "Про дипломатичну службу України" від 20 вересня 2001 р. № 2728-III. – Режим доступу : rada.cov.ua
2. Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Положення про Міністерство закордонних справ України" від 12 липня 2006 р. № 960. – Режим доступу : rada.cov.ua
3. Гуменюк Б. І.. Сучасна дипломатична служба : [навч. посіб.] / Б. І. Гуменюк, О. В. Щерба. – К. : Львів, 2001. – 255 с.
4. Камінський А. Вступ до міжнародних відносин : [курс лекцій] / А. Камінський. – Л. : Світ, 1995. – 287 с.

ТЕХНІЧНІ НАУКИ

Жданюк Н.В.,

к.т.н., асистент кафедри хімічної технології кераміки та скла
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕРМІЧНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ
ОРГАНОМОНТМОРИЛОНІТУ

В якості вихідного матеріалу використаний монтморилоніт Черкаського родовища із загальною формулою – $(Ca,Na)(Al,Mg,Fe)_2(OH)_2(Si,Al)_4O_{10} \cdot nH_2O$. Монтморилоніт використовується в природоохоронних технологіях для видалення іонів важких металів та радіонуклідів з водних розчинів, так як мають достатньо високу катіонообмінну здатність [1]. Проте, ефективність сорбційного вилучення аніонних сполук важких металів та радіонуклідів природними мінералами незначна [2]. Модифікування поверхні глинистих мінералів катіонними поверхнево-активними речовинами (ПАР) дозволяє змінити її гідрофільно-гідрофобний баланс та змінити заряд поверхні з негативної на позитивну, що дозволить вилучати аніони [3]. Монтморилоніт попередньо очищали седиментаційним методом та переводили у Na-форму (зразок ММТ) по методиці [3]. Синтез органомонтморилоніту проводили за методикою описаною у роботі [4]. Для модифікації поверхні мінералу використовували гексадецилтриметиламоній бромід (ГДТМА), $(C_{16}H_{33})N(CH_3)_3Br$ від виробника Меск. В результаті обмінної реакції алкіламонієві катіони ПАР витісняють іони Na^+ з обмінних позицій в глинистого мінералу (зразок ОММТ), при цьому збільшується його міжпакетна відстань d_{001} з 1,268 нм до 1,824 нм [3]. В ІЧ-спектрах органіфілизованого монтморилоніту, окрім основних характеристичних смуг монтморилоніту, з'являються нові смуги при 2918 cm^{-1} і 2850 cm^{-1} , які відповідають групам $(-CH_2-)$ алкільних ланцюгів молекул ГМДМА [5]. Синтезовані сорбенти показали високі сорбційні властивості по відношенню до сполук важких металів [3-7].

Для визначення характеру взаємодії нанесеного модифікатора з поверхнею глинистого мінералу як додатковий метод, що допоможе конкретизувати результати РФА вибрано термічний аналіз. Також результати термічного аналізу дозволять встановити параметри сушіння сорбентів.

Термогравіметричні дослідження сорбентів проводили на приладі Derivatograph Q-1500 (Угорщина) системи «Паулік-Паулік-Ердей». Зразки аналізували в динамічному режимі зі швидкістю нагрівання 10 $^{\circ}C/xv$ до 1000 $^{\circ}C$ в атмосфері повітря. Маса зразків становила 1500 мг. Еталонна речовина – Al_2O_3 . В експериментах використовувався платиновий тигель. Чутливість за шкалою ТГ – 50 мг, за шкалою ДТА – 250 мкВ.

Термограма зразка ММТ (рис. 1) показує, що на кривій ДТА присутні три ендотермічні ефекти. Перший інтенсивний пік спостерігається в температурному інтервалі 40-270 $^{\circ}C$ з максимумом при 115 $^{\circ}C$. Цей низькотемпературний ендоефект супроводжується втратою маси, близько 7%, за рахунок виділення адсорбційної та міжшарової води. У температурному інтервалі 420-590 $^{\circ}C$ спостерігається другий ендоефект, що супроводжується видаленням конституційної та гідратної води та втратою 3,7 % маси зразка.

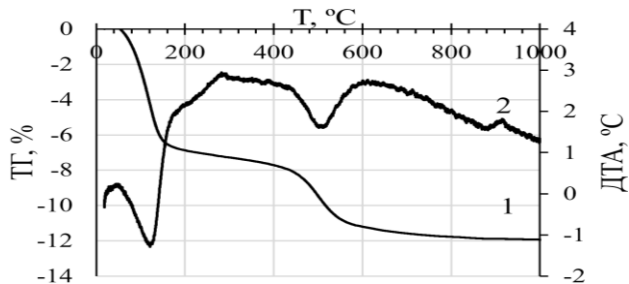

Рис. 1. Результати термічного аналізу зразка ММТ:
1 – крива ТГ; 2 – крива ДТА

Поява третього ендоефекту у температурному інтервалі 665–930 °С обумовлена виділенням залишків конституційно зв'язаної води та початком аморфізації структури та розкладання мінералу [8,9].

Термограма чистого ГДТМА (рис. 2) показала, що в інтервалі температур 93,9–112,5°С спостерігається ендоефект без зміни маси зразка. На данному етапі відбувається часткове руйнування структури ПАР. При температурі 240-255 °С присутній ендоефект, що відповідає температурі плавлення ГДТМА. З підвищенням температури спостерігаємо присутність ряду енто і екзоєфектів. Криву ДТА в даному вигляді проаналізувати неможливо, так як одночасно проходять два протилежних процеси: плавлення, для якого характерно суттєве поглинання тепла та горіння, що супроводжується великим виділенням тепла. Обидва процеси супроводжуються втратою маси. У інтервалі температур 250 – 360 °С спостерігається різка втрата маси до 85%, що пов'язано з вигоранням ПАР у зразку. Також, можна стверджувати, що в області даних температур у композиті присутні продукти хімічного перетворення ПАР. При температурі 595,0 °С речовина повністю вигорає.

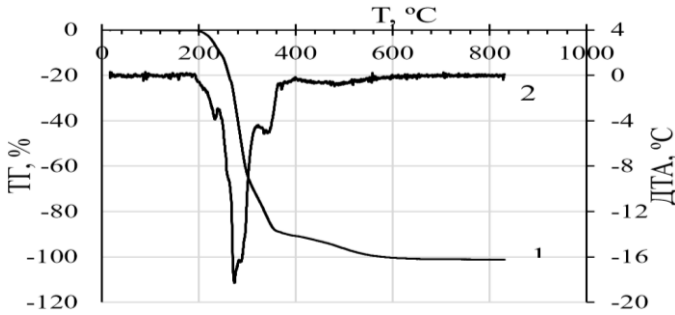

Рис. 2. Результати термічного аналізу зразка ГДТМА:

1 – крива ТГ; 2 – крива ДТА

Згідно з даними термічного аналізу зразка ОММТ (рис. 3) в області температур 240–640 °С спостерігаємо незначний ендоефект (240-270 °С), що

відповідає плавленню органічної складової. В інтервалі температур 270 – 620 °С відбувається займання частини органічної складової композиту. Пік займання органічної речовини зміщений у сторону вищих температур у порівнянні з чистим ГДТМА. Процес супроводжується появою ряду екзотермічних ефектів на кривій ДТА. Таку термічну поведінку зразків можна пояснити процесом піролізу ГДТМА, який адсорбований на мінералі. На кривих ДТА спостерігаємо широкі піки, як наслідок присутності різних форм введеної ПАР, які утворилися в наслідок термічного розкладання ГДТМА. В даному інтервалі температур також спостерігаємо накладення ендоефекту з максимумом при 452 °С, що відповідає виділенню конституційної води. Процес вигорання органічної речовини закінчується при 620 °С.

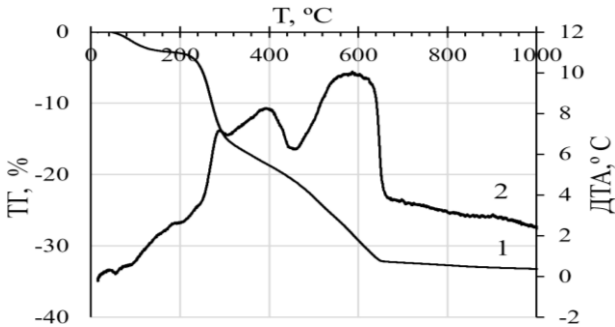

Рис. 3. Результати термічного аналізу зразка ОММТ

1 – крива ТГ; 2 – крива ДТА

Таким чином, можна стверджувати, що ПАР проникає між структурними пакетами монтморилоніту та міцно зв'язується з його поверхнею, та вигорають поступово при вищій температурі ніж температура плавлення та вигорання самого ГДТМА, яка дорівнює 250 °С.

Температура сушіння отриманих сорбентів не повинна перевищувати 190°С.

Література:

1. Тарасевич Ю.И. Природные сорбенты в процессах очистки воды. Київ: Наук. думка, 1981. 208 с.
2. Кац Дж. и др. Химия актиноидов / под ред. Дж. Каца, Г. Сиборга, Л. Морсса: в 3-х т. - М.: Мир, 1991. - Т. 1. - 522 с.
3. Zhdanyuk N. Research of chromium (VI) ion adsorption by montmorillonite modified by cationic surfactants. Технологічний аудит та резерви виробництва. 2016. №5. С. 11–15.
4. Жданюк Н. В. Вплив температури на адсорбцію Cr(VI) органомонтморилонітом з водних розчинів та реологічна поведінка суспензій монтморилоніту у присутності катіонних ПАР. Сучасні проблеми фізичного матеріалознавства. Праці ІПМ ім. І.М. Францевича НАНУ. Серія: «Фізико-хімічні основи технології порошкових матеріалів». 2016. №1. С. 43–51.
5. Prus V., Zhdanyuk N. Investigation of removal of hexavalent chromium and divalent cobalt from aqueous solutions by organo-montmorillonite supported iron nanoparticles. EUREKA: Physics and Engineering. 2016. №5. С. 81–88.
6. Жданюк Н.В., Фесієнко О.О. Сорбція йонів Cr(VI) органомодифікованими шаруватими силікатами. Матеріали XVIII наукової молодіжної конференції «Проблеми та досягнення сучасної хімії» (Одеса, 17-20 травня 2016). Одеса, 2016. С. 137.
7. Жданюк Н.В., Чудинович О.В. Сорбція йонів Cr(VI) монтморилонітом модифікованим катіонними поверхнево-активними речовинами. Матеріали III всеукраїнської наукової конференції «Теоретичні та експериментальні аспекти сучасної хімії та матеріалів». (Дніпро, 10 квітня 2019). Дніпро, 2019. С. 32-35.
8. Иванова В.П., Касатов Б.К., Красавина Т.Н., Розинова Е.Л. Термический анализ минералов и горных пород: монография. Ленинград: Недра, 1974. 399 с.
9. Yarıv S., Cross H. Organo-Clay Complexes and Interactions. New York: CRC Press, 2001. 680 p.

Слепужніков Є.Д.,

к.т.н., викладач кафедри СХХТ

Національного університету цивільного захисту України

Фідоровська Н.М.,

д.т.н., професор кафедри будівельних і дорожніх машин

Харківського національного автомобільно-дорожнього університету

ВИКОРИСТАННЯ КРАНОВИХ ХОДОВИХ КОЛІС З ГУМОВИМИ ВСТАВКАМИ

Найбільшого поширення в промисловості отримали мостові крани, які складаються з моста, що переміщається на ходових колесах по підкранових коліях уздовж прольоту та візка з механізмом підйому, що переміщається по мосту крана поперек прольоту [1].

Перевага мостових кранів перед більшістю цехових транспортних засобів інших видів полягає в наступному:

- завдяки можливості спільного переміщення моста і візка можна обслуговувати одним краном майже всю площу цеху;

- переміщаючись по підкрановим коліям, розташованим на значній висоті від рівня підлоги, вони не займають корисної площі цеху;

- забезпечують безперешкодне переміщення в вертикальній і гори-зонтальній площі всіх вантажів в межах встановленої вантажопідйомності;

До недоліків мостових кранів відносяться:

- необхідність спорудження дорогих підкранових шляхів, збільшення висоти будівлі і, отже, подорожчання всієї споруди;

- передача вібраційного навантаження від роботи мостових кранів на будівлю (підвищені навантаження на колони і фундамент);
- додаткові щорічні експлуатаційні витрати на обслуговування і ремонт кранового обладнання, ходових коліс та підкранових колій;
- ускладненість постійного нагляду за технічними станом і роботою механізмів кранів в зв'язку з розташуванням підкранових колій на значній висоті від рівня підлоги.

Як показую практика, в деяких випадках кранове обладнання, а саме кранові ходові колеса не мають необхідної довговічності і зносостійкості під час їхньої роботи. Зменшення їх довговічності приведе до підвищення ремонтних витрат і збільшення простоїв крана, які досягають для мостових кранів до 10-12% загального часу простоїв.

Витрати, які пов'язані з заміною і відновленням ходових коліс, складають 15-17% від вартості ремонту всього крана.

Порівняльна вартість відновлення колеса крана в порівнянні з вартістю нового складає:

- по колесу діаметром 800 мм. ремонт однієї реборди – 22%, поверхні кочення – 44%, поверхні кочення і двох реборд 62 – 75%.

- по колесу діаметром 900 мм. ремонт двох реборд 22 – 36%, поверхні кочення і двох реборд 45 – 50%.

Реборди піддаються ремонту наплавленням до 4 разів, а поверхні катання двічі, що обмежується появою циклічних тріщин в металі коліс.

Згідно Додатку 8 «Правил охорони праці під час експлуатації вантажопідіймальних кранів, підіймальних пристроїв і відповідного обладнання», до ходових коліс кранів і візків є наступні вимоги граничних норм бракування елементів вантажопідіймальних кранів та машин [2], а саме:

- тріщини будь-якого характеру, розташування та розмірів;
- спрацювання поверхні реборди на 50 % і більше від її первинної товщини, сколи, відгини реборд;
- спрацювання поверхні катання колеса більше ніж 2 % діаметра, лиски на поверхні катання;
- різниця діаметрів коліс, що кінематично зв'язані, більше ніж на 0,5 % (у механізмах з центральним приводом);
- відшарування на поверхні завтовшки більше 0,3 мм;
- окремі раковини завглибшки до 3 мм площею більше ніж на 3 %.

Нами було запропоноване колесо ходове кранове з пружним кільцем, розташованим в ободі [3].

Пружне кільце (еластична, гумова вставка) має ступінчасту форму, яка входить в пази, які нарізані на внутрішній поверхні колеса.

Це дозволяє зменшити вібрації при пересуванні коліс за рахунок поглинання динамічних навантажень, до яких призводять поштовхи при русі вантажного візка.

Така конструкція ходового колеса забезпечує більшу його довговічність в наслідок більшої площі контакту між пружним кільцем та поверхнями колеса. Це зменшує контактні напруження в зоні з'єднання і запобігає зминанню еластичної вставки.

Література:

1. Кириченко А. И. Подкрановые пути. – М.: Машиностроение, 1966. – 120 с.
2. Наказ Міністерства соціальної політики України від 19.01.2018 року №62 м. Київ: «Про затвердження Правил охорони праці під час експлуатації вантажопідіймальних кранів, підіймальних пристроїв і відповідного обладнання». Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 27 лютого 2018 р. за N 244/31696.
3. Пат. 98454 UA, МПК В60В 9/00, В60В 17/00. Колесо ходове кранове з пружним кільцем, розташованим в ободі / Слепужніков Є.Д., Сенчихін Ю.М., Лісняк А.А., Фідровська Н.М., Чернишенко О.В.; винахідник та власник патенту Національний університет цивільного захисту України - № 2014 12674; заявл. 25.11.2014; публ. 27.04.2015. Бюл. № 8.

ТЕХНОЛОГІЇ ЗБЕРІГАННЯ ІНФОРМАЦІЇ В СИСТЕМАХ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ

Використання інформаційних технологій, зокрема, баз даних, забезпечує розширення каналів збуту, підвищення рівня обслуговування, що створює передумови для зростання прибутковості діяльності підприємств. Сучасні реляційні СКБД підтримують різні діалекти мови доступу до даних SQL, що призводить до залежності баз даних від конкретної СКБД. Разом із тим, поширення Інтернет-технологій ставить завдання створення засобів, які забезпечують можливість незалежного використання баз даних.

В розподілених інформаційних системах, які створюються для підтримки електронної комерції, використовують такі підходи до організації даних: централізована база даних, доступ до якої мають всі учасники системи; розподілена база даних, розділена на окремі фрагменти.

Кожен фрагмент розподіленої бази даних працює під управлінням окремої СКБД, яка здійснює доступ до його даних. Користувачі взаємодіють з базою даних через локальні та глобальні додатки. Локальні надають користувачу можливість працювати зі своїми локальними даними і не потребують доступу до інших фрагментів. Глобальні дозволяють працювати з фрагментами, розташованими на інших комп'ютерах мережі.

Розподілені бази даних поділяються на гомогенні (орієнтованими на використання однієї СКБД) та гетерогенні (у різних вузлах мережі можуть використовуватися різні СКБД). Гомогенні розподілені бази даних, як правило, створюються в рамках однієї організації, що має у своєму складі багато підрозділів, взаємодія між якими може здійснюватися через Інтернет.

Створення гетерогенних систем та управління ними є складнішим завданням, що вимагає роботи над цілим спектром проблем, пов'язаних з побудовою глобальної цілісної моделі розподіленої бази даних і розробкою додаткових інтерфейсних та шлюзових програмних продуктів. Можливість використання гетерогенних баз даних в системах електронної комерції забезпечується використанням технології XML. При цьому кожний учасник такої системи може використовувати власну СКБД: пов'язування розрізнених баз даних здійснюється на основі єдиних DTD або XML Schema, визначених для використання у віртуальній організації.

В найпростішому випадку для вирішення цього завдання створюються спеціальні DTD-файли, які включають опис тегів та атрибутів для певної предметної області. Вони передаються всім учасникам віртуальної організації або компонентам системи електронної комерції. Кожний учасник формує документи для пересилки в XML-представленні, користуючись DTD, а одержувач документу розбирає його за допомогою програми-аналізатора. Завдяки такому підходу, кожний з учасників може використовувати власні системи управління базами даних.

XML дає змогу реалізувати деякі елементи баз даних (збереження у форматі XML-документів, схеми даних, мови запитів XQuery, XQL та ін.), але не підтримує багатьох елементів класичних баз даних (економічність збереження, індекси, транзакції, багатокористувацький доступ, тригери тощо). Таким чином, XML-документи можна використовувати як бази даних лише у середовищах з невеликою кількістю даних або невисокими вимогами до продуктивності. Разом із тим, його застосування є неефективним для розв'язання задач, в яких необхідна підтримка великої кількості користувачів або висуваються жорсткі вимоги до цілісності даних і продуктивності.

Документи XML, орієнтовані на дані, характеризуються чіткою впорядкованою структурою, глибоким опрацюванням. Джерелом даних для документів такого типу є або база даних, або XML-документи. В першому випадку це можуть бути великі масиви інформації, що зберігаються в реляційних базах даних і які необхідно представити у форматі XML, в другому – дані, що створюються в вебсередовищі і які треба зберігати в базі даних для подальшої обробки.

Таким чином, виникає потреба в програмах, які перетворюють дані з XML-документів у формат бази даних і навпаки. На основі розглянутих особливостей зберігання інформації і обміну даними між компонентами розподілених у вебсередовищі інформаційних систем можна зробити висновок, що XML-технології є ефективним інструментом для розв'язання завдання щодо забезпечення кросплатформності додатків.

Література:

1. Буре Р. XML и базы данных: [Электронный ресурс] / Р. Буре // Открытые системы. – 2000. – № 10. – Режим доступа: <http://www.osp.ru/os/2000/10/178269/>
2. Жежнич П.І. Генерування SQL-сценаріїв за допомогою XSLT-перетворень / П.І. Жежнич // Інформаційні системи та мережі : Вісник Національного університету „Львівська політехніка”. – Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2010. – № 673. – С. 289-295.
3. Козак І.А. Інформаційні технології віртуальних організацій: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2005. – 336 с.
4. Швецов В.И. Базы данных. Учебное пособие / В.И. Швецов, А.Н. Визгунов, И.Б. Мееров. – Нижний Новгород: Изд-во ННГУ, 2004. – 217 с.

ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНІ НАУКИ

Дьомічев К.Е.,

*к.т.н., професор кафедри комп'ютерних наук
Київського міжнародного університету*

Стеблянюк П.О.,

*д.ф.-м.н., професор кафедри кібербезпеки та інформаційних технологій
Університет митної справи та фінансів*

Петров О.Д.

*к.т.н., м.н.с. кафедри теоретичної та комп'ютерної механіки
Дніпровський національний університет ім. О.Гончара*

МОДЕЛЮВАННЯ МИТТЄВОЇ ТЕРМОМЕХАНІЧНОЇ ПОВЕРХНІ ТРИЛІНІЙНОГО ДВОХФАЗНОГО МАТЕРІАЛУ ПРИ НЕСТАЦІОНАРНОМУ НАВАНТАЖЕННІ

Для розв'язання задачі математичного моделювання псевдо-пружних-пластичних тіл або матеріалів з пам'яттю форм при нестационарному навантаженні, зокрема складному, використовуються миттєві термомеханічні поверхні [1].

Для трилінійного двофазного матеріалу з різними модулями пружності $\mu_1 \neq \mu_3$ і відповідно змінною трансформаційною деформацією γ_T на основі наведених вище формул можна записати залежності між напрутою і збільшенням довжини зразка, а також для рушійної сили.

Для отримання розрахункових формул уточненої моделі була розглянута допоміжна задача, яка пов'язана з розбудовою миттєвої термомеханічної поверхні. Нехай в тривимірному просторі γ, T, σ задано координати чотирьох точок $P_i(\gamma_i, T_i, \sigma_i), i = 1; 2; 3; 4$. Рівняння термомеханічної поверхні, яка проходить через ці точки запишемо так:

$$\sigma = a\gamma + bT + c\gamma T + d. \quad (1)$$

Невідомі коефіцієнти a, b, c, d розшукуються з системи, яка побудована на основі цього виразу для заданих чотирьох точок P_i миттєвої термомеханічної поверхні. Після їх обчислення можна будувати таку поверхню по двом сусіднім діаграмам отриманим для $T = T_1$ і $T = T_2$, на інтервалі $T \in [T_1; T_2]$. При активному навантаженні сумарна термомеханічна поверхня для псевдо-пружного матеріалу складається з трьох окремих поверхонь. Це поверхня для пружної частини, поверхня де здійснюється стрибок деформацій, викликаних фазовим перетворенням і частини поверхні, для якої

матеріал продовжує себе вести пружно (після фазового переходу) і переходить в пластичний стан в точці $(\gamma_N; \sigma_N)$. Аналогічно термомеханічна поверхня задається і при розвантаженні [2].

Рівняння першої такої ділянки $\gamma \in [0; \gamma_M]$, $\sigma \in [0; \sigma_M]$ має вигляд:

$$\sigma = a_1\gamma + b_1T + c_1\gamma T + d_1. \quad (2)$$

Звідки отримуємо систему, з якої знайдемо коефіцієнти в виразі (2):

$$\begin{aligned} b_1T_1 + d_1 &= 0, \quad b_1T_2 + d_1 = 0, \\ a_1 + c_1T_1 &= \sigma_M(T_1) / \gamma_M(T_1) = \mu_1(T_1), \\ a_1 + c_1T_2 &= \sigma_M(T_2) / \gamma_M(T_2) = \mu_1(T_2). \end{aligned} \quad (3)$$

Коефіцієнти обраховуємо так:

$$\begin{aligned} b_1 &= 0, \quad d_1 = 0, \\ a_1 &= \mu_1(T_1) - c_1T_1, \\ c_1 &= (\mu_1(T_2) - \mu_1(T_1)) / (T_2 - T_1) \end{aligned} \quad (4)$$

а з формул в роботі [2] отримуємо вираз для термомеханічної поверхні на першій ділянці:

$$\sigma = \gamma [\mu_1(T_1) + c_1(T - T_1)]. \quad (5)$$

Рівняння поверхні (1) на псевдо-пружній частині третьої ділянки $\gamma \in [\gamma_m; \gamma_N]$, $\sigma \in [\sigma_m; \sigma_N]$ має вигляд:

$$\sigma = a_3\gamma + b_3T + c_3\gamma T + d_3. \quad (6)$$

Коефіцієнти в виразі (6) знаходимо за допомогою заданих точок термомеханічної поверхні:

$$(\gamma_m(T_1); \sigma_m(T_1)), (\gamma_m(T_2); \sigma_m(T_2)), (\gamma_N(T_1); \sigma_N(T_1)), (\gamma_N(T_2); \sigma_N(T_2)).$$

Зазначимо, що в після переходу в пластичний стан друга нелінійна частина третьої ділянки термомеханічної поверхні матеріалу задається відомим способом [2, 3].

Література:

1. Petrov A. Development of the method with enhanced accuracy for solving problems from the theory of thermo-pseudoelastic-plasticity / A.Petrov, Yu.Chernyakov, P.Steblyanko, K.Demichev, V.Haydurov // Eastern-European Journal of Enterprise Technologies. 2018. Vol. 4/7 (94). P. 25–33.
2. Петров А.Д., Экспериментальное обоснование варианта модели поведение материала с памятью формы и псевдоупругостью / А.Д.Петров, К.Э. Демичев, П.А.Стеблянко, Ю.А.Черняков // Моделювання та інформаційні технології : зб.наук. пр. Інституту проблем моделювання в енергетиці ім Г.Є. Пухова НАН України, №80. –2017. – С. 81-87.
3. Стеблянко П. Описание термомеханической поверхности материала при помощи двумерного сплайна / П.Стеблянко, А.Г.алишин, А.Петров // МНК Математичні проблеми технічної механіки, квітень 14–17 2015. – Дніпродзержинськ. – 2015. – С. 126.

Вікторія Сеньків
студентка факультету математики та інформатики
Науковий керівник: Іван Ліщинський
викладач кафедри алгебри та геометрії
Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника

ДЕЯКІ ВИДИ ЦІКАВИХ ЧИСЕЛ

З давніх часів математики намагались досягнути таємниці дивного світу чисел. Цей світ заворує своїм різноманіттям, строгістю і доскональністю законів. Вивчення властивостей натуральних чисел, інтерес до яких проявляли ще математики Давньої Греції, займає значне місце у сучасній математиці, складаючи основу одного з її провідних розділів – теорії чисел.

Серед великої кількості класифікованих видів натуральних чисел особлива увага у вивченні приділяється досконалим. Проблема встановлення зв'язку між натуральними числами та сумою їх дільників, яка хвилювала ще античних математиків, (є окремі свідчення того, що вивченням досконалих чисел почали займатися ще раніше – у Давньому Єгипті), незважаючи на їх зусилля, і досі залишається невирішеною. Дана робота присвячена дослідженню цього виду натуральних чисел [2].

Якщо говорити про досконалі числа, то необхідність у їх вивченні залишається актуальною, оскільки незважаючи на весь той період часу протягом якого вони досліджуються, вони досі є не до кінця вивченими розглянутими.

Ми називаємо досконалим числом натуральне число, яке рівне сумі всіх своїх власних дільників (власні дільники – дільники числа, за винятком самого цього числа). Перевіряючи послідовно таким чином натуральні числа, можна помітити, що досконалі числа серед них трапляються дуже рідко. На даний момент знайдено 44 досконалих числа, однак відомими є лише перші 39 з них. Цілком можливо, що у проміжку між 39-им та 40-им знайденими числами існує принаймні одне досконале число. Останнє на даний момент досконале число було знайдене у 2006 році і має показник 32582607 [3].

Стрімкий розвиток автоматичних технологій призвів до застосування теорії чисел у таких галузях як передача інформації та криптографія, які використовують факт складності факторизації натурального числа. Зокрема, пов'язану з цим складність знаходження суми дільників цього числа, яка, в свою чергу, має безпосереднє відношення до досконалих чисел. Це дозволяє нам зробити висновок про потрібність їх вивчення [1].

У результаті проведеного дослідження можемо підсумувати те, що такий розділ математики як теорія чисел є досить потрібним і актуальним для вивчення. Історія їх вивчення сягає часів античності і до сьогодні, тому є зрозумілим те, наскільки вони є різноманітними. Застосування їх не лише в математиці а й в інших науках дає можливість зрозуміти їхню цінність у теперішній час.

ЛІТЕРАТУРА

1. К.Айерленд, М.Роузен «Классическое введение в современную теорию чисел», «Мир». Москва –1987.
2. Валач В.Я. «Подорож у світ цілих чисел», «Рад.школа», К. – 1978.
3. Радянський науково-популярний журнал «Наука и жизнь», АНО Редакція журналу.: 1997. – №12, стр.147.

ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ

Бринов В.В.,

студент I курсу магістратури

Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова

РОЛЬ ТА ПЕРСПЕКТИВА РЕЛІГІЙНИХ СПІЛЬНОТ У ДОСЯГНЕННІ СОЦІАЛЬНОЇ СПРАВЕДЛИВОСТІ З ТОЧКИ ЗОРУ РЕЙНХОЛЬДА НІБУРА

Християнський реалізм був описаний Рейнхольдом Нібуром як спроба переосмислити кризи початку ХХ століття, з точки зору помилковості етичних та богословських систем епохи модерну. Він описує релігійних людей переважно як ідеалістів, які вважають, що ідеальне суспільство буде втілене шляхом відродження релігії, і це дасть людям сили і ресурси для того, щоб витягнути суспільство з соціального хаосу.

Коли релігійна людина відчуває себе під наглядом Всезнаючого Бога та порівнює свою волю з волею Божою, вона відчуває сором за свою наглість та егоцентричне життя. Рейнхольд Нібур вказує відчуття скорботи та каютя як один з головних мотивів релігійного смирення та вираження релігійного життя [1, с. 51].

Іншим моральним ресурсом релігії є наголос на любові як найвищій чесноті. Релігійна етика (особливо християнська) вважає, що потреби оточуючих потрібно задовольняти безвідносно розрахунків потреб інших. Нібур пише: «наголос на любові є ще одним результатом релігійного відчуття Абсолюту» [1, с. 57]. Якщо дивитись на ближнього як на дитя Боже, то можна догоджати Богові через служіння ближньому. Христос казав: «Що ви зробили одному з малих сих, то ви зробили Мені» (Матвія 25:40). Глибока пошана до людської особистості надихала християнських діячів на соціальні реформи: В. Чаннінг, В. Вільберфорс, Д. Вулман були аболіціоністами саме через християнські погляди.

Рейнхольд Нібур акцентує наявність міленіальних надій у кожній життєздатній релігії [1, с. 60]. Коли релігія починає співвідносити себе до проблем суспільства, завжди з'являються міленіальні очікування, які засуджують нерівність та надихають людей боротись проти неї з більшими зусиллями, щоб поновити справедливість. Комуністична ідея про суспільство ідеальної рівності є секулярною, але має повністю міленіальний характер, як різновид класичної релігійної мрії. Міленіальні надії не можуть бути втілені силами самого людства, для їх вивопнення потрібне втручання Абсолюту.

Хоча потенціал моральних ресурсів релігії дає надію на відродження суспільства через морально-релігійні якості, варто пам'ятати про фундаментальні обмеження релігії. Вона спрямована на очищення особистого життя індивіда. Тому за допомогою релігії важко вирішувати складні соціальні або політичні проблеми. Саме через це суспільство схильне відкидати релігію як таку, що не пропонує швидкого вирішення гострих проблем. Але релігійні сентименталісти, які вважають, що мають ліки від усіх людських проблем, нічим не кращі від тих, хто відмовляється від релігії. Обидві ці категорії людей намагаються використати релігію не за призначенням.

Застосування у суспільстві релігійного підходу до концепції гріха призводить до соціальної та політичної індиферентності релігійних ідеалістів. Вона виникає через споглядання цілковитої зіпсованості суспільства та проявів зла і несправедливості. Крім індиферентності, неможливість втілити релігійні ідеали у політичних та економічних відносинах може спонукати до поразництва і сентименталізму.

Поразництво знаходиться дуже близько до індиферентності. Воно проявляється як визнання неможливості впливати на суспільні процеси. Корінь поразництва полягає у визначенні ідеалів з релігійної точки зору, а не з точки зору суспільної моралі. Від людей вимагається абсолютна любов, абсолютна жертовність, абсолютна надія тощо. Поразництво є недоліком ортодоксальних християнських течій.

Ліберальне християнство схильне впадати у крайнощі сентименталізму. Коли ліберали підлаштовували віру до духу сучасної культури, то вона вбирала у себе еволюційний оптимізм та романтичне перебільшення людських чеснот, які були властиві філософам Просвітництва і епохи романтизму. Рейнхольд Нібур вважав, що ліберальний протестантизм в цілому є релігією привілейованих класів, і вони нерідко проявляли лицемірство перед менш заможними, робітничим класом та іншими, хто бачив та відчував несправедливість та жорстокість суспільства. [1, с. 80]

Підсумовуючи, можна назвати релігію інструментом та джерелом натхнення для встановлення соціальної справедливості. Кожне прагнення соціальної справедливості має у собі релігійний елемент. Релігія завжди буде намагатись посилити ідею справедливості ідеалами любові, і це буде запобігати перетворенню політико-етичної ідеї справедливості на суто політичну. Тому етичні ідеї повинні містити у собі релігійні елементи, і надія на справедливе суспільство – релігійно надихатись. Повна сила релігійної віри не буде спрямована на побудову справедливого суспільства, тому що найвищі релігійні одкровення походять від індивідуальних переживань людей. Якщо вони і будуть досягнуті, то їх втілять у близьких релігійних спільнотах, в яких ідеї окремих людей втілюються, проте не завойовують суспільство.

Література

1. Niebuhr, Reinhold. *Moral Man and Immoral Society*. New York: Charles Scribner's Sons, 1960.

Жукова Г.,

*к. п. н, докторант кафедри соціальної філософії,
філософії освіти та освітньої політики НПУ ім. М. П. Драгоманова*

НАСТУПНІСТЬ В ОСВІТІ: ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ ПОЗААКАДЕМІЧНОЇ ОСВІТИ

Всесвітнє інформаційне середовище впроваджує в навчальний процес України нові тенденції, випереджаючі рекомендації та гуманізованість буття. У освітньому просторі з'являються інформаційні товари, в арсеналі яких – робота з готовими освітніми формами. У зв'язку з цим у академічній системі уявлень про освіту відбувається розшарування, основу якого становить зв'язок між учнем і викладачем, усвідомлення диференціації на основі різних форм навчальних репрезентацій. Характерним явищем для ХХ та ХХІ століть стає різноманітність видів багатоваріантних освітніх форм. Звична статичність стрімко змінюється динамічністю, спрощуються техніки і технології освіти, відбувається відмова від протистояння академічного і позаакадемічного навчання, починають актуалізуватися проблеми конкретних людей, активізуватися вивчення характерних умінь і здібностей особистості.

Наразі на сайті законодавства Європейського Союзу можна знайти документи, що стосуються основ впровадження позаакадемічної освіти. Резолюція про значення позаакадемічної освіти в рамках європейської молодіжної сфери підкреслює її важливість у новій парадигмі навчання задля логічно-праксеологічного відображення освітніх потреб особистості [3]. Уряд України в 2017 році представив Національну доповідь «Цілі сталого розвитку 2016–2030». Згідно з нею академічна і позаакадемічна освіта в аспекті нашого дослідження є магістральним модусом інтелектуального потенціалу нації. Співвідносно провідною думкою позаакадемічної освіти є перетворення існуючої парадигми освіти щодо необхідних змін змістовних та методичних параметрів форм освіти [2].

Вивчаючи спрямування здобувачів освіти, можна відзначити, що позаакадемічна освіта забезпечує своє місце у трьох парадигмальних видах освіти – просвітницькій, індустріальній та постіндустріальній. Парадигма постіндустріальної освіти перетинається із інноваційною та позаакадемічною освітою [1]. У просвітницькому типі позаакадемічна освіта є однією із традицій ХХ століття, у індустріальній є паралельним інститутом, який залежить і відповідає інноваційному розвитку, у постіндустріальному суспільстві позаакадемічна освіта є його рівноправною частиною. Розвиваючись синхронно із суспільним розвитком, позаакадемічна освіта покликана бути тим перехрестям, де формується світоглядний і організаційний потенціал особистості.

Отже, розбудова держави на основі узгодження і гармонізації її освітньої, соціальної, економічної, моральної складових є метою постіндустріального суспільства. Позаакадемічна освіта поки не має достатньої наукової уваги, бо вона є позицією відповідно потреб ринку праці. Позаакадемічна освіта може бути фундаментом академічної, бо вона визначає смаки і спрямування населення країни, наголошує на обізнаності населення про стан і перспективи їх навчання.

Література:

1. Жижко Т. А. Університетська освіта в умовах глобалізаційних викликів сучасного світу. Гілея: збірник наук. праць. 2010. Вип. 40. С. 320–326.
2. Національна доповідь «Цілі сталого розвитку 2016–2030» [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://www.un.org.ua/ua/tsili-rozvytku-tysiacholititia/tsili-staloho-rozvytku>.
3. Official website of the European Union [Electronic resource]. Access mode : https://europa.eu/european-union/index_en.

*Ковтун Н.М.,
д. філос. н., професор кафедри філософії та політології,
Коваленко О.В.,
Венцель Н.В.,
аспіранти кафедри філософії та політології.*

Житомирський державний університет імені Івана Франка

ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНІ ОСОБИ В УКРАЇНІ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇХ РЕІНТЕГРАЦІЇ В СИТУАЦІЇ ЗРОСТАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ТРАНЗИТИВНОСТІ

В умовах анексії Криму та агресії Росії на сході України окремі регіони нашої держави набули статусу окупованих. Вперше з часу проголошення незалежності Україна не просто втратила не менше десяти тисяч загиблих, а й зіткнулася з феноменом внутрішньо переміщених осіб, які переселилися на неокуповані території внаслідок безпосередньої загрози життю, знищення соціальної інфраструктури, масового безробіття, руйнування фінансової і банківської сфери та ін. На грудень 2019 року за даними Міністерства соціальної політики в Україні до внутрішньо переміщених осіб належали 1427211 переселенців з тимчасово окупованих територій Донецької та Луганської областей та АР Крим.

У ситуації глибокої політичної, економічної і соціальної кризи внаслідок початку неконвенційної війни з боку Росії внутрішньо переміщені особи в Україні зіткнулися з серйозними викликами. Ще у 2016 р. було проведене експертне опитування, в межах якого визначалася пріоритетність проблем, які перешкоджають адаптації внутрішньо переміщених осіб у конкретні територіальні громади. Згідно з його результатами, до таких проблем належить зростання навантаження на наявні відділи соціального захисту (50,7 %), забезпечення житлом ВПО (46,7 %), зростання навантаження на заклади освіти та дошкільні заклади у зв'язку з потребами ВПО (41,4 %), посилення конкуренції на ринку праці (34,2 %) [1, с. 261]. Збільшення кількості внутрішньо переміщених осіб у громаді зумовлює і зростання цін на оренду житла, зростання цін на нерухомість, збільшення навантаження на заклади медицини.

В ситуації бідності значної частини населення найгострішою проблемою у середовищі внутрішньо переміщених осіб залишається проблема набуття власного життя. За статистичними даними у перші два роки російської агресії лише 160 тисяч осіб (10 %) переселенців змогли знайти самостійно житло. Вони практично не зверталися за державною або волонтерською допомогою, позиціонуючи себе просто як громадян, які переїхали з іншого регіону [2, с. 193]. Фактично і на початку 2020 року більшість внутрішньо переміщених осіб в Україні витрачає левову частку доходів на винаймання житла або продовжує проживати у непристосованих приміщеннях.

В цілому, державна політика щодо реінтеграції внутрішньо переміщених осіб в Україні має базуватися на концентрації зусиль як державних, так і громадських організацій а також ефективного задіяння коштів міжнародних організацій і фондів. У зв'язку з об'єктивною неспроможністю України самостійно вирішити проблеми внутрішньо переміщених осіб, зокрема у площині відсутності достатньої кількості робочих місць, низької заробітної плати, бідності значної частини населення доцільним

залишається звернення державних органів щодо введення у правову площину масової трудової міграції з нашої країни з укладенням з іншими державами угод про циклічну міграцію.

На рівні внутрішньої політики ключовими завданнями залишається забезпечення постійним житлом переселенців, створення преференцій для них у сфері пошуку роботи, отримання переселенцями належного рівня середньої і вищої освіти, доступу до медичного забезпечення. Важливим при цьому залишається продукування у суспільстві відчуття солідарності між громадянами нашої держави, зростання рівня толерантності до Іншого, виховання ідей гуманізму і співпереживання.

Перспективними напрямками реінтеграції внутрішньо переміщених осіб могли б бути дешеві кредитні програми та цілеспрямовані гранти на розвиток малого і середнього бізнесу у середовищі переселенців, створення єдиної інформаційної бази внутрішньо переміщених осіб в Україні, встановлення жорсткого громадського контролю за виділенням, розподілом і використанням державних коштів, коштів міжнародних донорів та благодійних фондів.

Література:

1. Вплив внутрішнього переміщення на розвиток територіальних громад // Економічна ефективність vs соціальна справедливість: пріоритети розвитку України на етапі подолання кризи: колективна монографія / НАН України. Секція суспільних і гуманітарних наук. – Київ, 2019. – С. 255 – 299.

2. Українське суспільство: міграційний вимір: національна доповідь / Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України. – К., 2018. – 396 с.

Обухов І.Є.,

*студент 1 курсу 16 групи факультету міжнародної торгівлі та права
Київського національного торговельно-економічного університету*

ПИТАННЯ ПІЗНАННЯ ІСТИНИ В ДІАЛЕКТИЧНОМУ СВІТІ

Безліч великих філософів ламали голови над питанням справжньої істини, над критеріями її визначення і над тим, як не втратити у пастку неправдивих суджень, що не відповідають реальності. Свого часу, не сподіваючись зробити в науку філософії значного вкладу, про це задумався і я. Непереможний скептицизм охопив мене, я почав сумніватися в усьому, що мене оточувало, як і багато визначних мислителів. Але не являючись таким, я став шукати відповіді в роботах людей, що розумілися на філософії краще за мене.

Я познайомився з емпіричною та раціональною концепцією, зокрема, з «Міркуванням про метод» Рене Декарта. Він пішов далі всіх у своєму сумніві, наважився відкинути все, у чому сумнівався, як неістинне, і зайнятися пошуком істини від самого початку. Декарт сумнівався у всьому, крім самого сумніву, або факту власного мислення. «Cogito ergo sum» – вислів відомий у всьому світі, тож зупинитися на ньому ми не будемо. Міркування філософа видаються правильними, і я витратив не один день щоб вгамувати враження від його трактату.

Проте, не зважаючи на радісне сприйняття моїм розумом висновків Декарта, одне питання не покидало мене. Якщо можна бути впевненим у власному існуванні, виходячи з факту свого мислення, то невже розум визначає буття? Чи все ж мислення залежить від існування, а не навпаки? Звісно, такі роздуми привели до ще важчого питання, яке в марксизмі називається основним питанням філософії – що є первинним, матерія, або ідея? Якщо вважати, що мислення визначає буття, доведеться так чи інакше встати на бік ідеалізму, і навпаки. Отже, тепер я був змушений зробити вибір з яким суспільство не могло визначитись протягом багатьох століть. І це було справді необхідно, адже, як для людини зацікавленої в науках, питання істини стояло для мене особливо гостро, а іншого шляху до його вирішення я не бачив.

Щоб розв'язати це питання особисто для себе, я звернувся до діалектики (а саме її я надаю перевагу перед метафізикою). В пошуках своїх я, звісно, натрапив на дві видні в історії філософії фігури, які просто жили діалектикою – Г. В. Ф. Гегеля і К. Маркса. Останній був послідовником першого, але пішов прямо протилежним йому шляхом і захищав позиції матеріалістичної діалектики, (хоча сам ніколи не згадував цей термін) в той час як сам Гегель був одним з найзавзятіших мені відомих ідеалістів. Проте обидва вони

не мали сумніву: все, що існує, складається з внутрішніх суперечностей, які теж, в свою чергу, можна розкласти на протилежні ідеї/явища тощо. Та все ж, Гегель визнавав первинною ідею, дух, а Маркс – матерію. Та тут я дозволив собі не погодитися з ними обома.

Наголошу, що, висловлюючи цю думку, я лише теоретизую і ніяк не претендую на визнання моєї скромної ідеї єдиною істинною, а тільки намагаюся знайти власний шлях до розуміння світу, і скромно сподіваюся, що міркування, зроблені мною на цьому шляху, колись стануть в пригоді будь-кому, хто обтяжить себе їх прочитанням. Зробивши цей відступ, я можу повернутися до своїх умовиводів. Отже, для мене раптом стало абсолютно очевидно, що ідея і матерія, як дві протилежні філософські категорії, мусять протистояти одна одній, виступати в ролі тезі і антитези, утворюючи синтез – ідеально-матеріалістичну категорію, що і є першоосновою усіх речей, і попри це сама складається з двох протилежних основ – ідеї та матерії. Ідея, в свою чергу, буде складатись з протилежних ідей, а матерії протиставлятиметься антиматерія (що, до речі, підтверджує і фізика). Для питання, поставленого на початку роботи, це може означати тільки одне: ні ідея, ні матерія не можуть пройти крізь весь процес розвитку, щоб врешті-решт пізнати себе, як це описано Гегелем та Марксом. Значить, мою відповіддю на скептицизм буде відмова від відповіді – агностицизм.

Дійсно, важко заперечити, що об'єктивна суть світу є непізнаною, що істина в своєму чистому вигляді прихована від нас, заручників власної суб'єктивної природи. Та чи не робить це безглуздим процес пізнання світу чи абсурдним усе наше життя, як стверджував Альбер Камю? На останнє питання він сам давав відповідь, сперечатися з якою я не берусь. Проте я готовий стати на захист доцільності пізнання, і навіть більше, піднести його до однієї з найважливіших цілей життя індивіда і суспільства в цілому. Ми ніколи не відкриємо істини, проте наблизитися до неї так близько, як це дозволить непоборна людська природа – борг кожного з нас. Не знаючи суті речей, слід провести життя у безкінечному її пошуку, а свої знання застосувати для вищих, героїчних цілей, адже навіть суб'єктивне, знання здатне служити во благо людству і є тим, на чому побудований знайомий нам світ.

Література:

1. Декарт Р. Міркування про метод, щоб правильно спрямувати свій розум і відшукати істину в науках (Пер. з фр. В. Адрушка і С. Гатальської). — Київ: «Тандем», 2001. — 101 с.
2. Гегель, Г. В. Ф. Фемінологія духу. Український переклад. — 2004. — 548 с.
3. Маркс К. Тези про Фейєрбаха (Київ: Партвидав ЦК КП(б)У, 1936)
4. Губерський Л.В., Приятельчук А.О., Бойченко І.В. (ред.) Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення). Навч. посіб. — К., 2009. — 624 с.